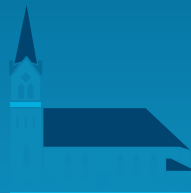

Handlingsplan 2016-2019 med årsbudsjett 2016

Bystyrets vedtak

SAR
PS
BORG
1016 - 2016

INNHold

INNHold	1
RÅDMANNENS FORORD	3
HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2016-2019	4
PLAN- OG STYRINGSYSTEMET	9
PLANSYSTEMET I SARPSBORG KOMMUNE	9
STYRINGSMODELL.....	9
BEFOLKNING, SYSSELSETTING OG LEVEKÅR	12
MÅL OG VERDIER	14
MEDARBEIDERMÅL	16
ØKONOMIMÅL	17
VERDIER.....	18
BYJUBILEET	19
ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER	21
REGJERINGENS FORSLAG TIL STATSBUDDSJETT 2016 OG DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN	21
RENTEMARKEDET OG DE KOMMUNALE BUDSJETTER.....	23
ØKONOMIPLAN 2016-2019 MED DRIFTSBUDSJETT 2016	25
KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET	25
ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN.....	25
BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE.....	32
FINANSINNTEKTER OG -UTGIFTER	35
BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE	39
INVESTERING OG FINANSIERING	41
INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN.....	41
DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET	41
OMSTILLING OG EFFEKTIVISERING I PLANPERIODEN	44
KOMMUNEOMRÅDE HELSE OG SOSIAL	47
TJENESTER OG OPPGAVER	47
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	48
TJENESTEMÅL	49
STRATEGISKE PROSESSER.....	50
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	51
KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST	57
TJENESTER OG OPPGAVER	57

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	58
TJENESTEMÅL	59
STRATEGISKE PROSESSER.....	60
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	62
KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN, ØKONOMI OG KULTUR.....	68
TJENESTER OG OPPGAVER	68
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	69
TJENESTEMÅL	70
STRATEGISKE PROSESSER.....	71
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	76
DRIFT	76
KOMMUNEOMRÅDE HR	80
TJENESTER OG OPPGAVER	80
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	80
TJENESTEMÅL	81
STRATEGISKE PROSESSER.....	81
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	82
KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK	85
TJENESTER OG OPPGAVER	85
VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK.....	85
TJENESTEMÅL	86
STRATEGISKE PROSESSER.....	87
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	88
RÅDMANN.....	95
PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER.....	95
AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2016	96
VEDLEGG.....	111

RÅDMANNENS FORORD

2016. Jubileumsåret. Det er her. Og vi er klare for det.

Vi er der med et program for jubileumsåret jeg er sikker på vil begeistre. Vi er der med et byselskap som er forberedt på oppgaven, en kommuneorganisasjon som er det samme, og med et næringsliv og et organisasjonsliv som viser at de støtter opp om det som skal skje. Vi er der med et nytt og moderne Kulås amfi. Vi er der med en oppgradert kultursal, Sarpsborg scene. Vi er der med en rehabilitert gågate. Vi er der med et torg som jeg vil påstå lenge har vært bedre enn sitt rykte, men som nå virkelig kommer til sin rett ved den imponerende satsingen eierne av Storbyen har gjort på kjøpesenteret midt i Sarpsborg sentrum. Og sannelig er vi der også med et fotballag som spiller cupfinale en drøy måned før jubileumsåret tar til.

Jeg håper og tror 2016 blir et godt år for mange av Sarpsborgs innbyggere. Og det er ikke bare fordi vi har løftet byens ansikt i forkant av jubileet. Vi har de siste årene rustet for at skoleelevene i sentrum skal ha en ny og moderne skole å gå på, for at de aller yngste sarpingene skal gå i gode barnehager, og for at eldre og syke sarpinger skal ha et så godt tilbud som mulig. I det hele tatt har kommunen foretatt veldig mange store investeringer de siste årene. Derfor har kommunen mye større gjeld i dag enn for noen år tilbake.

Jeg mener likevel investeringene har vært både riktige og viktige. De legger grunnlag for at Sarpsborg kommune både skal kunne drive effektivt i årene framover – og samtidig gi innbyggerne et godt tilbud. For å løfte Sarpsborg som by har det også vært riktig å investere i de viktigste sentrumsområdene.

Like riktig og viktig er det at investeringstakten nå bremses. Det er ikke bare fordi vi nå er framme ved jubileumsåret, men fordi løftene for barnehage, skole og eldreomsorg nå i veldig stor grad er gjennomført. Det er mulig å investere mindre i årene framover uten at kommunen og innbyggere av den grunn må slite med bygg som ikke er egnet til det de skal brukes til.

Noen unntak finnes. For eksempel er det behov for store oppgraderinger innen vann og avløp. Det er også behov for å ruste opp det kommunale veinettet.

Den største samferdselsutfordringen i Sarpsborg er imidlertid ikke det kommunale veinettet, men veiforbindelsen over Sarpsfossen. Kommunens rolle er der, i samarbeid med andre, å finne løsningen som gjør det mulig å få en ny og framtidsrettet veiforbindelse. Løsningen skal ha en akseptabel kostnad, og det er mange hensyn som skal ivaretas. Jeg skal innrømme at jeg ved inngangen til jubileumsåret gjerne hadde sett at vi var nærmere en løsning enn vi er. Også dette er et arbeid som har bydd på mye frustrasjon. Men jeg har tro på at det planleggingsarbeidet som Sarpsborg kommune og Jernbaneverket nå skal gjøre i fellesskap skal gi resultater.

Handlingsplan 2016-2019 med årsbudsjett 2016 forteller om en kommune som gjennomfører krevende omstillinger og nedskjæringer. Det er også en kommune med utfordringer på mange områder. Men det er samtidig en kommune med god styring som forsøker å forberede seg på framtidens utfordringer så tidlig som mulig. Det skal Sarpsborg kommune fortsette med – også etter jubileumsåret 2016.

Sarpsborg, 29.10.15

Unni Skaar
Rådmann

HOVEDGREPENE I HANDLINGSPLAN 2016-2019

Sarpsborg kommune vil i 2016 ha et driftsbudsjett på nærmere 2,7 mrd. kr. Samme år betaler kommunen nærmere 300 mill. kr i renter og avdrag på sine investeringslån.

Driftsbudsjettet for 2016 inneholder påplussinger knyttet til kapasitets- og kostnadsvekst, statlige tiltak og styrking av enkelte budsjettposter for totalt 88 mill. kr (sum «Kapasitets-/kostnadsvekst, styrking» og «andre statlige føringer og tiltak» i tabellen nedenfor). Dette skyldes i hovedsak økte behov. Videre er det enkelte statlige satsinger som vil virke positivt på kommunens tjenestetilbud. Det har i liten grad vært rom for styrking av budsjettposter utover det som følger av statlige føringer. Midler til byjubileet i 2016 er i hovedsak finansiert gjennom tidligere avsatte fondsmidler.

Budsjettet inneholder også innsparinger for 60 mill. kr. Omstillingsprosjekter som «Kommune for 2020» og «Organisasjonsutvikling teknisk» bidrar til at innsparingen skal kunne skje på en måte som rammer innbyggerne i minst mulig grad. Det er imidlertid en vanskelig avveining i hvor stor grad det skal kuttes i støttefunksjoner slik disse prosjektene forutsetter. Slike kutt medfører risiko for blant annet svekket kontroll, dårligere

styring og lavere servicenivå. I ytterste fall kan det påføre kommunen økte kostnader istedenfor innsparing.

Innsparingsbehovet for 2016 er uansett så omfattende at budsjettet også inneholder nedskjæringer som vil påvirke kommunens tjenestetilbud på en negativ måte. Omfanget av slike kutt er ikke så stort, men kuttene er likevel krevende da de gjøres med utgangspunkt i allerede trange budsjettammer.

Sarpsborg kommunes handlingsplaner har ofte vist en stor ubalanse mellom inntekter og utgifter mot slutten av fireårsperioden. Det er gledelig at denne handlingsplanen viser tilnærmet balanse i økonomien også i årene framover med de endringer som er forutsatt. Selv om nye utfordringer vil oppstå kan det bety at behovet for nedskjæringer ikke vil være like omfattende de kommende årene. Hvorvidt dette blir realiteten gjenstår å se. Det avhenger blant annet av utviklingen i samfunnsøkonomien og statens økonomiske opplegg for kommunesektoren.

Nedenstående tabell gir et bilde på hvilke grep som har vært nødvendig for å få balanse i kommunens drift for 2016 og de påfølgende årene:

Sarpsborg kommune	2016	2017	2018	2019
Netto driftsbudsjett før endring	2 654	2 654	2 654	2 654
Kapasitets-/kostnadsvekst, styrking	61	84	105	108
Økte inntekter	-2	-3	-4	-4
Netto driftsendringer selvkost	-1	-7	-13	-17
Andre statlige føringer og tiltak	27	30	28	30
Effektivisering/reduert aktivitetsnivå	-60	-66	-72	-72
Netto driftsbudsjett etter endring	2 679	2 693	2 700	2 700

Skatt og rammetilskudd utgjør 70 % av Sarpsborg kommunes inntekter. Kommunen kan i liten grad påvirke disse på kort sikt.

Eiendomsskatt er en betydelig inntektspost som kommunen innenfor

lovfestede rammer selv kan styre. Satsene for eiendomsskatt på bolig og fritidseiendommer øker fra 4,5 til 4,9 % i 2016. Sammen med en økning i antall takserte eiendommer medfører dette at kommunens inntekter fra eiendomsskatten øker med drøyt 15 mill. kr og vil være på

188 mill. kr i 2016. Bystyret vil i løpet av våren 2016 bli forelagt en sak om omtaksering av alle eiendommer. Dette skal i utgangspunktet skje i 2018, men kommunen har mulighet til å skyve dette ut i tid og i mellomtiden foreta en generell oppjustering av takstene.

Gebyrene for vann, avløp og renovasjon henger direkte sammen med omfanget av investeringer og driftskostnader på disse områdene. Disse gebyrene øker samlet sett med 4,2 % fra 2015 til 2016 for en standard enebolig. Det er en økning på i underkant av 400 kr årlig, fra drøyt kr 8 800 kr til kr 9 200.

De fleste øvrige priser på kommunale tjenester øker med 2,7 %, som er den forventede lønns- og prisveksten i kommunesektoren. For plass i kulturskolen, behandling av private reguleringsplaner og behandling av byggesaker øker satsene noe mer. Ved vurdering av betalings-satsene er det lagt vekt på at dersom Sarpsborg kommune over tid skal kunne tilby sine innbyggere like gode tjenester som andre kommuner, kan ikke inntektene være vesentlig lavere.

Sarpsborg kommunes investeringsgjeld vil ved inngangen til 2016 være 3,4 mrd. kr. Sarpsborg har tidligere hatt lavere gjeld enn gjennomsnittet av norske kommuner målt mot brutto driftsinntekter. Som følge av stor vekst de siste årene har kommunen nå høyere gjeld enn landsgjennomsnittet.

Årsaken til gjeldsveksten er at Sarpsborg kommune har gjort omfattende investeringer de senere årene, og da først og fremst i skoler, barnehager og omsorgsbygg. Gjeldsveksten medfører på den ene side at kommunen må betale mer i renter og avdrag, totalt cirka 300 mill. kr årlig gjennom perioden. På den annen side har investeringene gitt kommunen et bedre grunnlag for å drive effektivt og for å møte framtidens behov på disse områdene.

Kommunen kan ikke ha samme gjeldsvekst i årene som kommer, og kan dermed ikke investere like mye som

tidligere. Behovet for investeringer er heller ikke like stort som det har vært. Kommunen er nå klart bedre stilt med barnehager, skolebygg og omsorgsbygg enn for noen år tilbake. De investeringene som nylig er gjort, vil kommunen og dens innbyggere ha glede av i mange tiår framover.

Det er i handlingsplanen lagt opp til beskjedne investeringer i skole og omsorgsbygg. For barnehager gjenstår fortsatt noe av den store satsingen kommunen har igangsatt og det vil blant annet bli bygd en ny barnehage i sentrum i 2016.

Kommunen har de siste årene ikke bare investert i bygg til egen tjenesteproduksjon, men også brukt større beløp på å ruste opp bysentrum og på idretts- og kulturanlegg. Sarpsborg torg, gågata, Kulås amfi, Sarpsborg stadion, Sparta amfi og Sarpsborg scene er eksempler på dette. Det er av hensyn til kommunens økonomiske bæreevne også nødvendig å begrense denne type investeringer framover. Handlingsplanen som nå legges fram inneholder derfor ikke investeringsmidler til bibliotek eller kulturskole, mens det er funnet rom for ny idrettshall på Sandbakken. Det planlegges ytterligere oppgradering av Sarpsborg scene. Dette forutsetter tilskudd til regionalt kulturbygg fra fylkeskommunen og at det benyttes midler fra investeringsfond avsatt til kulturhus.

2016 vil bli et helt spesielt år for Sarpsborg kommune og dens innbyggere. Byen blir tusen år, noe som blir markert med en rekke arrangementer gjennom året.

Kommuneområde helse og sosial

De økonomiske rammene tilsier at tjenester vil opphøre eller få redusert standard eller omfang. Samtidig er det lagt opp til viktige styrkinger på flere områder. Styrkingene skyldes i stor grad eksplisitte satsinger i statsbudsjettet.

Kommuneområdet må spare inn 2,7 mill. kr. på administrative funksjoner. Dette vil få betydning for utviklingsarbeid og støttefunksjoner.

12 utleieboliger på Bodalsjordet forventes å være ferdige i 2017. Det skal også etableres 10 permanente boliger for vanskeligstilte på ulike tomter.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) og omsorgslønn er blant områdene som styrkes, da med 2,5 mill. kr. Dette bedrer familiers mulighet til selv å utføre omsorgsoppgaver.

Kommunens rusarbeid styrkes med 4 mill. kr. Midlene vil i hovedsak benyttes til enkeltbrukere med omfattende tjenestebehov.

Helsestasjon og skolehelsetjeneste får en påplussing på 2 mill. kr. Dette vil styrke det forebyggende arbeidet overfor barn og unge som sliter med ulike typer problemer. Kommunen har også igangsatt et prosjekt med sikte på samordning av tjenester til barn og unge, med mål om et bedre og mer helhetlig tilbud.

Det har vært en gledelig utvikling i utbetaling av økonomisk sosialhjelp, antall sosialhjelpsmottakere og andel unge sosialhjelpsmottakere i Sarpsborg i 2015. Budsjettet for økonomisk sosialhjelp er som følge av dette redusert med 4,5 mill. kr.

Flyktningstrømmen til Europa og Norge høsten 2015 gir Sarpsborg-samfunnet flere utfordringer. Flere flyktninger vil bli bosatt. Derfor er midler til introduksjonsprogram, bosetting og økonomiske ytelser økt med totalt 4,1 mill. kr. Dette finansieres med økt integreringstilskudd.

Det er høyt prioritert å forebygge sykdom relatert til livsstil og levekår, og å få Sarpsborgs innbyggere til å ta mer ansvar for egen helse. Likevel er det ikke funnet rom for å videreføre tiltaket Friskliv med tilbud om fysisk aktivitet og kostholdsveiledning. Prosjekt hverdagsrehabilitering i hjemmetjenesten, som skal gjøre hjemmeboende pleietrengende mer selvhjulpne, blir imidlertid styrket med 1,2 mill. kr.

Innen omsorgstjenestene legges det vekt på å ha tilstrekkelig kapasitet til å ta imot pasienter som har ligget på sykehus, og møte økende krav til avansert medisinsk behandling. Det ble i 2015 forutsatt en innsparing på 11,3 mill. kr, som ikke har latt seg realisere uten bruk av fond for enhetene. For 2016 tilbakeføres 6,4 mill. kr til omsorgstjenestene.

Totalt 71 korttidsplasser overflyttes til nytt helsehus tidlig i 2016. For å fjerne dobbeltrom på sykehjemmene, styrkes omsorgstjenestene med 2,0 mill. kr. Avdeling med 19 enerom på Kurland sykehjem tas i bruk fra august.

Innen boveiledning legges det vekt på forutsigbare tjenester og styrket brukermedvirkning. Nye brukere krever en styrking på 3,1 mill. kr, samtidig som det forutsettes en innsparing på 4,9 mill. kr i 2016. For boveiledningstjenesten vil det bli bygd 12 boliger på Værn med planlagt driftsstart i 2018.

Kommuneområde oppvekst

Sarpsborg kommune legger stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Det er et viktig mål å forbedre skoleelevenes resultater. Kommunen vil som en av landets første realfagskommuner ha et særlig fokus på dette området.

Skolene vil få en generell reduksjon på 3,7 mill. kr. På den annen side vil Sarpsborg kommune nyte godt av regjeringens satsing på flere lærere på de laveste trinnene, noe som styrker skolene med 5,7 mill. kr. En ekstra naturfagstime med tilhørende midler kommer på toppen av dette. Skolene må håndtere et noe høyere elevtall innenfor de nye rammene.

Utredning av en ny ungdomsskole i vest kombinert med omgjøring av skoleanlegget på Tindlund til ren barneskole vil starte i 2017.

For barnehagene vil det bli redusert foreldrebetaling for enkelte familier med lav inntekt. Som en følge av reduksjon i antall barnehagebarn avventes oppstart av

noen barnehageavdelinger. En ny barnehage i sentrum vil stå klar i 2017.

En økonomisk reserve på 2 mill. kr til skoler og barnehager som gjennom året har fått særskilte utfordringer avvikles fra 2016.

Enhet utvikling oppvekst får en generell budsjettreduksjon 2 mill. kr i 2016.

Antall barn i førskolealder med behov for spesialpedagogisk hjelp vokser betydelig, noe som er en stor utfordring.

Norsksenteret styrkes med 1,5 mill. kr for å kunne gi et tilbud til flere flyktninger.

Barnevernet vil ha fokus på forebyggende hjelpetiltak og effektiv saksbehandling.

Kommuneområde Samfunn, økonomi og kultur

Både Enhet kemner og Enhet økonomi vil få noe redusert bemanning som følge av prosjektet «Kommune for 2020». Det vil være en utfordring for disse enhetene å opprettholde nivå og utføre oppgavene med tilstrekkelig kvalitet.

For Enhet plan og samfunnsutvikling er det en sentral oppgave å sikre framdrift for de store samferdselsutbyggingene knyttet til belønningsavtalen med staten og bypakke Nedre Glomma. Enhetens kapasitet vil bli redusert gjennom nedbemanning. Samtidig opprettes det et årsverk innen næringsutvikling for å styrke kommunens arbeid på det området.

Enhet kultur vil få et helt spesielt år i jubileumsåret 2016. Samtidig skal enheten utvikle Sarpsborg scene med blant annet et bedret ungdomstilbud.

Innsparinger ved enhet kultur vil særlig berøre saksbehandlingskapasiteten. Samtidig styrkes integreringsarbeidet og den flerkulturelle møteplassen «Verdensrommet».

Det er høsten 2015 igangsatt et arbeid med å utrede ny idrettshall på Sandbakken. Investeringen er innarbeidet

i økonomiplan for perioden 2017-2018 med drift fra 2018.

Handlingsplanen legger ikke opp til investering i bibliotek eller kulturskole i årene fram til 2019.

Kommuneområde HR

Handlingsplan 2016-2019 forutsetter omfattende nedbemanning på flere områder i kommunen. Dette vil også medføre at medarbeidere blir overtallige i perioder. Budsjetterte midler til å håndtere overtallighet er som følge av dette økt med 2,5 mill. kr i 2016.

Enhet kommunikasjon og service og Enhet arbeidsgiver står foran en nedbemanning som følge av prosjektet Kommune for 2020. Dette vil få betydning for utviklingsarbeid, tjenestetilbud og interne støttefunksjoner.

Det vil bli investert i IKT-løsninger med sikte på å effektivisere driften i hele kommunen.

Kommuneområde Teknisk

En samlet enhet for eiendomsfunksjonene skal gi en bedre og mer helhetlig eiendomsforvaltning. Enheten vil blant annet ha fokus på effektiv drift av byggene og best mulig utnyttelse av eiendomsmassen. Arbeidet med å hindre at useriøse aktører som driver sosial dumping får innpass i kommunens byggeprosjekter krever også oppmerksomhet.

Det jobbes med å utvikle boligområder på Kløvningsten, Yvenåsen og Piplund/Delås.

Ny gangbru over Glomma, Opsundbrua, skal ferdigstilles i 2017. For øvrig skal kommunale veier oppgraderes for nærmere 14 mill. kr i 2016. Det vil bli omfattende investeringer i vann- og avløpsnett den kommende fireårsperioden.

Enhet kommunalteknikk vil måtte bruke mye ressurser på de mange arrangementene som skal gjennomføres i jubileumsåret 2016. Dessuten skal Tusenårsstien innvies våren 2016, og parker og plasser skal gjøres fine for det

spesielle året. Enheten samarbeider også med Borg Havn om en ny trebrygge i Sandesund.

For både Enhet eiendom og Enhet kommunalteknikk vil det bli betydelig reduksjon i lønnskostnader som følge av omorganisering og nedbemanning. Det er forutsatt en effektivisering som utgjør henholdsvis 1,2 mill. kr for Enhet

kommunalteknikk og 5 mill. kr for Enhet eiendom.

Enhet byggesak, landbruk og kart jobber med å redusere restanser for byggesaker og oppmålingssaker, og å bedre innbyggernes serviceopplevelse. Kommune for 2020 berører også denne enheten, med redusert kapasitet på Team landbruk og Team kart.

PLAN- OG STYRINGSSYSTEMET

PLANSYSTEMET I SARPSBORG KOMMUNE

Kommuneplanens samfunnsdel (samfunnsplanen) er kommunens overordnede styringsdokument. Den tar stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsplanen ble vedtatt av bystyret 16. juni 2011. Den danner grunnlag for kommunens 4-årige handlingsplan og budsjett.

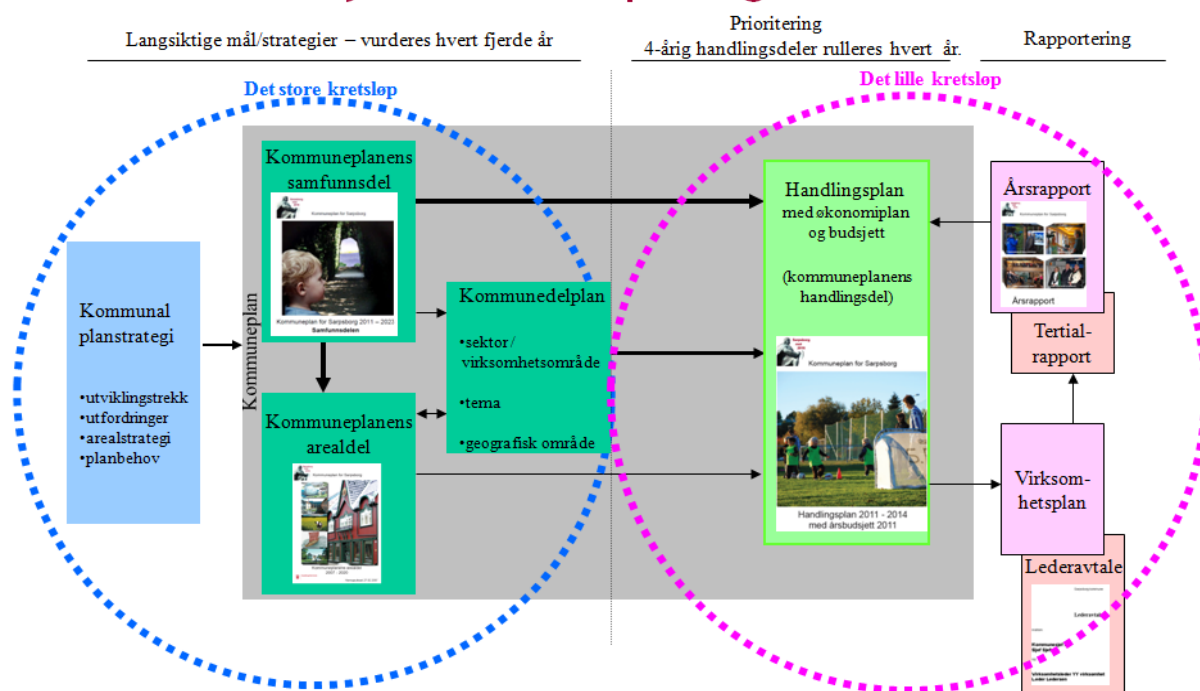
Kommuneplanens arealdel (arealplanen) styrer arealbruken innenfor kommunens

grenser. Arealplan for perioden 2015-2026 ble vedtatt av bystyret 18.06.15.

I plansystemet inngår også flere kommunedelplaner, som for eksempel kommunedelplan sentrum (sentrumsplanen). Kommunen har også andre typer styringsdokumenter i form av plattformer og handlingsprogrammer.

Hvilke planer som skal utarbeides og fornyes avklares gjennom kommunens planstrategi.

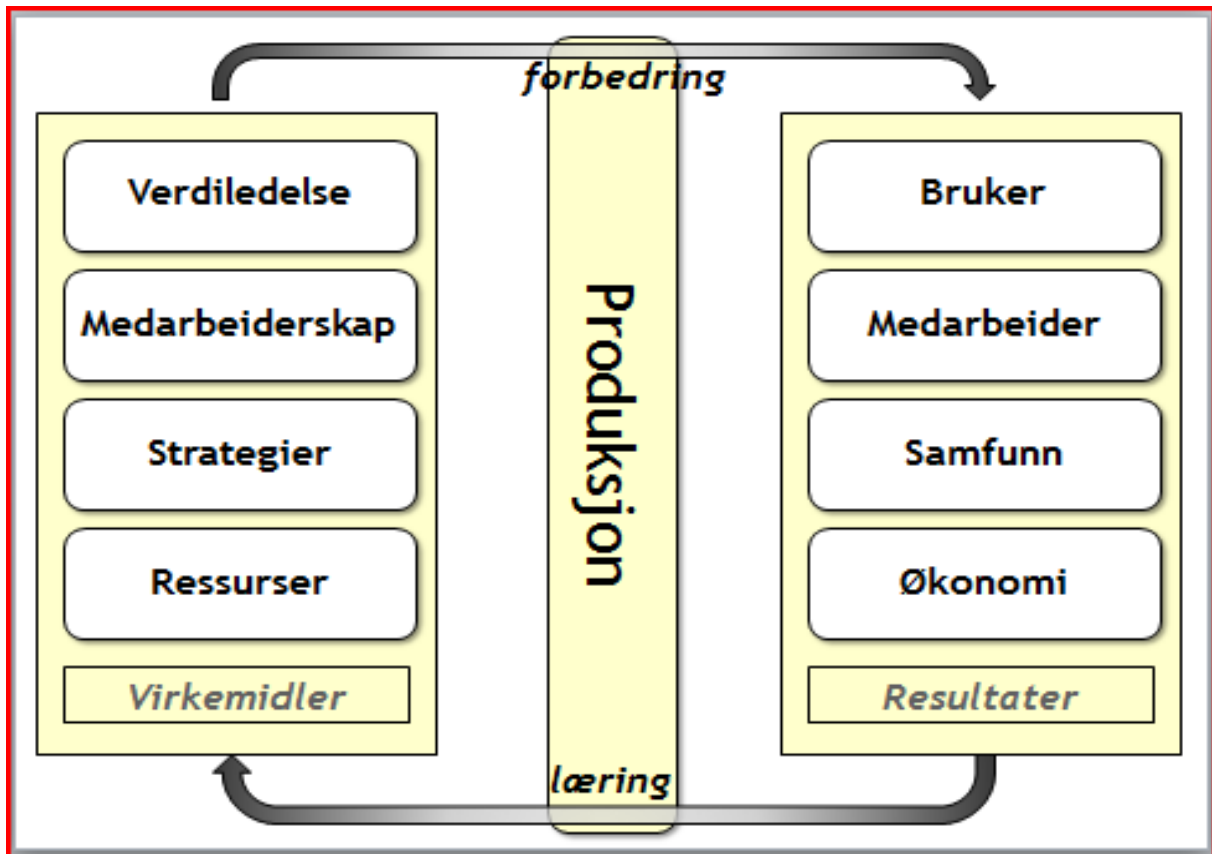
Plansystemet i Sarpsborg kommune

STYRINGSMODELL

Sarpsborg kommune legger til grunn en styringsmodell som et viktig element i kommunens styringssystem. Modellen illustrer hvordan ulike virkemidler/innsatsfaktorer samvirker for å skape best mulig resultater innenfor ulike områder. Disse resultatområdene benyttes

både i måling av utviklingstrekk og i fastsettelse av mål med ambisjonsnivå. Oppnådde resultater danner grunnlag for refleksjon, læring og forbedringsarbeid, som igjen påvirker bruken av virkemidler/innsatsfaktorer.

Virkemidler

Verdiledelse

Verdiene skal understøtte Sarpsborg kommunes visjon, «Sarpsborg – der barn og unge lykkes», og hjelpe ledere og medarbeidere til å ta riktige avgjørelser og prioriteringer i det daglige.

Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdig

Verdisettet er forankret i dokumentet «Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap», som ble vedtatt av bystyret i september 2012.

Sarpsborg kommune har gjennom verdissetet og plattformen «Vi i Sarpsborg» ønsket å få et forsterket fokus på verdiledelse. Lederne skal ta ansvar for at verdissetet omsettes til aktive handlinger i det daglige, og at ledere og medarbeidere utvikler arenaer for læring og forbedring. Verdiledelse skal legge til rette for effektive og gode beslutninger,

myndiggjorte medarbeidere og stadig utvikling av tjenestene til beste for brukerne.

Medarbeiderskap

Medarbeiderskap handler om å ta ansvar og vise initiativ. Dette innebærer at medarbeiderne ser hva som bør gjøres og sørger for at det blir gjort. Stadig økende forventninger til tjenestene og økt kompleksitet i oppgavene, stiller sterkere krav til profesjonalitet og fleksibilitet. Det er et økt behov for eierskap, forpliktelse og bred enighet om felles verdier. Verdiene blir premisser for beslutninger, men gir samtidig handlingsrom. Når ting endres hurtig kommer reglene til kort, mens verdiene skaper retning og gir nødvendig fleksibilitet. For godt medarbeiderskap kreves god kompetanse. Det er et uttalt mål at Sarpsborg kommune skal ha nødvendig kompetanse til å løse dagens oppgaver og møte framtidens utfordringer.

Strategier

Strategier er planer hvor hensikten er å nå ett eller flere mål. En god strategi krever

en overordnet retning som konkretiseres til mål og aktiviteter på ulike organisatoriske nivåer. Strategiske prosesser er viktige for å fremme en ønsket utvikling av tjenester og samfunn.

Ressurser

Ressurser er et fellesbegrep på konkrete faktorer som brukes inn i produksjonen av kommunale tjenester, forvaltnings- og utviklingsoppgaver. Eksempler på ressurser kan være økonomiske ressurser og menneskelig ressurser som fysisk arbeidsevne, kompetanse, innovasjonskraft, motivasjon med mer. I tillegg kommer strukturelle ressurser som bygninger, inventar og kommunikasjonsmidler.

Resultater

Bruker

Enhetene skal definere og sette mål for gode tjenester og undersøke om dette blir oppnådd. Dette gjøres gjennom aktuelle mål for de forskjellige tjenestene og tilhørende målbare indikatorer. Kvalitet måles gjennom brukerundersøkelser og andre datakilder som for eksempel KOSTRA. Det er viktig å sette fokus på opplevd kvalitet.

Medarbeider

Det er valgt ut fire viktige mål-områder knyttet til medarbeiderresultater. Disse er «attraktiv arbeidsgiver», «utviklende arbeidsmiljø», « redusert sykefravær » og «mindre uønsket deltid og vikarbruk». Det er utarbeidet målbare indikatorer som er presentert i en felles måltavle for hele kommunen. For de tre siste målene utarbeides også rapporter pr enhet slik at lederne kan bruke dette i sitt forbedringsarbeid.

Samfunn

Samfunnsdelen i kommuneplanen fastsetter de overordnede målene for samfunnsutvikling i perioden 2011 – 2023. Planen har fire satsningsområder; identitet, verdiskapning, levekår og miljø. I handlingsplanen prioriteres de viktigste målene og tiltakene for neste fireårsperiode.

Økonomi

De økonomiske resultatene forteller om kommunens økonomiske stilling og utvikling. Det er valgt ut fem målindikatorer; netto driftsresultat, netto lånegjeld, disposisjonsfond, avkastning på finansielle plasseringer samt avvik i forhold til tildelte budsjetttrammer samlet for kommuneområdene. For indikatoren avvik budsjett – regnskap utarbeides løpende rapporter for kommuneområder og enheter for å ivareta god budsjettstyring på alle ledernivåer i kommunen.

Produksjon

Resultatene skapes i kommunens enheter, områder og team. Det rapporteres på de ulike resultatmålene gjennom tertial- og årsrapportering til plan- og økonomiutvalget og bystyret.

Forbedring og læring

Forbedring og læring er en kontinuerlig prosess. Den skal involvere brukere, medarbeidere og ledere. For å få til forbedring og læring er det nødvendig med forankring i toppledelsen, systematisk styring og gode avviksrutiner. Det kreves god ledelse, kompetanse i utviklingsarbeid og en organisasjonskultur som legger vekt på å lære av både ønskede og uønskede hendelser.

BEFOLKNING, SYSSELSETTING OG LEVEKÅR

Levekårsrapporten fra 2014 viser at det er en sammenheng mellom utdanningsnivå, deltakelse i arbeidslivet og levekår. Det er sentralt å ha fokus på utdanning og kompetansebyggende tiltak i egen befolkning og da særlig hos barn og unge. Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer. Kommunens langsiktige innsats som ser helhetlig på læringsløpet fra barnehage til videregående skole fortsetter og planmessig arbeid med kvalitetsutvikling av barnehage og skole videreføres.

En utfordring de siste årene har vært lite boligbygging. Imidlertid kan det se ut til at denne trenden er i ferd med å snu. Ny arealplan ble vedtatt i 2015 og mange av de nye utbyggingsområdene er allerede under regulering. Befolkningsveksten første halvår 2015 er også større enn den var for hele 2014.

Ifølge NAV var arbeidsledigheten i Sarpsborg 3,0 prosent av arbeidsstyrken ved utgangen av september 2015. Til sammenligning var ledigheten i Østfold 3,2 prosent og på landsbasis 3,0 prosent på samme tidspunkt. Arbeidsledigheten i Sarpsborg har med det blitt redusert med 26 prosent i løpet av et år, samtidig som ledigheten på landsbasis har økt noe i samme periode. Sarpsborg har dermed gått fra å ha en ledighet klart over landssnittet til å ligge omtrent på snittet.

Kampen om arbeidskraften vil være stor framover. Helse/sosial, teknisk sektor og utdanningsinstitusjonene har allerede rekrutteringsutfordringer. Det vil være viktig å høyne utdanningsnivå og kompetanse i befolkningen i Sarpsborg.

Et godt arbeidstilbud er ofte ikke tilstrekkelig for å få ønsket arbeidskraft til å flytte til kommunen. I dag legger mennesker vekt på en rekke andre forhold enn kun arbeid. De er opptatt av stedskvaliteter som bolig, kultur- og fritidstilbud, trygt nærmiljø og gode oppvekstvilkår for barn og unge. Det siste har blant annet sammenheng med at det

er de unge voksne som flytter mest. Skal næringslivet og kommunen være attraktiv for arbeidskraft må en med andre ord satse bredt.

Pr. 01.01.15 hadde Sarpsborg 54 192 innbyggere. Sarpsborg ønsker å legge til rette for en sterk befolkningsvekst. Kommunen har en ambisjon om 1,2 % årlig vekst og dette tilsvarer høyalternativet i prognosene til statistisk sentralbyrå (SSB). En økt befolkning tilfører kommunen større aktivitet, nye impulser og høyere skatte- og rammetilskuddsinntekter, og bærer bud om en attraktiv kommune.

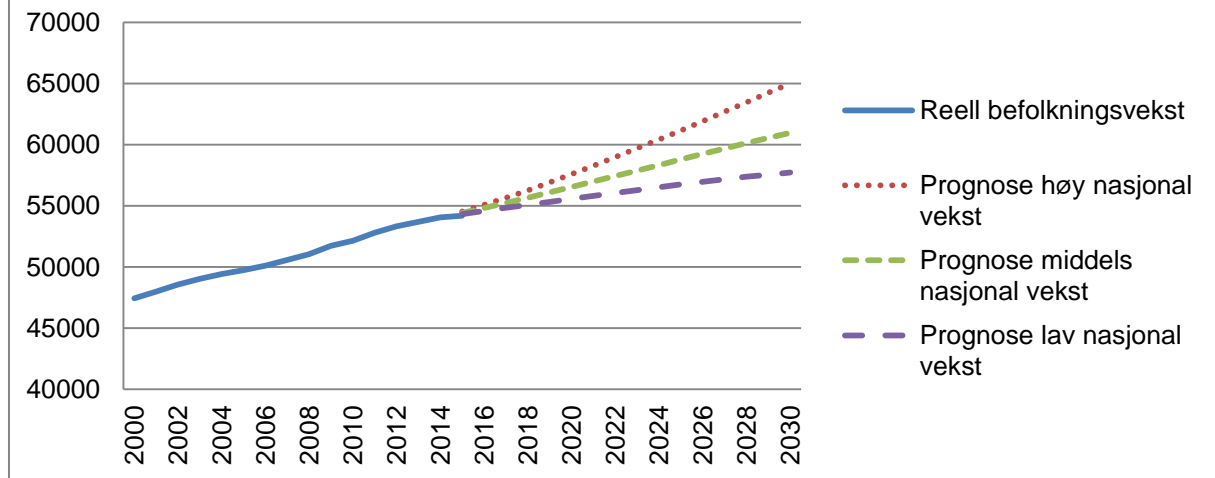
Befolkningsveksten har vært avtagende de tre siste årene, med en bunn i 2014. Da var den på 133 personer. Den lave veksten skyldes både mindre nettoinnflytting og lavere fødselsoverskudd. Veksten første halvår 2015 har vært på 272 personer og det kan indikere at veksten er i ferd med å øke.

Gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst 2000-2014 var 450 personer. Til sammenlikning gir høyalternativet til SSB en årlig vekst på 598 personer i handlingsplanperioden mens middelalternativet gir 418 personer.

Det knytter seg stor usikkerhet til befolkningsutviklingen, ikke minst pga. skiftende konjunkturer som har betydning både for arbeidsmarkedssituasjonen og boligbyggingen. Det er viktig at kommunen er forberedt på raske endringer ved å ha tilgjengelig boligarealer og ferdig regulerte boligområder.

Aldersgruppene 6-12 år (barneskolebarn) forventes å øke med ca. 100 barn i handlingsplanperioden mens gruppen 13-15 år (ungdomsskole) reduseres nesten tilsvarende. Barnehagegruppen (1-5 år) forventes å øke først fra 2018. Aldersgruppene med størst vekst er de over 67 år. «Eldrebølgen» vil slå inn for fullt fra ca. 2025. (Kilde SSB 2015)

Befolkningsutvikling 2000-2030

Kilde Statistisk sentralbyrå 2015

MÅL OG VERDIER

I dette kapitlet beskrives kommunens mål innen områdene samfunn, medarbeider og økonomi. Mål for tjenestene beskrives under hvert kommuneområde.

Kapitlet beskriver også de verdier som skal ligge til grunn for ledelse og medarbeiderskap i Sarpsborg kommune.

Samfunnsmål

Kommuneplanen setter fokus på fire innsatsområder. Det er identitet, verdiskaping, levekår og miljø. Sarpsborgs visjon er: Sarpsborg – der barn og unge lykkes. Innenfor hvert innsatsområde er det beskrevet overordnet mål. I tillegg til disse spesifiserer planen flere delmål (Slik

vil vi ha det!) og strategier (Slik gjør vi det!).

Kommuneplanen uttrykker kommunens samfunnspolitiske mål. Planens fire innsatsområder griper ofte inn i hverandre. Det er for eksempel sterke forbindelser mellom verdiskaping og levekår og temaene arbeid og bolig går igjen i flere av innsatsområdene. Arbeid er viktig for den enkelte og tilgang på god arbeidskraft er viktig for næringslivet, kommunen og samfunnet som helhet. Samhandling med næringslivet er viktig for å legge til rette for verdiskaping. Næring prioriteres i handlingsplanperioden ved at det øremerkes ett årsverk som næringsrådgiver.

VISJON

Sarpsborg - der barn og unge lykkes

Identitet

Sarpsborgs innbyggere skal være stolte og engasjerte

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal oppleves som en kultur-, idretts- og aktivitetsby
- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Sarpsborg sentrum skal være attraktivt og levende
- Sarpsborg skal være en attraktiv by å bosette seg i for barnefamilier

Verdiskaping

Sarpsborg skal ha et allsidig og konkurransedyktig næringsliv med høy kompetanse og spennende jobbmuligheter

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha spennende og allsidige jobbmuligheter
- Næringslivet og kommunen skal være attraktiv for faglært arbeidskraft og arbeidskraft med høyere utdanning
- Næringslivet og kommunen skal tilby arbeid til alle grupper av arbeidssøkende

Levekår

Barn og unge skal motiveres til utdanning for å møte framtidens utfordringer.
Sarpsborg skal være en by som fremmer likeverd og inkludering

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha et helhetlig læringsløp med høy kvalitet fra barnehage til videregående skole
- Helsefremmende og forebyggende tiltak skal ha en sentral plass i arbeidet for å bedre levekår
- Innbyggerne skal ha mulighet til å leve et meningsfylt liv uavhengig av funksjonsevne
- Sarpsborg skal ha et variert kultur- og fritidstilbud for alle
- Levekårene skal bedres og levekårsforskjeller skal utjevnes
- Sarpsborg skal ha trygge, attraktive og levende bo- og nærmiljøer

Miljø

Alle i Sarpsborg skal være miljøbevisste og delta i en felles miljødugnad for framtida

Slik vil vi ha det!

- Sarpsborg skal ha miljøvennlige bo-, transport- og arbeidsforhold
- Sarpsborgsamfunnet skal ha lavt energiforbruk og bruke fornybar energi
- Sarpsborgsamfunnet skal produsere lite avfall og være gode på gjenvinning
- Sarpsborg skal sikre seg mot skadevirkninger som følge av klimaendringer
- Sarpsborg skal forvalte naturressursen på en miljøvennlig måte.

MEDARBEIDERMÅL

Medarbeider			
	Resultat		Ambisjon
	2013	2014	2016
Mål: Attraktiv arbeidsgiver			
Antall søkere på stilling	11,6	18,3	>15
Turnover	10,3 %	8,4 %	< 10 %
Antall lærlinger	60	79	70
Andel ansatte innvandrere	10,5 %	10,5 %	11,5 %
Mål: Utviklende arbeidsmiljø			
Medarbeiderundersøkelsen - samlet resultat ¹	4,3	4,3	-
Mål: Redusert sykefravær			
Sykefravær totalt	8,9 %	8,7 %	8,5 %
Mål: Mindre uønsket deltid og vikarbruk			
Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	79,5 %	79 %	80,5 %
Antall medarbeidere med stilling under 40 %	473	522	500
Andel midlertidige ansatte	9,0 %	6,9 %	7,0 %

¹ Måling per 1. halvår 2013, og 2014. Som følge av drøftinger om ny medarbeiderundersøkelse settes ikke ambisjon for 2016

Sarpsborg kommune er ved siden av sykehuset den største arbeidsgiveren i Sarpsborg. Kommunen er en profesjonell og utviklingsorientert organisasjon med viktige samfunnsoppdrag og dyktige medarbeidere. Det er en kompetansebedrift med sterkt fokus på de ansatte som den viktigste ressurs for kommunen. Målene på medarbeiderområdet er basert på «Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap» og støtter opp under

kommunens visjon og mål for sine tjenester.

Det er viktig å følge utviklingen og ha måleindikatorer innenfor særlig disse fire mål-områdene:

- Attraktiv arbeidsgiver
- Utviklende arbeidsmiljø
- Redusert sykefravær
- Mindre uønsket deltid og vikarbruk

ØKONOMIMÅL

Økonomi		
	Resultat	Ambisjon
	2014	2016
Mål: God kommuneøkonomi		
Netto driftsresultat ²	-1,5 %	>1,75 %
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter ³	82,9 %	-
Disposisjonsfond (ikke formålsbestemt) ⁴	27,8 mill. kr	>50 mill. kr
Meravkastning kortsiktig likviditet ⁵	1,9 %	>0,6 %
Avvik budsjett – regnskap for kommuneområdene samlet		0 %

² Gjelder Sarpsborg kommune som kommunekonsern, dvs. kommunen inkl. kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier. Ambisjonsnivået følger KMD/KS sin anbefaling på 1,75 %.

³ Gjelder Sarpsborg kommune som kommunekonsern. Bystyret har tidligere vedtatt at netto lånegjeld ikke skal overstige gjennomsnittet for landet utenom Oslo. Nivået for 2016 vil ikke være kjent før offentliggjøring av foreløpig KOSTRA-tall per 15.03.17.

⁴ Gjelder kun kommunen. 16,5 mill. kr av fondet ble overført enhetenes overskuddsfond ved bystyrets vedtak på kommuneregnskapet for 2014.

⁵ Meravkastning utover referanseindeks ST1X. Gjelder kun kommunen.

Ambisjonsnivå for netto driftsresultat, netto lånegjeld og disposisjonsfond samsvarer med det ambisjonsnivå bystyret selv har vedtatt gjennom syv prinsipper for god økonomistyring. Krav til meravkastning på kortsiktig likviditet følger ambisjonen vedtatt i kommunens finansreglement. Netto driftsresultat og netto lånegjeld gjelder kommunen som konsern, dvs. kommunen inklusiv kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier. Indikatorene for disposisjonsfond og meravkastning på kortsiktig likviditet gjelder kommunen alene.

Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og investeringer. Ambisjonen for netto driftsresultat følger anbefalingen fra Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Frem til og med 2014 var det anbefalt at netto driftsresultat minst burde utgjøre 3,0 % av brutto driftsinntekter. Etter at en regelendring på kommunene å inntektsføre all momskompensasjon fra investeringer i investeringsregnskapet fra 2014, er anbefalt netto driftsresultat redusert til 1,75 %. Målet er satt for at kommunen skal kunne klare å fornye bygg og anlegg og andre varige driftsmidler i takt med slit og elde uten at gjeldens andel av brutto driftsinntekter øker.

Bystyret har tidligere vedtatt at netto lånegjeld ikke skal overstige gjennomsnittet for landet uten Oslo. Nivået for 2015 vil ikke være kjent før offentliggjøring av foreløpig KOSTRA-tall per 15.03.16.

Ikke formålsbestemt disposisjonsfond gjelder disposisjonsfond hvor midlene ikke

er avsatt av til bestemte formål av bystyret selv.

Referanseindeksen ST1X er Oslo Børs sin indeks for avkastning på statsobligasjoner med løpetid på 3 måneder.

VERDIER

«Vi i Sarpsborg – plattform for ledelse og medarbeiderskap» beskriver hvordan kommunen som organisasjon ønsker å framstå og bli oppfattet av omverdenen. Plattformen skal uttrykke de handlinger, holdninger og verdier kommunens medarbeidere praktiserer og står for i sitt daglige virke. Grunntanken er at alle medarbeidere tar felles ansvar for felles utfordringer. Plattformen skal være helhetlig og framtidsrettet, basert på områdene ledelse, medarbeiderskap og kompetanse.

Verdiskapning og utvikling skjer gjennom samhandling i møte mellom mennesker, ikke gjennom detaljstyring og kontroll. Dette krever en organisasjon som setter ansvar og tillit i fokus, og som i større grad enn før evner å styre etter verdier.

«Vi i Sarpsborg» beskriver et overordnet verdisett for kommunens ledere og medarbeidere. Verdiene er:

- Framtidsrettet
- Åpen
- Respektfull
- Troverdige

Verdiene skal prege hverdagen til medarbeidere i Sarpsborg kommune. De skal veilede medarbeiderne til å gjøre de riktige valgene og motivere dem til å yte sitt beste. Verdiene blir premisser for beslutninger, men gir samtidig handlingsrom og mening. Når ting endres hurtig kommer reglene til kort, mens verdiene skaper retning og gir nødvendig fleksibilitet.

BYJUBILEET

I 2016 er det 1000 år siden Olav Haraldsson grunnla byen Sarpsborg. På denne tiden hadde han 8 års reise i Europa bak seg. Reiser som hadde gitt han nye impulser og ideer hva gjaldt politikk, religion og kultur. Dette skulle vise seg å være starten på det Norge vi kjenner i dag, og starten på Norges tredje eldste by; Sarpsborg. Dette er vår lokalhistorie. Dette er vår kulturarv.

Inngangen til jubileumsåret blir en uforglemmelig markering på Sarpsborg torg. Her inviteres sarpinger til underholdning og fyrverkeri slik at byen sammen setter startskuddet på jubileumsåret 2016.

Året preges deretter av et stort antall arrangementer innen kultur og idrett. Ungdommen tar scenen under UNG kulturfestival, vinter-Sarpsborg skal vise seg fra sin beste side under Vinterfestivalen, og suksessen med Kulåsstafetten gjentas i jubileumsåret med skistjerner fra inn- og utland.

I 2016 presenteres tidenes 17. mai-feiring hvor våre gjester fra samtlige vennskapsbyer får oppleve parader med korps og festkledde skolebarn.

Jubileumsåret toppes med arrangementene på sommerhalvåret. Festuken er lagt til starten av juni og vil inneholde alt fra Mangfoldsdag til Queen-show. Kjente orkestre og korps som KORK og H.M. Kongens Garde holder utendørskonserter hvor lokale solister entrer scenen. Her vil både torget og byens nye, flotte utendørsamfi i Kulås fylles med festglade sarpinger. Gågata benyttes også som arena hvor gågatekunsten vil komme til sin rett.

Historieformidlingen gjøres levende under Olavsfestivalen i juli. Over 400 vikinger samles i Landeparken for å skape et miljø hvor hele familien kan oppleve ekte vikingtid gjennom blant annet mat, musikk, håndverk, vikingslag og teater.

Den offisielle jubileumsfeiringen finner sted 29. – 30.juli. Fredag 29. juli er Kongehuset invitert, og andre offisielle gjester vil delta på dagens arrangementer. Jubileumsskulpturen «Genesis» avdukes på St. Mariesplass, og i tillegg åpnes Borgarsyssel Museums nye formidlingsbygg «Olavs Hall» med Olavssøylen. Attraksjoner som understreker Sarpsborgs rolle i Olavsarven i nasjonal betydning.

Kvelden avsluttes i naturskjønne omgivelser i Hafslundparken hvor Norsk Ungdomssymfoniorkester og korister fra hele Østfold holder utendørskonsert.

Parken fylles til randen igjen på lørdag 30. juli. Jubileet inviterer da til folkefest i Hafslundparken. Det er ventet opptil 10 000 publikummere når både nasjonale og internasjonale artister skaper festivalstemning i jubileumsbyen.

Jubileumsfesten fortsetter ut året med festivaler, idrettsarrangement, foredrag, konserter og andre kulturarrangement.

Året avsluttes på samme vis som det startet. Sarpinger inviteres til å sette punktum for et innholdsrikt jubileumsår hvor byen har skapt felles minner.

2016 er mer enn bare et år med fest og arrangementer. Feiringen skal ikke bare skape minner for livet hos publikum og sarpinger. Året skal også bidra til å endre og løfte byen vår.

Vi fortsetter vår vei mot målet om å gjøre Sarpsborg til å bli et bedre sted å bo, jobbe og besøke, også i og etter 2016.

Organisering

Jubileumsarbeidet har høsten 2015 gått over i en gjennomføringsfase. Det er etablert en styringsgruppe hvor Sarpsborg kommune og byselskapet isarpsborg er representert. Jubileumskomiteen avsluttet sitt arbeid høsten 2015.

Ansvar for de store jubileumsarrangementer er fordelt mellom kommunen og isarpsborg. Kommunen har hovedansvar for følgende jubileumsarrangement:

- Den offisielle jubileumsfeiringen 29. juli.
- Fylkesmønstring - UNG kulturfestival
- Vennekapsbysamling/17. mai
- Olavsfestivalen
- Flere farger
- Jubileumsbrudd
- Litteraturuka

I tillegg har kommunen hovedansvar for alle offisielle invitasjoner og gjester, samt vertskapsrollen i jubileumsåret. Byselskapet isarpsborg har blant annet ansvar for gjennomføring av festuken, tusenårsfesten i Hafslundparken 30. juli og nyttårsmarkeringer. I tillegg har selskapet ansvar for profilering og sponsorarbeid.

Stimuleringspotten

Midler fra jubileets stimuleringspott ble delt ut for tredje og siste gang våren 2015. Dette har vært en støtteordning for å stimulere til utvikling av prosjekter/ideer hos privatpersoner og lag og foreninger. Jubileumskomiteen har til sammen delt ut 1,5 mill. kr. Noen av prosjektene er allerede gjennomført, men de fleste vil gjennomføres i jubileumsåret 2016. Disse prosjektene vil supplere jubileumsprogrammet og bidra til bredere spekter av arrangement i jubileumsåret.

Fokusområder

Arbeidet med jubileet er i 2016 konsentrert om tre hovedområder:

- Kreativ byutvikling
- Historie
- Arrangementer og festligheter

Kreativ byutvikling skal favne ulike tiltak som bidrar til utvikling av byen gjennom å fokusere på byens kvaliteter. Her er sentrumsnære områder og ikke minst de historiske områdene i sentrum fokusområder. Inn under dette hovedprosjektet ligger for eksempel:

- Forbausende byfest – årlig markering med fokus på bedre bymiljø.
- Gågatekunst – tre skulpturer oppføres i forbindelse med ny gågate.
- Jubileumsskulpturen «Genesis» - En pengegave på 5 mill. kr fra Sparebankstiftelsen DNB til en kunstinstallasjon på St. Maries plass.

Historie – Flere arrangementer formidler historien rundt grunnleggelsen i 1016, middelalderen og Olavsarven. Østfold Fylkeskommune, Boregarssyssel Museum, Den Norske Kirke og isarpsborg er sentrale samarbeidspartnere i det videre arbeid rundt utviklingen av Olavsfestivalen, Olsokfeiring, Pilegrimsleden og oppføringen av en kopi av Olavssøylen. Etablering av Tusenårsstien – «1000 år på 1000 meter» – vil formidle historien rundt alle de fire historiske epokene til byjubileet.

I tillegg til arbeidet på ovennevnte områder gjennomføres flere store investeringsprosjekter i kommunal regi som er knyttet til tusenårsjubileet:

- Opprusting av Kulås Amfi
- Opprusting av gågate
- Tusenårsstien
- Forskjønnelse ved innfartsårer
- Oppgradering av Kirkeparken
- Belysning i blant annet Kulås og Kirkeparken.
- Joggestier og treningsapparater i Kulås.
- Det anlegges ny vannskulptur i Kulåsparken.

ØKONOMISKE RAMMEBETINGELSER

REGJERINGENS FORSLAG TIL STATSBUDSJETT 2016 OG DET ØKONOMISKE OPPLEGGET FOR KOMMUNESEKTOREN⁶

Statsbudsjettet for 2016 ble offentliggjort 07.10.15. Etter forhandlinger mellom regjeringen og partiene KrF og Venstre ble det inngått et budsjettforlik om statsbudsjettet for 2016. Endringer i det økonomiske opplegget som følge av budsjettforliket er innarbeidet i handlingsplan 2016-2019.

Ved bystyrets behandling av rådmannens forslag til handlingsplan med budsjett for 2016-2019 ble det vedtatt å gi rådmannen «fullmakt til å innarbeide inntekter og utgifter ved øremerkede tilskudd som følger av budsjettavtalen mellom Høyre, FrP, KrF og Venstre i budsjettet når disse er kjent».

Kommunesektorens inntekter i 2015
I Revidert nasjonalbudsjett 2015 (RNB) ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2015 nedjustert med 1,6 mrd. kr hvorav 1,3 mrd. kr gjelder kommunene. Samtidig ble det pekt på at lavere lønnsvekst enn forventet i 2015 bidrar til å begrense utgiftsveksten i kommunene. Den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren i 2015 anslås nå til 2,9 %. Dette er samme anslag som i RNB 2015. På bakgrunn av en samlet vurdering av kommuneøkonomien og et kompromiss mellom regjeringen og støttepartiene KrF og Venstre, vedtok Stortinget å øke rammeoverføringene til kommunesektoren i 2015 med 1,2 mrd. kr, som en delvis kompensasjon for skattesvikten.

Oppdatert informasjon om skatteinngangen ved fremleggelse av statsbudsjettet for 2016 gir ikke grunnlag for å endre det nasjonale skatteanslaget

for 2015 i forhold til det som fremgår av RNB. Med lavere oljepris, kraftig oppbremsing i investeringene innenfor olje- og gasssektoren og generelt usikre økonomiske utsikter, er det knyttet stor spenning til skatteinngangen for årets tre siste måneder.

For Sarpsborg kommune viser siste prognose for skatt og rammetilskudd minimale endringer i forhold til beregninger gjort på grunnlag av RNB. Anslaget for frie inntekter⁷ i budsjettet ble da nedjustert med til sammen 15,7 mill. kr.

Som følge av ordningen med inntektsutjevning i inntektssystemet har nasjonal skatteinngang større betydning for Sarpsborg kommune enn kommunens egne skatteinntekter. En svikt i nasjonal skatteinngang de siste tre månedene av året vil gi lavere inntektsutjevning og virke negativt inn på rammeoverføringene til Sarpsborg kommune. De faktiske virkningene for kommunen vil imidlertid først være kjent ved årets slutt når nasjonal skatteinngang for hele året er klar.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2015 anslås etter dette til 9,0 mrd. kr, tilsvarende 2,2 %. Realveksten i de frie inntektene anslås til 6,1 mrd. kr eller 1,9 %. Veksten er regnet i forhold til regnskap 2014.

Det økonomiske opplegget for 2016
Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2016 er en oppfølging av de politiske prioriteringene som fremkom i Kommuneproposisjonen 2016, som ble lagt frem i mai 2015. Regjeringen fremholder at det økonomiske opplegget for 2016 gir 2,1 mrd. kr i økte frie inntekter for ivaretagelse av særskilte statlige satsinger og økt handlingsrom. Regjeringene viser til at realveksten i kommunenes frie inntekter i 2014 og 2015 har vært høyere enn for hvert av de fire

⁶ Kommunesektoren består av kommuner og fylkeskommuner.

⁷ Frie inntekter er en fellesbetegnelse for skatt på inntekt og formue og rammetilskudd.

foregående årene. Regjeringen har klare forventninger til at kommunene kontinuerlig arbeider med å forenkle, fornye og forbedre tjenestene samtidig som ressursene utnyttes på en mer effektiv måte.

Deler av veksten i frie inntekter er begrunnet i behovet for styrking av helsestasjon og skolehelsetjenesten, kommunale tjenester innenfor rus og psykisk helse samt mer fleksibelt barnehageopptak. De statlige satsingene følges opp gjennom en styrking av aktiviteten på de to førstnevnte områdene i kommunens driftsbudsjett for 2016. Sarpsborg kommune har allerede et fleksibelt barnehageopptak ved at barn kan bli tatt opp gjennom hele året.

Kommunenes Sentralforbund (KS) peker på at veksten i frie inntekter i tillegg til demografi, pensjon og særskilte statlige satsinger må fange opp den underliggende veksten i kostnadstunge tjenester som barnevern, spesialundervisning, ressurskrevende tjenester og brukerstyrt personlig assistanse (BPA). KS anslår disse merutgiftene i 2016 til 0,4 mrd. kr. I tillegg kommer økte kommunale egenandeler i øremerkede ordninger. KS anslår at dette gir et reelt økonomisk handlingsrom for kommunesektoren samlet på inntil 0,5 mrd. kr i 2016.

Innslagspunktet i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester øker utover lønnsveksten i 2015 med kr 10 000 per bruker.

Kommunesektorens inntekter i 2016

Basert på anslått inntektsnivå i RNB 2015, legges det opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 7,3 mrd. kr, tilsvarende 1,7 %. Av veksten er frie inntekter 4,7 mrd. kr, hvorav 4,2 mrd. kr gjelder kommunene og 0,5 mrd. kr fylkeskommunene. Dette tilsvarer en realvekst i de frie inntektene på 1,4 %. Midlene dekker i første rekke økte kostnader knyttet til demografi (befolkningsvekst), pensjon og statlige satsinger.

Sarpsborg kommune får i 2016 en beregnet vekst i forhold til

oppgavekorrigerede frie inntekter⁸ i 2015 på nominelt 106,9 mill. kr eller 4,1 %. Dette er under gjennomsnitt for landet (4,3 %) og Østfold (4,6 %). Veksten er regnet fra regnskap 2015. Veksten i frie inntekter må først og fremst ses i sammenheng med anslåtte merutgifter knyttet til befolkningsveksten.

Regjeringen arbeider med en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. Forslag til nytt inntektssystem for kommunene blir sendt på høring i løpet av november 2015 og vil bli lagt fram i kommuneproposisjonen for 2017 våren 2016.

Særskilte tiltak m.v. innenfor helse- og omsorgstjenesten

- Ny opptrappingsplan for rusfeltet som skal bidra til kapasitet og kvalitet i tilbudet til personer med rusproblemer.
- Ytterligere styrking av helsestasjon og skolehelsetjenesten, herunder jordmortjenesten.
- Øremerkede midler til øyeblikkelig hjelp innlemmes i rammetilskuddet.
- Ordningen med investeringstilskudd til fornying og bygging av heldøgns omsorgsplasser i sykehjem og omsorgsboliger videreføres.
- Søknadsbasert ordning for tilskudd til dagaktivitetstilbud til personer med demens. Forslag om at kommunene fra 2020 skal ha plikt til å tilby dagaktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens.
- Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenester.
- Flere psykologer i kommunene.
- Videreføring av ordningen med den kulturelle spaserstokken for å styrke kulturtilbudet for omsorgstjenestens brukere.
- Innslagspunktet for toppfinansieringsordningen innenfor ressurskrevende tjenester økes med kr 10 000 utover anslått lønnsvekst for 2015 til kr 1 081 000. Økningen er begrunnet i sterk vekst i statens utgifter til ordningen. Kompensasjon for kommunenes utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %.

⁸ Hensikten med å korrigere for oppgaveendringer mv. er å gjøre inntektsnivået i 2015 sammenliknbart med inntektsnivået i 2016.

Særskilte tiltak for barn og unge

- Tilskuddet til private barnehager økes fra 98 til 100 % av kommunens utgifter til drift av egne barnehager. Med denne økningen vil private barnehager fra 2016 få samme finansiering som kommunale barnehager.
- Økt satsing på kvalitets- og kompetansetiltak i barnehagene.
- Satsing på informasjons- og rekrutteringsarbeid på barnehagefeltet.
- Ordningen med mer fleksibelt barnehageopptak videreføres. Målet er redusert ventetid for barnehageplass, særlig for familier med barn født 1. september eller senere.
- Ordningen med gratis kjernetid utvides til også å gjelde 3-åringer.
- Ordningen med rentekompensasjon for skole- og svømmeanlegg samt kirkebygg videreføres. Sarpsborg kommune utnytter sin maksimale ramme i forbindelse med bygging av Sandesundsveien skole.
- Økt timetall i naturfag med én uketime fra høsten 2016 på 5.-7. trinn.
- Forsøk med økt kommunalt ansvar for barnevernet.

Integrering av flyktninger

Regjeringen styrker de økonomiske virkemidlene for å øke bosettingen av flyktninger i kommunene gjennom et ekstratilskudd på 50,0 mill. kr. Samtidig økes det særskilte tilskuddet for bosetting av mindreårige flyktninger med 25,0 mill. kr.

I revidert nasjonalbudsjett for 2015 ble bevilgningen til tilskudd til utleieboliger økt med 50 mill. kr, slik at det kan gis tilsagn om tilskudd til om lag 200 flere utleieboliger i 2015. Styrkingen er varig og innebærer at Husbanken kan gi tilsagn om tilskudd til 1 400 utleieboliger hvert år. Dette er særlig viktig for å få til raskere bosetting av flyktninger og for å sikre barn og unge en egnet bolig i et trygt bomiljø.

Regjeringen varsler en tilleggsproposisjon til 2016-budsjettet om flyktninger og integrering.

Ny finansieringsordning for private barnehager

Regjeringen har besluttet å endre finansieringen av private barnehager. Det skal fortsatt benyttes en modell med kommunal sats, men med et fast påslag

for pensjon og en nasjonal sats for dekning av kapitalkostnader. Det betyr at dagens finansieringsmodell i hovedsak videreføres. Den nye finansieringsordningen trer i kraft 01.01.16.

KS/Sarpsborg kommune hadde i 2014/2015 en tvist gående mot Kunnskapsdepartementet om beregning av pensjon i tilskuddet til private barnehager, etter at fylkesmannen hadde godkjent kommunens beregningsmåte. Den nye forskriften slår fast at kommunens pensjonsutgifter ikke skal være med i beregningen av driftstilskuddet til private barnehager. Isteden skal kommunen legge på et prosentpåslag på 13 % av brutto lønnsutgifter i kommunens egne barnehager. En pensjonssats på 13 % innebærer at omtrent 90 % av de private barnehagene får dekket sine pensjonsutgifter. De som har høyere pensjonsutgifter kan søke kommunen om å få dekket disse.

Med dagens kapitaltilskudd til dekning av private barnehagers kapitalutgifter (renter og avskrivninger) har ikke private barnehager med nyere bygg fått dekket sine utgifter. Disse barnehagene vil nå få mer i tilskudd enn andre fordi de har høyere utgifter. Tilskuddet skal beregnes etter satser fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Satsene er under utarbeidelse.

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i kommunal sektor⁹ er anslått til 2,7 %. Lønnsveksten og prisveksten på varer og tjenester er hver for seg satt til det samme. Anslaget for lønns- og prisvekst er benyttet i kommunens budsjett for 2016.

RENTEMARKEDET OG DE KOMMUNALE BUDSJETTER

Virkingen av endringer i rentenivået på de kommunale budsjetter blir generelt holdt utenom regjeringens forslag til inntektsrammer. Endringer i rentenivået kommer derfor som gevinst/tap utover de

⁹ Lønns- og prisveksten i kommunal sektor benevnes vanligvis som «den kommunale deflator» og fremkommer av statsbudsjettet for 2016. Lønnskostnadene utgjør knapt 2/3 av deflator.

foreslåtte inntektsrammene. Endringer i renten har stor betydning for mange kommuners evne til å levere stabile og gode tjenester. Økt gjeldsbyrde i kommunene forsterker virkningene av renteendringer på de kommunale budsjettene.

De siste tiårenes globalisering av verdens finansmarkeder med fri flyt av kapital over landegrensene gjør at norske renter er langt mer påvirket av rentenivået internasjonalt enn tidligere. Samtidig har gjentagende kriser i verdensøkonomien ført til hyppige og store endringer i renten i

løpet av svært kort tid. Dette gjør det vanskelig å planlegge. Den umiddelbare virkningen på kommunens økonomiske handlingsrom er avhengig av kommunens finansforvaltning, herunder valgt rentestrategi. Ved stor grad av rentebinding på gjeld og plasseringer får kommunen stor forutsigbarhet for fremtidige renteutgifter. Dette letter budsjetteringen. På den annen side har det å binde renten på kommunens lånegjeld en kostnad innbakt i den faste renten. Det gjør at flytende rente over tid normalt vil gi lavest rentekostnad.

ØKONOMIPLAN 2016-2019 MED DRIFTSBUDSJETT 2016

Sarpsborg kommunes driftsbudsjett for 2016 fremgår av budsjettskjema 1A og 1B, side 111-114.

KRAV TIL BALANSE OG REALISME I BUDSJETTET

Kommuneloven oppstiller to krav til de kommunale budsjetter:

- Budsjettet skal være i balanse
- Budsjettet skal være realistisk

Balansekravet innebærer at budsjetterte inntekter minst må dekke budsjetterte utgifter.

Realismekravet betyr at budsjettet skal bygge på realistiske anslag over inntekter og utgifter. Dette kravet kan ofte være vanskelig å forene med krav i gjeldende rettighetslovgivning som setter standarder for kvalitet og omfang på tjenestene til innbyggerne. Begge krav må være oppfylt for hvert enkelt budsjettår i økonomiplanperioden.

Fylkesmannen, som statlig tilsynsmyndighet, skal påse at kravene er oppfylt. Dersom budsjettet ikke oppfyller kravene kan fylkesmannen returnere budsjettet til bystyret med krav om at budsjettet behandles på nytt.

Økonomiplan for perioden 2016-2019 med årsbudsjett 2016 legges frem i balanse for det enkelte budsjettår slik kommuneloven krever.

ØKONOMISKE HOVEDUTFORDRINGER I PLANPERIODEN

Kommunenes inntekter

Kommunal sektor er tillagt viktige samfunnsoppgaver og har stor nasjonal og lokal betydning for både verdiskapning og sysselsetting. Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi. Målt i forhold til brutto nasjonalprodukt (BNP) for Fastlands-Norge utgjorde

kommunesektorens inntekter 17,5 % i 2014¹⁰.

Staten styrer kommuner og fylkeskommuner gjennom økonomisk og juridisk rammestyring, pedagogisk veiledning, rapportering samt kontroll og tilsyn. Rammestyring gjennom rammetilskudd og skatteinntekter gir rom for lokale prioriteringer og bidrar til effektiv bruk av offentlige ressurser.

Kommunesektoren må ha inntektsrammer som står i forhold til de oppgaver sektoren er satt til å løse. En rettferdig fordeling av inntektsrammene er en forutsetning for et likeverdig tjenestetilbud i alle deler av landet.

Skatt på personlig inntekt og formue, rammeoverføringer og øremerkede tilskudd utgjør de viktigste statlige inntektskilder. Disse inntektene utgjorde i 2014 til sammen ca. 70 % av kommunenes samlede inntekter og bestemmes i hovedsak av befolkningens størrelse, dens fordeling på aldersgrupper og i noen grad sosiale grupper som krever tjenester fra kommunen. De resterende inntektene består av brukerbetaling og andre salgs- og leieinntekter, overføringer, eiendomsskatt og finansinntekter som renter og utbytte fra aksjeselskaper hvor kommunene er eiere. Dette er inntekter som kommunene i noen grad kan påvirke selv.

Skatt på personlig inntekt og formue og rammetilskudd omtales ofte som kommunenes "frie inntekter". Med dette menes at kommunene fritt kan disponere disse inntektene innenfor rammen av gjeldende lov og forskrift. I virkeligheten er dette et ganske misvisende uttrykk da staten ikke bare bestemmer finansiering, men også i all hovedsak hvilke oppgaver kommunene skal løse. Gjennom lover og regler tildeler staten kommunene oppgaver og fastlegger et minimum av standard (kvalitet) og omfang på de velferdstjenestene som tilbys. Økende grad av rettighetslovgivning binder opp

¹⁰ Foreløpig tall hentet fra rapport fra Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi, april 2015, s. 2.

ressurser og reduserer samtidig kommunenes muligheter til å prioritere og tilpasse tjenestene innenfor rammen av disponible inntekter. Dermed bestemmer staten også langt på vei kommunenes utgifter. På den ene siden gir dette avhengighetsforholdet til en rik stat kommunene stor grad av forutsigbarhet. På den annen side gir det lite rom for lokal inntektsfastsettelse og prioritering, som igjen kan være negativt for lokalpolitisk interesse og engasjement.

Så lenge staten bestemmer de økonomiske rammene for kommunene, blir kommunenes oppgave å tilpasse aktivitetsnivået til de rådende økonomiske forutsetninger.

Prinsipper for god økonomistyring

En robust og sunn kommuneøkonomi er en avgjørende forutsetning for å nå målet om «tjenester av god kvalitet». For å understøtte en slik utvikling har bystyret tidligere vedtatt syv prinsipper for god økonomistyring i Sarpsborg kommune:

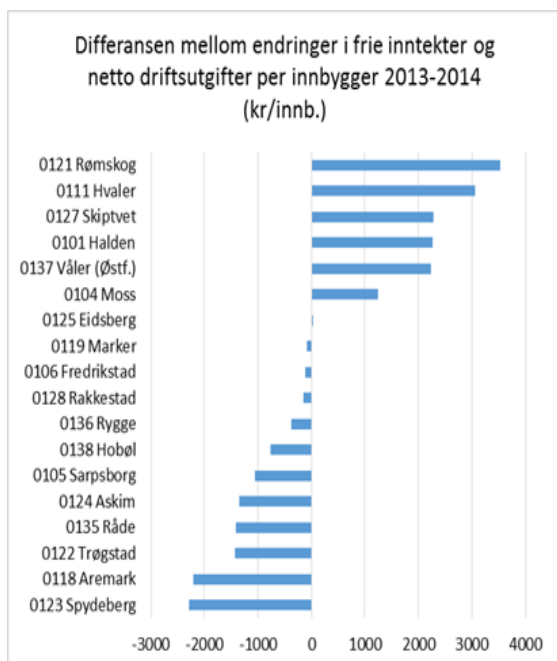
- Kommunens langsiktige planlegging skal ha mål om en bærekraftig økonomisk utvikling som ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet).
- Det skal over driftsbudsjettet årlig avsettes et beløp som egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen.
- Kommunen skal til enhver tid ha et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Beløpet kommer i tillegg til de fondsavsetninger som er knyttet til over-/underskudd på enhetene.
- Kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar generasjonsprinsippet.

- Kommunens økonomiplan for de fire neste årene skal ses i lys av det investerings- og driftsbehov kommunen vil ha i et perspektiv på inntil 8 år.
- Kommunen skal ha myndiggjorte enhetsledere med ansvar for og myndighet til å disponere tildelte driftsrammer.
- Kommunen skal opparbeide et buffer rentefond som minst er stort nok til at kommunen kan tåle en rente på inntil 6,0 % i minimum 2 år på renteeksponert investeringsgjeld målt per 31.12 året før budsjettåret.

Ubalanse mellom driftsinntekter og -utgifter

Utfordringen for mange kommuner er å finne en balanse mellom inntekter og utgifter som over tid gir kommunen mulighet for å opprettholde et stabilt velferdstilbud ovenfor befolkningen. Figuren på neste side viser utviklingen i forholdet mellom frie inntekter (skatt og rammetilskudd) og netto driftsutgifter per innbygger i perioden 2013-2014. Når netto driftsutgifter vokser mer enn de frie inntektene blir kommunen mer avhengig av andre inntekter som eiendomsskatt, konsesjonskraftsinntekter, finansinntekter m.m. eller bruk av oppsparte midler (disposisjonsfond) for på kort sikt å opprettholde aktivitetsnivået. Figuren viser relative endringer. Den forteller altså ikke noe om kommunens samlede inntekter var tilstrekkelig for å dekke kommunens samlede drifts- og finansutgifter for året.

Flere kommuner i Østfold hadde i 2013-2014 en positiv utvikling i forholdet mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter sammenlignet med 2012-2013, men fortsatt er utviklingen negativ for mange kommuner. For Sarpsborg har utviklingen gått fra marginalt negativ i 2013 til klart negativ i 2014. Dette forteller at i utgiftsveksten har vært for sterk i forhold til veksten i de frie inntektene.

Kilde: Østfold Analyse/KOSTRA

Tiltak for bedre balanse mellom inntekter og utgifter

Ingen kommuner kan over tid leve med et negativt forhold mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter per innbygger. Dette fordi det er begrenset hvilke inntektsøkninger en kommune kan hente ut av andre frie disponible inntekter enn skatt og rammetilskudd. Samtidig tar økte utgifter til renter og avdrag en stadig større del av kommunens inntekter. Et positivt forhold mellom vekst i frie inntekter og netto driftsutgifter er over tid helt nødvendig for å sikre en sunn kommuneøkonomi og et stabilt velferdstilbud overfor innbyggerne.

Som følge av fallende oljepris, økt arbeidsledighet og forventninger om skattesvikt i 2015 vedtok plan- og økonomiutvalget i sak 35/15 flere tiltak for å opprettholde balansen i budsjettet for inneværende år. Parallelt med dette ble det iverksatt et eget prosjekt (Kommune for 2020) for blant annet å følge opp bystyrets vedtak i økonomiplan 2015-2018 om «ytterligere effektivisering av administrasjonen» med 1 mill. kr i 2015 økende til 4 mill. kr fra 2016. I tillegg pågår det et prosjekt med mål om en mer effektiv organisering av tjenestene i Kommuneområde teknisk.

Netto driftsresultat

Netto driftsresultat regnes som en hovedindikator for økonomisk balanse i

kommunesektoren. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger (sparing) og investeringer. Bare gjennom et positivt netto driftsresultat kan det skaffes til veie tilstrekkelig med egenkapital til fremtidige investeringer og samtidig bygges opp økonomiske «buffer» som kan benyttes til dekning av et eventuelt merforbruk på driftsbudsjettet som ikke er planlagt.

Teknisk beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) anbefaler et netto driftsresultat for kommunene på minimum 1,75 %. Måltallet var tidligere 3,0 %, men er nå redusert etter at all momskompensasjon fra investeringer etter en regelendring fra og med 2014 inngår i finansieringen av årets investeringer. Tidligere ble momskompensasjonen inntektsført i driftsregnskapet. Den nye anbefalingen fra utvalget omfatter kommune- og fylkeskonsern, dvs. kommunen inkludert kommunale foretak og andel av interkommunale selskaper hvor kommunen er medeier. Tidligere har anbefalingen kun omfattet kommune- og fylkeskassene. Måltallet bør ses på som et anbefalt nivå for gjennomsnittlig resultat over tid. Det er satt for at kommunen skal være i stand til å fornye sine anleggsmidler med tilstrekkelig egenkapital. Et netto driftsresultat på 1,75 % tilsvarer om lag 62 mill. kr for Sarpsborg kommune i 2016.

Budsjettet for 2016 viser et positivt netto driftsresultat på 19,9 mill. kr, som tilsvarer 0,54 % av brutto driftsinntekter. Netto driftsresultat er differansen mellom alle budsjettets inntekter og utgifter, men før bruk og avsetning til fond, overføringer til investeringsbudsjettet og inndekning/bruk av tidligere års resultat.

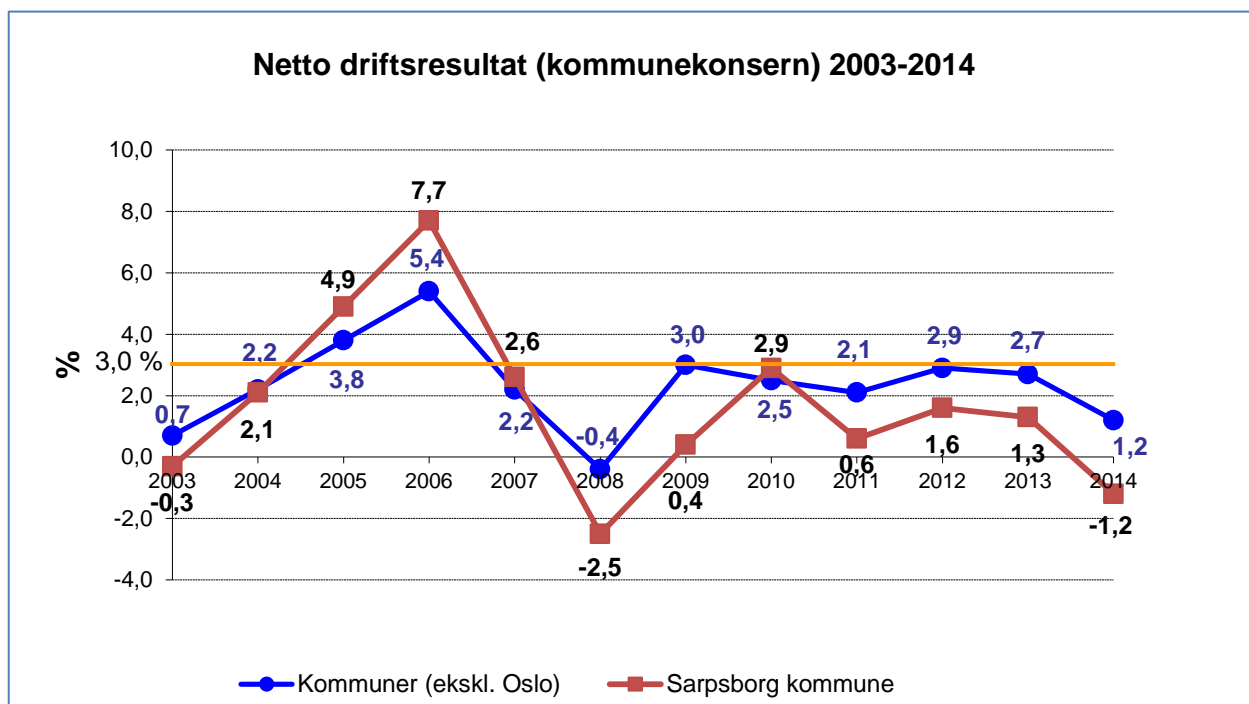
Bystyret har tidligere besluttet at det over driftsbudsjettet årlig skal avsettes et beløp til egenkapital i årets/fremtidige investeringer. Beløpet skal minimum tilsvare forventet utbytte til kommunen fra eierskap i selskaper, og ikke være under 0,5 prosent av budsjetterte brutto driftsinntekter for kommunen. Det er i 2016 budsjettert med en avsetning på 18,5 mill. kr i tråd med økonomiprinsippet om 0,5 %

avsetning til disposisjonsfond. Det er i tillegg budsjettert med 5,0 mill. kr i avsetning til rentebufferfond for å følge opp bystyrets vedtak om endret rentestyring av kommunens investeringsgjeld. Fondet skal sikre at kommunen kan tåle en rente på inntil 6,0 % i minimum to år på renteeksponert investeringsgjeld. Fondet må bygges gradvis opp i takt med at gjeldende rentesikringsavtaler utløper.

Figuren nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat for Sarpsborg kommune og gjennomsnitt for landet utenom Oslo for kommunekonsern. Til tross for at det fram til 2014 ikke ble budsjettert med avsetninger (sparing) til fremtidige drifts- og investeringsformål, viser figuren at Sarpsborg kommune i de fleste av årene siden 1994 likevel har hatt et positivt netto driftsresultat, men bare unntaksvis over 3 %.

Et netto driftsresultat regelmessig på under 1,75 % (tidligere 3,0 %) vil gjøre at nødvendige investeringer må skyves frem i tid. Alternativt må det foretas så store låneopptak at gjeldens andel av brutto driftsinntekter gradvis vil øke. Ved økt lånegjeld og uendret rente vil de løpende rente- og avdragsutgifter i driftsbudsjettet også øke. Dermed blir det mindre igjen til tjenesteproduksjon.

Netto driftsresultat i perioden 2011-2013 var svakt positive. Resultatet i 2014 var derimot negativt. Dette resultatet var preget av svikt i skatt og rammetilskudd, lavere statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester enn budsjettert og økt tilskudd til private barnehager. For 2015 ser kommunen ut til å kunne få et svakt positivt netto driftsresultat ut fra tilstandsrapport for andre tertial.

Kommunens fondsbeholdning

Kommunens fondsbeholdning består av driftsfond og investeringsfond. Fond kan være bundne (avsatt til bestemte formål) eller ubundne. Ubundne driftsfond omtales vanligvis som disposisjonsfond. Disposisjonsfond kan brukes til både drifts- og investeringsformål, mens investeringsfond kun kan brukes til investeringsformål. Disposisjonsfond kan altså både fungere som en buffer mot

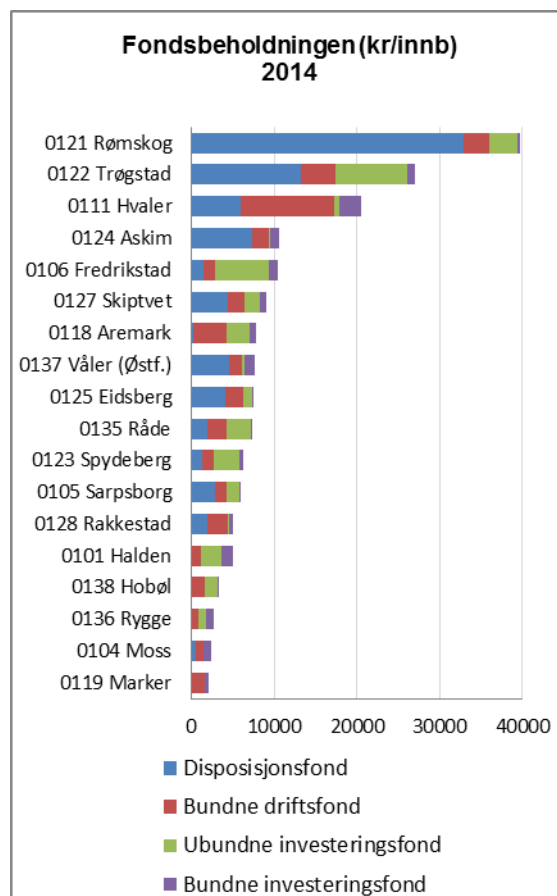
svingninger i driftsinntektene og som egenkapital i investeringer.

Per 31.12.14 utgjorde kommunens fondsbeholdning 324,0, ned fra 340,5 mill. kr ved utgangen av 2013. Av dette var 153,2 mill. kr disposisjonsfond, en økning på 2,5 mill. kr fra 2013. 91,6 mill. kr var overskuddsfond tilhørende enhetene. Overskuddsfond inngår i sum disposisjonsfond.

En rekke særskilte saker har tappet disposisjonsfondet de senere årene. De viktigste er oppreisningsordningen for eldre barnevernssaker, endret periodisering av variabel lønn og nedgraving av høyspentkabel ved Inspiria. Til sammen beløper dette seg til over 100 mill. kr. I tillegg ble det brukt 36,8 mill. kr av disposisjonsfondet i 2014 samt strøket en planlagt avsetning til fond på 7,6 mill. kr for å dekke inn inntektssvikt og økte utgifter.

Det meste av kommunens disposisjonsfond er bundet opp i pågående eller planlagt investeringer/prosjekter. Per 2. tertial 2015 gjenstår 4,3 mill. kr som ikke er avsatt til bestemte formål. Bystyret har tidligere vedtatt at kommunen til enhver tid skal ha et disposisjonsfond på minst 50 mill. kr som buffer ved et eventuelt driftsunderskudd. Bystyret kan fritt omdisponere avsatte midler til annet formål. Samlet disposisjonsfond per 31.12.14 utgjør 4,4 % av kommunens brutto driftsinntekter.

Figuren til høyre viser status for både bundne og ubundne fond per innbygger ved utgangen av 2014 for kommunene i Østfold.

Det er behov for å styrke det generelle disposisjonsfondet for å oppfylle bystyrets målsetting om minimum 50 mill. kr som buffer mot et eventuelt driftsunderskudd. En slik buffer er også nødvendig for over tid å kunne etterleve reglementet for over- og underskudd. Styrking av kommunens disposisjonsfond kan kun skje gjennom et overskudd på kommunens drift.

Det er også behov for å avsette penger til disposisjonsfond for å sikre tilstrekkelig egenfinansiering i fremtidige investeringer, og derved begrense veksten i kommunens lånegjeld.

Som nevnt ovenfor er det i 2016 budsjettert med en avsetning til disposisjonsfond på 18,5 mill. kr i tråd med økonomiprinsippet om 0,5 % avsetning til disposisjonsfond. Det er i tillegg budsjettert med 5,0 mill. kr i avsetning til rentebufferfond for å følge opp bystyrets vedtak om endret rentestyring av kommunens investeringsgjeld. Bystyrets forutsetninger om avsetning til disposisjonsfond for fremtidig

investeringsformål og rentebufferfond er fulgt opp hvert år i hele økonomiplanperioden. Selv om investeringsvolumet i perioden 2016-2019 er tatt ned i forhold til de senere årene, er en avsetning til fond på 0,5 % neppe tilstrekkelig for å stanse veksten i kommunens lånegjeld i forhold til brutto driftsinntekter.

Det er budsjettet med 3,3 mill. kr i bruk av disposisjonsfond i 2016 til byjubileet. Videre er det planlagt avsatt 0,4 mill. kr (netto) til bundne driftsfond innenfor vann, avløp og renovasjon.

Ubundne investeringsfond utgjorde ved utgangen av 2014 80,3 mill. kr hvorav det generelle fondet utgjør 33,4 mill. kr. Midlene kan kun brukes til investering, men formålet kan bystyret selv bestemme. Det generelle investeringsfondet tappes årlig for om lag 10,0 mill. kr til finansiering av egenkapitalinnskuddet i KLP. Størrelsen på fondet er per i dag ikke tilstrekkelig til å finansiere egenkapitalinnskuddet i hele planperioden. Egenkapitalinnskuddet kan ikke lånefinansieres og må derfor finansieres ved løpende driftsinntekter eller ved bruk av ubundne drifts- eller investeringsfond.

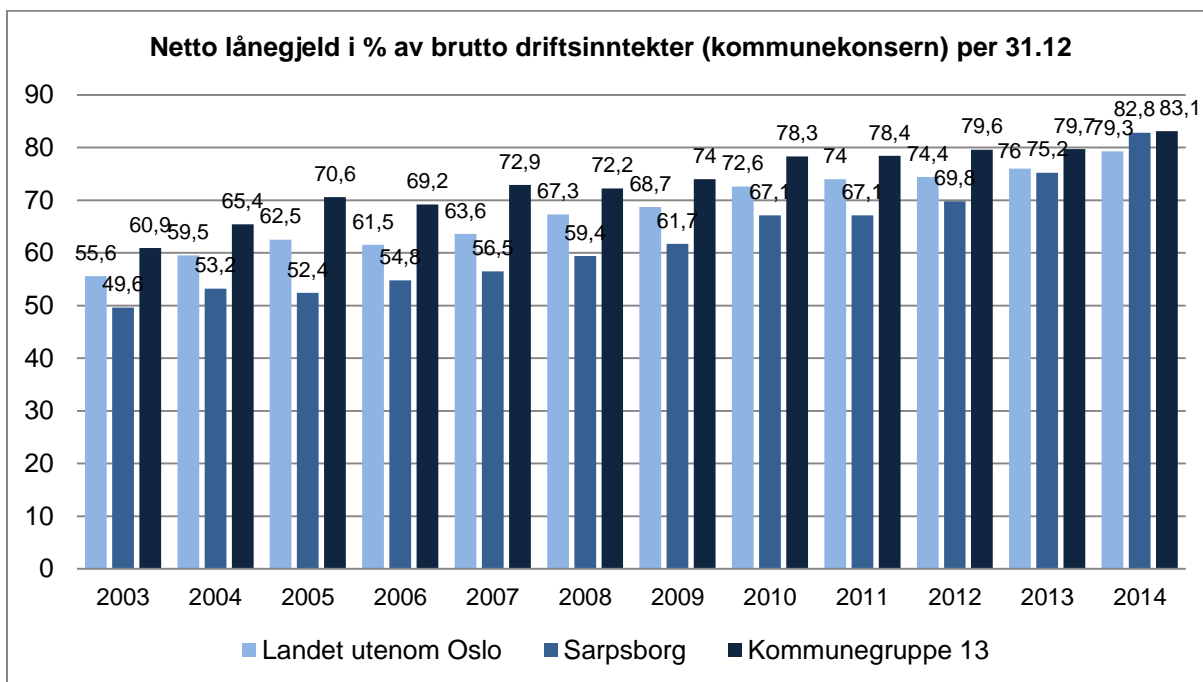
Økt gjeldsbyrde

Høyt investeringsvolum uten tilstrekkelig egenkapital har medført en betydelig økning i kommunenes lånegjeld det siste tiåret.

Vanligvis måles kommunenes gjeldsbelastning som forholdet mellom brutto driftsinntekter og netto lånegjeld¹¹. Netto lånegjeld som andel av driftsinntektene er nå historisk sett svært høy. Renter og avdrag legger dermed beslag på en økende andel av kommunenes inntekter, selv om dagens historisk lave rentenivå bidrar til å holde utgiftsveksten nede. Denne utviklingen gir grunn til bekymring og bør ikke fortsette over lang tid.

For å kunne vurdere konsekvensene av økt lånegjeld, er det av stor betydning å vite hvordan kommunens lånegjeld er sammensatt. Samtidig kan ikke lånegjelden ses uavhengig av hva kommunen totalt sett har av inntekter per innbygger og hvor stor del av disse inntektene som er nødvendig for å dekke «faste kostnader» ved tjenesteytingen. For kommuner med inntekter under landsgjennomsnittet slik som Sarpsborg, kan vi anta at en større andel av inntektene vil gå med til å drifte et lovpålagt tjenestetilbud enn i kommuner med høyere inntekter. Slik sett vil Sarpsborg ha dårligere forutsetninger for å betjene en høy lånegjeld enn kommuner med høye inntekter.

¹¹ Netto lånegjeld er lånegjeld eksklusiv pensjonsforpliktelser, lån til videre utlån og ubrukte lånemidler. Tallene gjelder kommunen som konsern, dvs. kommunen inklusiv kommunale foretak (KF), interkommunale selskaper (IKS) og interkommunalt samarbeid som fører eget særregnskap. Formålet er for å korrigere for ulik organisering av tjenestene.

Sarpsborg kommunes netto lånegjeld som andel av brutto driftsinntekter har økt betydelig siden 2003. Gjeldsøkningen har vært større enn både gjennomsnittet for landet utenom Oslo og kommunegruppe 13.

Bystyret har vedtatt at kommunen skal ha en lånegjeld som ikke overstiger gjennomsnittet for norske kommuner og samtidig ivaretar nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine (generasjonsprinsippet). Kommunen har for første gang i måleperioden en lånegjeld over landsgjennomsnittet, men fortsatt under kommunegruppe 13¹². Merk at figuren viser tall for kommunekonsern. Netto lånegjeld for kommunen alene utgjør på samme tidspunkt 82,9 % av driftsinntektene.

Om gjeldsveksten er i tråd med generasjonsprinsippet, kan ikke besvares med et klart ja eller nei i dag. Det må ses over en lengre tidshorisont.

¹² Alle kommuner er inndelt i kommunegrupper ut fra prinsippet "mest sammenlignbare". Sarpsborg tilhører kommunegruppe 13.

Sarpsborg kommune har de senere årene gjennomført store investeringer. Dette har bidratt til en gradvis innstramming i driftsrammene over flere år, men samtidig også gitt grunnlag for gode og mer effektive tjenester. Et mindre ambisiøst investeringsprogram i økonomiplanperioden sammenlignet med de senere årene, vil bidra til å dempe gjeldsveksten og forhåpentligvis redusere gjeldens andel av netto driftsutgifter.

Ikke all gjeld påvirker kommunens driftsbudsjett i samme grad. Kommunen tar opp lån i Husbanken til videre utlån. Her vil mottatte renter og avdrag fra låntagerne i praksis dekke alle kommunens finansutgifter knyttet til formålet. Videre finansierer kommunen alle investeringer innenfor selvkostområdene (vann, avløp, renovasjon m.f.) med lån. Her dekker innbyggerne i realiteten både renter og avdrag gjennom gebyrene. I tillegg mottar kommunen rentekompensasjon for flere investeringer i skoler, sykehjem og kirker og i noen tilfeller også avdragskompensasjon. Til slutt har kommunen ubrukte lånemidler hvor renteutgiftene langt på vei nøytraliseres av tilsvarende renteinntekter på de sammen midlene.

Gjenværende gjennomsnittlig rentebindingstid på renteeksponert gjeld er 8,42 år. Gjennomsnittlig rente på kommunens samlede investeringsgjeld er 3,44 %. Samlet investeringsgjeld er vel dobbelt så høy som den renteeksponerte delen av kommunens investeringsgjeld.

Momskompensasjon fra investeringer

Momskompensasjon kommer fra kjøp av varer og tjenester til både drifts- og investeringsformål. Etter at reglene ble endret med en overgangsperiode på 5 år ble all momskompensasjon fra investeringer fra og med 2014 inntektsført i investeringsregnskapet. For 2015 er momskompensasjon fra investeringer anslått til 50,0 mill. kr.

BUDSJETTETS INNTEKTSSIDE

Skatt og rammetilskudd

Skatt og rammetilskudd utgjør til sammen 66 % av kommunenes samlede driftsinntekter¹³ og fastsettes hvert år av staten gjennom Stortingets vedtak på statsbudsjettet. For Sarpsborg utgjør inntektene 70 %. Skatt og rammetilskudd omtales ofte som kommunenes frie inntekter og inngår sammen med naturressursskatt i inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner. Formålet med inntektssystemet er å utjevne forskjeller i kommunenes forutsetninger for å kunne tilby et likeverdig tjenestetilbud uavhengig av bosted. Fordelingen av de frie inntektene mellom kommunene bestemmes i hovedsak av befolkningens størrelse, dens fordeling på aldersgrupper og i noen grad sosiale grupper som krever tjenester fra kommunen.

Som følge av endringer i inntektssystemet de senere årene er skatteinntektenes andel av de frie inntekter redusert til fordel for rammetilskudd. En økning av rammetilskuddets andel av de frie inntektene bidrar til å utligne inntektsforskjeller mellom skattesterke og skattesvake kommuner. Samtidig blir kommunene mindre sårbare for

svingninger i egne skatteinntekter, men vil fortsatt ha risiko knyttet til endringer i det nasjonale skattenivået. Sarpsborg kommune tilhører de skattesvake kommunene med skatteinntekter på 75,7 % av landsgjennomsnittet per innbygger i 2014 før inntektsutjevning, en reduksjon fra 76,5 % året før. Etter omfordeling har Sarpsborg skatt og rammetilskudd tilsvarende 94,0 % av landsgjennomsnittet. Lavere inntektsnivå enn landsgjennomsnittet virker negativt inn på Sarpsborg kommunens muligheter til å tilby sine innbyggere likeverdige tjenester sammenlignet med gjennomsnittet for landet.

Den sterke utjevne effekten av dagens inntektssystem gjør at nasjonal skatteinngang har større betydning for Sarpsborgs inntekter enn kommunens egen skatteinngang. Kommunen vil derfor først og fremst rammes av en merkbar inntektssvikt dersom den nasjonale skatteinngangen faller under det som er forutsatt i statsbudsjettet.

Skattenes andel av de samlede inntektene i kommunesektoren er i statsbudsjettet foreslått videreført på dagens nivå (40 %). Kommunenes skatteinntekter omfatter i dag kun skatt på personlig inntekt og formue. Regjeringen har tidligere varslet at den ønsker at selskapsskatten fra bedrifter igjen skal inngå i kommunens skatteinntekter. Dersom skatt får større betydning i inntektssystemet på bekostning av rammetilskudd vil dette virke negativt for kommuner med egen skatteinngang under landsgjennomsnittet slik som Sarpsborg. Årsaken er at skattene kun utlignes delvis mens rammetilskuddet i prinsippet innebærer full utjevning for kostnadsulemper som skyldes demografi og andre forhold som kommunene ikke kan påvirke selv.

Staten har tidligere slått fast at kommunene beholder både økte skatteinntekter og må dekke inn en eventuell skattesvikt i forhold til det nivået for skatt som er fastsatt i statsbudsjettet. Med unntak av fire år har nasjonal skatteinngang siden 2004 lagt over skatteanslaget gitt i statsbudsjettet. Større

¹³ Basert på KOSTRA 2014. Tall for kommunene som konsern.

inntektsvekst enn budsjettet er ikke noe problem, men når skattene svikter slik som i 2014 og 2015 har det stor betydning for kommunenes muligheter for å tilpasse budsjettet til endrede inntektsforutsetninger. Kommunene må da ofte benytte avsatte fondsmidler for å balansere budsjettet og opprettholde tjenestene. I 2015 tilleggsbevilget regjeringen 1,2 mrd. kr til kommunesektoren i RNB som en delvis kompensasjon for forventet skattesvikt gjennom året.

Skatt og rammetilskudd for 2016 er satt til det nivået som er beregnet av KS med utgangspunkt i statsbudsjettet for 2016 (Grønt hefte). For årene 2017-2019 er det budsjettet med en årlig realvekst i de frie inntektene på til sammen 0,5 %, tilsvarende om lag 13,6 mill. kr årlig i forhold til forutsetningene i statsbudsjettet for 2016. Veksten er knyttet til forventninger om en tilsvarende vekst i befolkningen.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatten bestemmes av kommunen selv innenfor rammen av Lov om eiendomsskatt. Eiendomsskatten ble økt for alle typer eiendommer både i 2010, 2011, 2013, 2014 og 2015. Satsene for næring/verk og bruk ble i 2014 økt til det maksimale skatteøren etter loven på 7,0 promille. Satsene for bolig og fritidseiendommer ble økt med 0,55 promilleenheter til 4,0 promille i 2014 og med 0,5 promilleenheter til 4,5 promille i 2015. Det tilsvarer en årlig økt eiendomsskatt for en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² på ca. kr 600 for hvert av de to siste budsjettårene. Eiendomsskatten for bolig og fritidseiendommer økes fra 4,5 til 4,9 promille i 2016, noe som isolert sett gir en årlig økt eiendomsskatt for hvert år i planperioden på 10,0 mill. kr sammenlignet med 2015. Sammen med en forventet økning i takstgrunnlaget er dette beregnet å gi 15,2 mill. kr i økt eiendomsskatt sammenlignet med opprinnelig budsjett 2015. Eiendomsskatten for 2016 er etter dette anslått til 188,0 mill. kr.

Det er i 2015 jobbet med å ta inn et etterslep i taksering av tilbygg og nybygg innenfor både bolig og næring. Dette har gitt vekst i skattegrunnlaget og dermed økt eiendomsskatt til kommunen. For perioden 2017-2019 er det budsjettet med en årlig økning i eiendomsskatten på 2,0 mill. kr som følge av fortsatt vekst i skattegrunnlaget.

Fra og med 2017 økes anslaget for eiendomsskatt med ytterligere 4,0 mill. kr årlig i forhold til 2016 som følge av gjennomgang av prinsipper for takseringen.

Økt skattegrunnlag ved «alminnelig taksering» eller alternativt oppjustering av nåværende takster, er anslått å øke eiendomsskatten med ytterligere 10 mill. kr i 2018 og 13,0 mill. kr i 2019, jf. omtale av «alminnelig taksering» nedenfor.

Eiendomsskatt på enebolig 120 m ² (kr/år)					
	2011	2012	2013	2014	2015
Moss	6 160	5 880	5 600	5 530	5530
Fredrikstad	5 000	5 100	5 100	5 100	5500
Sarpsborg	3 827	3 827	4 122	4 780	5198
Halden	3 750	3 200	4 250	5 200	4875

Kilde: SSB/KOSTRA

Tabellen ovenfor viser sammenlignbare tall for årlig eiendomsskatt på en gjennomsnittlig enebolig på 120 m² i årene 2011-2015 for utvalgte kommuner i Østfold. For den aktuelle boligtypen hadde Sarpsborg kommune i 2015 en eiendomsskatt noe under gjennomsnitt for de tre øvrige bykommunene i oversikten.

I henhold til eiendomsskatteloven skal såkalt «allmenn taksering» skje hvert tiende år. Siste alminnelig taksering i Sarpsborg var i 2008. Neste taksering blir da 2018. I stedet for alminnelig taksering kan bystyret gjøre vedtak om å øke den taksten som eiendommene ble fastsatt til ved siste alminnelig taksering med inntil 10 % årlig. Økningen kan skje skrittvis over flere år uten tidsbegrensning. Alminnelig taksering innebærer at all fast eiendom må befares og takseres. Dette vil medføre relativt store kostnader for

kommunen, mens en justering av takstene som her beskrevet vil være betydelige enklere og mindre kostbar.

Det er fra og med skatteåret 2014 også åpnet for at kommunen kan benytte formuesgrunnlaget (likningstakstene) fra skatteetaten for boliger fra året før skatteåret som grunnlag for å skrive ut eiendomsskatten. En slik kontortaksering vil også være betydelig enklere å gjennomføre enn alminnelig taksering der hver enkelt eiendom må besiktiges. Ordningen med å bruke formuesgrunnlaget i verdifastsettelsen er imidlertid så langt relativt lite utprøvd. Det kan derfor være en fordel å se hvilke erfaringer andre kommuner har ved denne formen for verdifastsettelse før kommunen tar stilling til om denne takseringsformen skal benyttes. Ordningen gjelder kun for boligeiendommer slik at øvrige eiendommer må takseres på ordinær måte.

Eiendomsskatt for «verk og bruk», dvs. industrielle anlegg o.l. skrives i dag ut på grunnlag av verdien av bygg og anlegg inkludert produksjonsutstyr som anses som en integrert del av anlegget. Et forslag fra regjeringen om at produksjonsutstyret ikke lenger skal inngå i skattegrunnlaget var nylig på høring i kommunene. For Sarpsborg kommune medfører forslaget et årlig tap på 16,7 mill. kr ut fra nåværende skattøre og gjeldende takseringsmetode. Sarpsborg kommune har uttalt seg negativt til forslaget. Sarpsborg kommune forutsetter at staten kompenserer dette tapet fullt ut dersom lovendringen vedtas.

Som påvist ovenfor er det usikkerhet både knyttet til den fremtidige skattelegging av verk og bruk og hvilken metode som kan være mest hensiktsmessig å bruke ved utskrivning av eiendomsskatten for 2018. Det er derfor gode grunner til å avvente noe med å ta stilling til om kommunen i 2018 skal gjennomføre en full omtaksering eller kun oppjustere gjeldende takster, og eventuelt hvordan taksering av eiendommene skal skje. Bystyret vil i løpet av 1. halvår 2016 bli forelagt en sak som

vil behandle alle sider ved takseringss spørsmålet.

Tall fra Østfold Analyse/KOSTRA viser at Sarpsborg hadde gebyrer for vann, avløp og renovasjon som til sammen lå knappe kr 700 under gjennomsnittet for Halden, Moss og Fredrikstad i 2014. Gebyrene på VAR-området økes samlet sett for en enebolig med stipulert forbruk på 200 m³ med 4,2 % i 2016. Kommunen kan over tid ikke kreve høyere gebyrer for vann, avløp, renovasjon og feiing enn selvkost for tjenestene. Fondsavsetninger innenfor VAR-området kan kun brukes til å dekke et merforbruk på drift innenfor selvkostområdet, men ikke benyttes som egenkapital i investeringer. I motsetning til VAR-gebyrer er det ikke merverdiavgift på 25 % på eiendomsskatt. Skatten tilfaller derfor i sin helhet kommunen.

Konsesjonskraft

Kommunen kjøper konsesjonskraft til selvkost og selger den videre til markedspris. Konsesjonskraft kan ses på som en kompensasjon for de naturverdier en kommune må avstå til storsamfunnet i forbindelse med vannkraftutbygging. Inntektene er budsjettert til 1,2 mill. kr, som er 0,5 mill. kr mindre enn budsjett 2015, men på linje med anslag på regnskap samme år.

Momskompensasjon på drift

Momskompensasjon på driftsutgifter budsjetteres og inntektsføres på den enkelte enhet.

Statstilskudd flyktninger

Flyktningkrisen i Europa medfører også behov for økt bosetting i Norge. Kommunen vil ta imot et økt antall flyktninger i 2016. Statstilskuddet til flyktninger er satt til 54,8 mill. kr for hvert år i hele planperioden. Anslaget bygger på et noe høyere antall nye flyktninger enn det kommunen har bosatt de senere årene. Bosetting av flyktninger i 2016 og 2017 behandles i egen sak. Ved endringer i antall flyktninger påvirkes både inntekts- og utgiftssiden i budsjettet.

Kompensasjonstilskudd – renter og avdrag

Kompensasjon for renter og avdrag til bygging av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprustning av skoler og kirkebygg må ses i sammenheng med budsjetterte renter og avdrag. Rentekompensasjonen følger Husbankens flytende rente. Budsjettet er satt til 13,2 mill. kr i 2016 med en gradvis reduksjon frem mot 2019. Det er ikke forventet at kommunen vil bli tildelt ytterligere midler under ordningen i planperioden.

Ressurskrevende tjenester

Det er budsjettert med 64,0 mill. kr i statlig tilskudd til ressurskrevende tjenester. Det er 2,5 mill. kr mer enn i 2015. Tilskuddet er et estimat basert på budsjetterte forventede utgifter til tjenesten i 2016. Det endelige tilskuddet basert på kommunens faktiske utgifter for året vil først være kjent og komme til utbetaling i 1. halvår 2017. Et avvik mellom estimatet og faktisk inntekt i 2016 føres til inntekt/utgift i 2017.

Innslagspunktet for toppfinansieringsordningen innenfor ressurskrevende tjenester er økt med kr 10 000 utover anslått lønnsvekst i 2015 til kr 1 081 000. Kompensasjon for kommunens utgifter utover innslagspunktet beholdes uendret på 80 %. Siden stat og kommune følger ulike regnskapsprinsipper får endringen virkning for kommunene allerede fra 2015.

FINANSINTEKTER OG -UTGIFTER

Renter, avdrag og avkasting på finansielle plasseringer

I henhold til kommuneloven kan gjenstående løpetid for kommunens samlede gjeldsbyrde ikke overstige den veide levetiden for kommunens anleggsmidler ved siste årsskifte. Bestemmelsen legger til grunn at nedbetaling på kommunens investeringslån minst må skje i takt med det beregnede verditapet på anleggsmidlene. Etter denne endringen i kommuneloven, en gradvis forverring av kommuneøkonomien og større fokus på styring av kommunens finansportefølje, er det blitt vanlig at årlige avdrag i budsjettet

settes lik minste tillatte avdrag. For 2016 er minste tillatte avdrag beregnet til 159,1 mill. kr basert på anslag for gjeld og bokført verdi av anleggsmidlene per 01.01.16. Med investeringene det legges opp til i økonomiplanperioden er avdragene beregnet å øke til 170,4 mill. kr i 2019. Et høyere investeringsvolum enn planlagt i 4-årsperioden finansiert med lån vil medføre økte avdragsutgifter.

Det siste årets markerte fall i oljeprisen, lavere investeringer, betydelig nedbemanning innenfor olje- og gasssektoren og økt arbeidsledighet på nasjonalt nivå skaper usikkerhet for de økonomiske utsiktene i Norge. En vedvarende lav oljepris vil på sikt ha store ringvirkninger for norsk økonomi, også for det offentlige muligheter til å finansiere dagens velferdsordninger over tid.

Finansiell uro betyr vanligvis lav vekst og en ekspansiv pengepolitikk med tilførsel av kapital fra sentralbankene og lave renter for igjen å øke produksjon og sysselsetting. Norges Bank senket 25.09.15 styringsrenten¹⁴ til et historisk lavt nivå på 0,75 %. Styringsrenten regnes som «gulvet» i rentemarkedet og har vanligvis stor betydning for bankenes rentesetting i det korte pengemarkedet. Lav rente er isolert sett positivt for kommunene sett under ett, selv om virkningene er forskjellig fra kommune til kommune. Lavere produksjon og økt arbeidsledighet påvirker derimot skatteinntekter og utgifter til for eksempel sosialhjelp negativt.

Norges Banks prognose for styringsrenten overfor bankene er at renten skal ytterligere ned i 2016 for å stimulere veksten i norsk økonomi for deretter å øke gradvis fra årsskiftet 2017/2018. På lengre sikt må det forventes at renten skal tilbake til et normaleie på mellom 4,5 og 5,0 %.

Kommunenes adgang til å oppta lån er hjemlet i kommunelovens § 50. Kommuner og fylkeskommuner kan ta opp lån for å finansiere investeringer i bygninger,

¹⁴ Renten på bankenes innskudd i Norges Bank.

anlegg og varige driftsmidler til eget bruk. I tillegg kan kommunene ta opp lån for videre utlån.

Ved inngangen til 2016 vil gjeld knyttet til investeringer i fast eiendom, maskiner og annet utstyr utgjøre om lag 3,4 mrd. kr for Sarpsborg kommune. Samtidig forventes det at kommunen har om lag 0,8 mrd. kr plassert i bank, verdipapirer og lignende som, sett i sammenheng med gjeldsporteføljen, reduserer nettovirkningene av en eventuell renteøkning. Med det investeringsvolumet det legges opp til er det beregnet at gjelden i løpet av planperioden vil passere 3,6 mrd. kr (2016-priser). I tillegg kommer Husbankens videreformidlingslån (Startlån) hvor mottatte renter og avdrag i prinsippet dekker kommunens lånekostnader.

Ikke all gjeld er renteeksponert¹⁵. De fleste kommuner har en beholdning av likvide midler i form av bankinnskudd o.l. I denne inngår også ubrukte lånemidler. Ved lån til videre utlån (primært startlån) kan kommunen velge å ha flytende rente på både innlån og utlån. Renteinntekter og -utgifter vil da i prinsippet utligne hverandre. Renter og avdrag innenfor selvkostområdet vil i prinsippet bli dekket av innbyggerne gjennom gebyrer for tjenestene. Videre mottar kommunen rentekompensasjon for deler av investeringene innenfor skole, omsorg og kirken.

Et nytt rentestyringsprinsipp ble vedtatt av bystyret 06.11.14. Samtidig er det et mål på sikt å redusere kommunens renteutgifter. Prinsippet går ut på at kommunen skal ta større egenrisiko for fremtidige rentesvingninger ved at en større del av lånegjelden har flytende rente. Med dagens markedsrente vil dette på sikt gi vesentlig lavere renteutgifter, men samtidig økt risiko for at kommunen i

fremtiden vil oppleve større svingninger i årlige renteutgifter.

For 2015 omdisponeres 7,0 mill. kr til buffer rentefond fra kommunens generelle disposisjonsfond. For 2016 er det budsjettert med en avsetning til rentebufferfond på 5,0 mill. kr økende til 7,0 mill. kr hvert år fra 2017.

Tabellen på side 37 viser de forutsetninger som økonomiplanen bygger på hva gjelder utvikling i renter, avdrag og avkastning på finansielle plasseringer.

Budsjetterte renteutgifter i planperioden er basert på en sannsynlig utvikling i pengemarkedsrenten på tidspunktet for utarbeidelse av budsjettet og nåværende avtaler om rentebinding på kommunens lån på 3,60 % fallende til 3,40 % for øvrige år i planperioden. Det er tatt hensyn til at kommunesektoren den siste tiden har opplevd økt marginpåslag på Nibor¹⁶ på finansiering ved lån på inntil tre års løpetid i sertifikat og obligasjonsmarkedet. Årsaken er stor etterspørsel i kommunesektoren etter lån med korte løpetider de siste tre årene.

Beregningen av årlig renteutgifter bygger på de forutsetninger om investering og finansiering som fremgår av investeringsbudsjettet. I tillegg er det forutsatt at kommunen ikke inngår flere rentesikringsavtaler i økonomiplanperioden etter hvert som gjeldende avtaler løper ut.

Det er i beregningen lagt til grunn at kommunens beholdning av likvide midler i bank og verdipapirer vil bli redusert fra gjennomsnittlig 1 mrd. kr i 2015 til 500 mill. kr i 2019. Avkastningen på likvide midler er anslått til 2,0 % for alle år i planperioden.

¹⁵ Den renteeksponerte delen av gjelden er den delen av kommunens lånegjeld som ikke har en inntektsside som langt på vei eliminerer renterisikoen. Renterisiko er risikoen for at verdien på lån og rentebærende i rentebærende verdipapirer og innskudd endrer seg når renten endrer seg.

¹⁶ Nibor (Norwegian Interbank Offered Rate) er en samlebetegnelse på norske pengemarkedsrenter med ti ulike løpetider, fra en uke til ett år. Nibor beregnes som et gjennomsnitt av hva Nibor-bankene angir at de vil kreve i renter på usikrede utlån til andre banker. Rentene er indikative og ikke basert på faktiske handler. (Kilde: Finans Norge).

Kombinasjonen av økt gjeld og omtrent uforandret likviditet er anslått å øke netto finanskostnader (eksklusiv aksjeutbytte) fra om lag 258 mill. kr i 2015¹⁷ til opp mot 292 mill. kr i planperioden. Den isolerte virkningen av dette er at tilsvarende mindre kan brukes til drift.

Det er betydelig usikkerhet knyttet til både renten på lån og plasseringer i perioden. Usikkerheten øker med tidshorisonten.

¹⁷ Anslag på regnskap 2015 per 2. tertial 2015.

Investeringslån	Bud. 2016	Bud. 2017	Bud. 2018	Bud. 2019
Rentesats - lån	3,60 %	3,40 %	3,40 %	3,40 %
Avdrag investeringslån	159,1	166,3	169,7	170,4
Renteutgifter investeringslån	133,5	128,8	130,6	132,1
Rentesats - plassering	2,00 %	2,00 %	2,00 %	2,00 %
Renteinntekter	18,9	16,1	13,0	11,0
Markedets renteforventning (1)	0,89 %	0,91 %	1,19 %	1,62 %

(1) Basert på 3 mnd. Nibor som er renten på lån mellom norske banker.

Kommunen har også store pensjonsmidler i KLP hvor avkastningen påvirkes av renteutviklingen. Her er lav rente over tid ensbetydende med lav avkastning, som normalt vil kreve høyere premieinnbetalinger fra kommunen for å dekke opp for fremtidige pensjonsutbetalinger.

Aksjeutbytte

Det er budsjettert med et utbytte på 8,6 mill. kr fra Østfold Energi AS og 1 mill. kr Skjebergkilens Marina AS for hvert år i hele økonomiplanperioden. Forventet utbytte fra Østfold Energi er 8,3 mill. kr mindre enn i 2015 med bakgrunn i selskapets situasjon.

Avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Satsene for avgifter, gebyrer og egenbetalinger for 2016 fremgår av sidene 93-107 i plan- og budsjettdokumentet. De fleste satsene er videreført med et påslag for forventet lønns- og prisvekst i kommunesektoren på 2,7 %.

Enkelte satser avviker fra dette:

- Gebyrene for vann, avløp, renovasjon og feiing økes samlet sett med 4,2 % for en standard enebolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet.

Gebyrøringene har de siste årene vært som følger:

Gebyrøring 2009-2016:	%
2009-2010	1,94
2010-2011	0,34
2011-2012	1,01
2012-2013	5,00
2013-2014	5,75
2014-2015	5,56
2015-2016	4,16
Gjennomsnittlig årlig økning i perioden 2009 - 2016	3,37

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m ³ og en boenhet		
Beskrivelsen	2015	2016
Vanngebyr, fast	752	752
Vanngebyr, variabelt	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	898	984
Avløpsgebyr, variabelt	2 734	2 995
Renovasjonsgebyr, fast	1 100	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt	840	840
Feiegebyr	445	465
Sum	8 828	9 196
Økning fra året før	5,6 %	4,2 %

- Betalingssatsene for idrettsanlegg er justert i henhold til bystyresak 61/15. I tillegg er det gjort et påslag på samtlige satser med 2,7 %.
- Det innføres betalingssatser for utleie av Kulås amfi jf. bystyresak 62/15. Betalingssatser for utleie av Sarpsborg scene er justert i henhold til bystyresak 62/15.
- Gebyr for behandling av private reguleringsplaner øker med 4,3-5,6 % avhengig av arealstørrelsen.
- Brukerbetaling for kulturskolen øker med 6,1-7,0 % avhengig av familiens inntekt. For instrumenter som lånes uten

- undervisningsplass (leie per år) økes betalings-satsen med 36,5 %.
- Satsen for kulturskoletilbud med fordypning øker med 11,2 %.
 - Det innføres gebyr for manglede klargjøring for feiing av pipeløp ved 2. gangs oppmøte. Gebyret er satt til kr 1 510 for 2016.
 - Gebyrer innen byggesak, kart og landbruk økes noe mer enn den kommunale deflator på 2,7 %.
 - De statlig vedtatte maksimalsatsene for foreldrebetaling i barnehage øker med 2,9 % fra kr 2 580 til kr 2 655 fra 01.01.16.

BUDSJETTETS UTGIFTSSIDE

Lønns- og prisvekst

Lønns- og prisveksten i budsjettet følger anslaget i statsbudsjettet for 2016 på 2,7 %. Lønnsveksten og prisveksten på varer og tjenester er hver for seg satt til det samme.

Pensjon

Kommunens pensjonskostnader øker. Finanstilsynet har besluttet at den såkalte grunnlagsrenten (beregningsrenten) som pensjonsselskapene benytter for å beregne premier skal settes ned fra 2,5 % til 2 % fra 01.01.15. Dette gjør det dyrere for kommunen. En historisk sett uvanlig situasjon med en kombinasjon av høy lønnsvekst og svært lav rente de senere årene har gitt en merkbar økning i både premieinnbetalinger og årlige pensjonskostnader som føres i kommuneregnskapet. I tillegg har både premieinnbetalinger og kostnader økt som følge av at også ansatte med små stillinger etter en dom i arbeidsretten i 2013 nå meldes inn i pensjonsordningen.

Samtidig har det årlige avviket mellom det kommunen betaler til KLP/SPK¹⁸ og det kommunen er pliktig til å kostnadsføre i driftsregnskapet (premieavviket) økt. Premieavviket er i virkeligheten en utsatt kostnad som vil bli belastet kommuneregnskapet en gang frem i tid.

¹⁸ KLP = Kommunal Landspensjonskasse, SPK = Statens Pensjonskasse

Ved utgangen av 2014 er det akkumulerte premieavviket i Sarpsborg kommune på 285 mill. kr. På landsbasis utgjør premieavviket på samme tidspunkt om lag 29 mrd. kr (inkl. Oslo). Årets premieavvik amortiseres (utgiftsføres) med 1/7 årlig i de påfølgende 7 år¹⁹. I tillegg til en regnskapsmessig virkning har premieavviket en likviditetsvirkning. For Sarpsborg kommune betyr det at kommunens likviditet ved utgangen av 2014 vil være tappet for om lag 285 mill. kr uten at beløpet har en tilsvarende utgiftsside i driftsregnskapet.

For interne budsjetteringsformål ble det i 2015 benyttet en pensjons-sats på 14,3 % for lærere (Statens Pensjonskasse) og 15,85 % på alle øvrige ansatte (Kommunal Landspensjonskasse) uavhengig av pensjonsordning. For 2016 reduseres den interne budsjettsatsen for pensjon for medlemmer i SPK til 10,0 % mens satsen for KLP videreføres med 15,85 %. Den budsjettmessige virkningen av lavere kostnadsføring av pensjon i SPK inklusiv arbeidsgiveravgift er beregnet til om lag 16 mill. kr i forhold til opprinnelig budsjett 2015.

Årsaken til lavere kostnadsført pensjon i SPK er endringer i beregning av pensjonskostnaden for 2015. Det vises til 2. tertialrapport 2015 for nærmere omtale av endringene.

Det er positivt for kommuneøkonomien at endringer i pensjonsreglene bidrar til å dempe veksten i både premieinnbetalinger og kostnader.

Driftsbudsjett for kommuneområdene

På lik linje med de senere budsjettårene, har det vært nødvendig å legge inn flere nye innsparingstiltak for å balansere budsjettet i 2016.

I sum er det innarbeidet tiltak som innebærer effektivisering eller redusert

¹⁹ For perioden 2002-2010 ble premieavviket amortisert over 15 år. For avvik oppstått i årene 2011-2013 er amortiseringstiden 10 år. En kortere amortiseringstid innebærer at avviket "nedbetales" raskere med større, årlige kostnadsføringer i driftsregnskapet enn tidligere.

aktivitetsnivå på til sammen 60 mill. kr i 2016. Samtidig har det vært behov for å styrke enhetenes budsjetter på enkelte områder som følge av kapasitets- og kostnadsvekst med til sammen 61 mill. kr. I dette inngår også tilbakeføring av reduksjon i 2015 innenfor helse og omsorgstjenester. Innenfor teknisk er det lagt inn en styrking av drift og vedlikehold for å dekke utgifter ved nye bygg. Andre statlige føringer og tiltak utgjør 27 mill. kr. Videre er det lagt inn økte inntekter utover ordinær lønns- og prisvekst på til sammen 2 mill. kr i tillegg til økte gebyrer innenfor selvkostområdet²⁰. Det vises for øvrig til kapittelet ovenfor om hovedgrepene i handlingsplan 2016-2019.

De viktigste driftsendringene med fordelte netto driftsrammer per tjenesteområde/enhet fremgår under omtalen av hvert kommuneområde. For øvrig vises det til budsjettskjema 1B på side 113 i budsjettdokumentet hvor driftsrammene for alle enheter, kommuneområder og kommunen samlet fremkommer.

Bedre balanse mellom inntekter og utgifter i planperioden

Det er positivt at økonomiplanen, med de forutsetninger som ligger til grunn for kommende 4-årsperiode, viser en bedre balanse mellom inntekter og utgifter enn det som har vært tilfellet de senere årene. Det kan tyde på at det ikke vil være behov for nye og krevende innsparingstiltak i samme omfang som de senere årene. En vesentlig forutsetning for en slik utvikling er et moderat investeringsvolum i årene fremover som ikke bidrar til ytterligere vekst i kommunens lånegjeld målt som andel av brutto driftsinntekter.

Det er for hvert år i planperioden budsjettert med en avsetning til «fritt»

disposisjonsfond på 18,5 mill. kr. Beløpet fremkommer av budsjettskjema 1A under «til ubundne avsetninger». Avsetningen er deretter regulert noe opp eller ned for at postene «til fordeling drift» og «fordelt drift» skal balansere for hvert av årene 2017-2019. For årene 2017 og 2018 ser handlingsrommet ut til å bli omtrent som i 2016. I 2019 øker dette noe. For 2019 er det budsjettert med 10,2 mill. kr i overføring fra drift til investering for å dekke det årlige egenkapitalinnskuddet i KLP. Anslaget for frie inntekter i planperioden forutsetter en årlig befolkningsvekst på 0,5 %.

Forutsatt stabilitet i norsk økonomi, er det grunn til å anta at nivået på statens overføringer til kommunesektoren i årene fremover vil dekke kommunens økte utgifter knyttet til befolkningsvekst, pensjon og særskilte statlige satsinger, men ikke særlig mer. Dette gjør at det fortsatt vil være behov for omstilling og effektivisering av kommunens samlede virksomhet for å møte økt behov for tjenester, særlig innenfor helse og omsorg.

Regjeringen har varslet en gjennomgang av inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner i revidert nasjonsbudsjett 2016 med sikte på gjennomføring av eventuelle endringer fra 2017. De foreløpige signalene tyder på at bedriftsbeskatningen igjen skal bli en del av kommunenes inntektsgrunnlag og at kommunene skal få beholde en større andel av sine skatteinntekter. Det siste betyr en dreining i retning av lavere andel rammeoverføringer til fordel for økte skatteinntekter. Dette vil være til fordel for kommuner med høye skatteinntekter og til ulempe for kommuner som Sarpsborg med egen skatteinngang under landsgjennomsnittet.

²⁰ Vann, avløp, renovasjon og feiing.

INVESTERING OG FINANSIERING

INVESTERINGER I ØKONOMIPLANPERIODEN

Investeringer med finansiering for perioden 2016-2019 fremgår av budsjettskjema 2A, side 115.

Investeringer i bygg, anlegg, maskiner og utstyr utgjør 1 357,2 mill. kr i hele økonomiplanperioden målt i 2016-priser. Av dette utgjør investeringer innenfor VAR-sektoren 464,5 mill. kr. Av sum investeringer i planperioden gjelder 411,8 mill. kr 2016.

Bystyret vedtok i sak 66/15 om foreløpige rammer og føringer for arbeidet med handlingsplan 2016-2019 og årsbudsjett 2016 at planlagte investeringer for planperioden gjennomgås med sikte på å begrense gjeldsveksten. Det samlede investeringsvolumet i planperioden er redusert med 301,6 mill. kr målt i nominelle priser sammenlignet med økonomiplan 2015-2018. Tabellen nedenfor viser samlet investeringsvolum i bygg, anlegg og andre varige driftsmidler fordelt på hvert av kommuneområdene i økonomiplanperioden:

Investeringsområde:	2016	2017-2019
Helse og sosial	128,5	97,5
Oppvekst	58,3	69,7
Samfunn, økonomi og kultur	27,7	83,5
Kommuneområde HR	6,1	24,4
Teknisk	107,3	289,8
Selvkosttjenester (VARF)	83,9	380,6
Sum investering	411,8	945,5

For perioden 2016-2018 er budsjetterte investeringer nominelt økt med 98,2 mill. kr sammenlignet med tilsvarende periode i handlingsplan 2015-2018. For 2016 isolert er budsjetterte investeringer redusert med 39,2 mill. kr nominelt.

De største investeringene i planperioden er innenfor helse og omsorg (rehabilitering og oppgradering av Sarpsborg sykehus, nye boliger til helse og sosialformål),

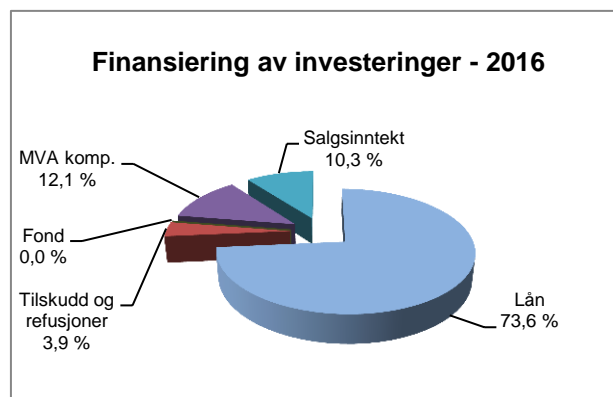
boveiledning (bofellesskap på Værn), oppvekst (utbedring av arbeidsplasser for lærerne og nye barnehager i sentrum og Skjeberg), kultur idrettshall Sandbakken) kirken (opparbeidelse av gravlund på Hafslund) og teknisk (vann/avløp).

En mer detaljert oversikt over investeringene i fireårsperioden fremkommer av budsjettskjema 2B på side 116-122 i handlingsplanen. I tillegg er de viktigste investeringene omtalt under det enkelte kommuneområde i dokumentet.

DE ØKONOMISKE FORUTSETNINGENE FOR INVESTERINGSBUDSJETTET

Finansiering

Figuren nedenfor viser hvordan budsjetterte investeringer bygg, anlegg og andre varige driftsmidler i 2016 er planlagt finansiert.

73,6 % av investeringene er forutsatt finansiert med lån. Resten er momskompensasjon på investeringer, salgsinntekter og tilskudd/refusjoner. Momskompensasjon fra kjøp av varer og tjenester til investeringsformål inngår fra og med 2014 i sin helhet i investeringsbudsjettet. Dette bidrar til å redusere lånebehovet. 83,9 mill. kr av lånebeløpet gjelder selvkostinvesteringer hvor renter og avdrag i prinsippet blir dekket gjennom gebyrer for tjenestene.

Egenkapitalinnskuddet i KLP ble tidligere finansiert med driftsinntekter, men er fra og med 2012 finansiert med ubundet

investeringsfond. Beløpet er anslått til 10,2 mill. kr i 2016. Det generelle fondet under ubundne investeringsfond er neppe ikke tilstrekkelig til å dekke det årlige egenkapitalinnskuddet i KLP i hele planperioden. Fra og med 2019 er derfor egenkapitalinnskuddet budsjettert med finansiering over driftsbudsjettet.

Investeringstakt og konsekvenser for driftsbudsjettet

Økt lånegjeld, eventuelt i kombinasjon med økt rente, vil gjøre at renter og avdrag vil legge beslag på en stadig større del av kommunens driftsinntekter. Mindre kan dermed brukes til drift. Økt egenfinansiering i form av et positivt netto driftsresultat er eneste måten kommunen fremover kan klare å opprettholde et tilstrekkelig tempo i fornyelse av anleggsmidlene uten at gjelden som andel av brutto driftsinntekter øker ytterligere. Dette er utfordrende å gjennomføre i en situasjon med økt press på tjenestene som følge av økte brukerbehov kombinert med stramme økonomiske rammer.

Det er nå helt nødvendig at investeringstakten dempes slik at gjeldens andel av driftsinntektene ikke øker ytterligere og fortrinnsvis reduseres i kommende 4-årsperioden. Dersom gjelden som andel av brutto driftsinntekter skal holdes på dagens nivå, må gjennomsnittlig årlige investeringer i planperioden begrenses til om lag 430,0 mill. kr årlig eller ca. 1,7 mrd. kr i 4-årsperioden, så fremt ikke andelen egenkapital i investeringene øker utover dagens nivå. Forslaget til investeringer i planperioden ligger godt innenfor rammen av 1,7 mrd. kr. Dette vil bidra til å dempe gjeldsveksten og at en mindre del av kommunens inntekter må brukes til renter og avdrag.

Rentekompensasjon

Kommunen kan motta rentekompensasjon for å bygge nye skoleanlegg, rehabilitere eller ruste opp eksisterende anlegg. Ordningen innebærer at staten gjennom Husbanken i utgangspunktet dekker kommunens rentekostnader på lån til skoleformål innenfor dagens ubenyttet ramme på 115,0 mill. kr. Rammen blir

benyttet i forbindelse med utbygging av Sandesundveien skole. Ordningen følger Husbankens flytende rente. Ved en rente på 2,0-4,0 % vil staten dermed dekke 2,3-4,6 mill. kr av kommunens årlige renteutgifter de første årene.

Det er viktig å være klar over at ordningen med rentekompensasjon forutsetter nedbetaling av lånet over 20 år, mens kommunens praksis med beregning av årlig minimumsavdrag etter reglene i kommuneloven innebærer at kommunen nedbetaler et lån knyttet til investeringer i skolebygg over 40 år. Det oppstår derved over lånets nedbetalingstid et økende gap mellom det kommunen betaler i renter og den kompensasjon kommunen mottar fra staten. De siste 20 årene av lånets løpetid vil ikke kommunen motta noen rentekompensasjon i de hele tatt. Når staten benytter en slik incentivordning for å gjennomføre ønsket statlig politikk, er det altså viktig å ha klart for seg at virkningen av incentivordningen trappes ned dobbelt så raskt som den faktiske reduksjonen i lånegjelden.

En lignende ordning gjelder for rehabilitering av kirkebygg.

Lån med rentekompensasjon påvirker gjeldsgraden på samme måte som annen gjeld hvor kommunen selv må dekke finanskostnadene fullt ut.

Salg av kommunale eiendommer

Det er budsjettert med salg av fast eiendom og varige driftsmidler på til sammen 136,9 mill. kr i økonomiplanperioden, hvorav kr 42,6 mill. kr gjelder 2016. Det vil bli fremmet egne politiske saker i forbindelse med eiendomssalg. Ved lavere salgssinntekter enn budsjettert må inntektsbortfallet erstattes med lån, overskudd på løpende drift eller bruk av fond, såfremt budsjetterte investeringer skal gjennomføres som planlagt.

Selvfinansierende investeringer

Selvfinansierende investeringer er investeringer innenfor vann, avløp, renovasjon og feiing hvor tjenestene, etter nærmere fastsatte regler, ikke kan overskride selvkost. At investeringene er selvfinansierende betyr at kommunens drifts- og finanskostnader knyttet til investeringene dekkes ved gebyrinntekter. Også disse investeringene påvirker gjeldens andel av brutto driftsinntekter. Selvfinansierende investeringer utgjør nærmere 464,5 mill. kr i økonomiplanperioden, hvorav 83,9 mill. kr i 2016. Et oppsett over selvkost, gebyrinntekter og bruk/avsetning til fond fremgår av tabell på side 123-124 i plan- og budsjettokumentet.

Momskompensasjon på investeringer

Momskompensasjon på investeringer inntektsføres fra og med 2014 i sin helhet i investeringsregnskapet. Beløpet er anslått til 50,0 mill. kr i 2016. Inntektsføring av momskompensasjon i investeringsregnskapet reduserer lånebehovet tilsvarende.

Startlån

Startlån er Husbankens låneordning for vanskeligstilte. Ordningen administreres av kommunene. Det er budsjettert med et årlig låneopptak på 150,0 mill. kr i 2016 med en økning på 10,0 mill. kr hvert år frem til 2019. Dette representerer en videreføring av den gradvise opptrapping av utlånene som har vært fulgt de senere årene og er i tråd med handlingsplan 2015-2018.

Ordningen med Startlån ble innført i 2003. Mange som ellers ville falt utenfor boligmarkedet har gjennom Startlån fått en mulighet til å skaffe seg egen bolig.

Som et supplement til Startlån mottar kommunen boligtilskudd til bruk overfor særlig vanskeligstilte. En andel av Husbankens boligtilskudd kan normalt avsettes til tapsfond som buffer mot tap på Startlån og bidrar dermed til å redusere kommunens tapsrisiko.

Samlet utlån ved utgangen av 2014 vil utgjøre om lag 637 mill. kr. Dette er en økning på om lag 77 mill. kr fra året før.

OMSTILLING OG EFFEKTIVISERING I PLANPERIODEN

Det pågår omfattende omstillingsarbeider i store deler av Sarpsborg kommunes organisasjon. I dette kapitlet omtales enkelte omstillingsprosjekter spesielt da de har vesentlig betydning for kommunens organisering og fordi det vises til prosjektene i forbindelse med ulike driftsendringer og tiltak senere i dokumentet.

Prosjekt «Kommune for 2020»

Kommunens handlingsplan for 2015-2018 forutsetter omstilling med fokus på blant annet ledelse, samhandling og organisering. Bystyret fattet ved behandling av handlingsplanen også vedtak om «ytterligere effektivisering av administrasjonen» med en økonomisk effekt på 4 mill. kr fra 2016. Med bakgrunn i dette og kommunens økonomiske situasjon igangsatte rådmannen omstillingsprosjektet «Kommune for 2020». Prosjektet har primært omhandlet funksjoner knyttet til stab, støtte, utvikling og ledelse. Det er avsluttet høsten 2015, med forutsetning om at organisasjonsendringer skal gjennomføres fra 1. januar 2016. Administrasjonsutvalget vedtok 10. september 2015 de foreslåtte organisasjonsendringene.

Et hovedgrep i «Kommune for 2020» er en ny organisasjonsmodell med stabsmedarbeidere direkte underlagt kommunesjefene. Stabene skal ivareta overordnede funksjoner knyttet til planlegging og utvikling. De er samtidig ment å fungere som et fellesskap med hverandre og med funksjoner innen økonomi, HR og informasjon.

Antall kommuneområder opprettholdes, men det blir endringer i oppgavefordelingen. Kommuneområde teknisk skal i hovedsak ivareta de funksjonene som har vært lagt til enhetene kommunalteknikk og eiendom, men vil ikke lenger omfatte enhet byggesak, landbruk og kart. Kommuneområde organisasjon vil omfatte enhetene økonomi, kemner, HR (tidligere enhet arbeidsgiver) samt kommunikasjon og service. Dette

kommuneområdet vil romme mange av kommunens sentraliserte støttefunksjoner, og også være drivkraft i kommunens prosjekt- og innovasjonsarbeid. Kommuneområde samfunn vil bestå av enhetene plan og samfunnsutvikling, byggesak, landbruk og kart samt kultur. Kommunens næringsarbeid skal ivaretas i dette kommuneområdet.

Kommuneområdene oppvekst samt helse og sosial har midlertidig felles kommunesjef, men skal framover være to kommuneområder med hver sin kommunesjef. Videre arbeid med oppgavedeling mellom de to kommuneområdene er omtalt nedenfor. Kommuneområde helse og sosial skifter navn til kommuneområde velferd.

Sarpsborg kommune vil dermed bestå av fem kommuneområder:

- Velferd
- Oppvekst
- Samfunn
- Organisasjon
- Teknisk

Det gjøres oppmerksom på at handlingsplanen 2016-2019 er bygd opp etter gammel kommuneområdestruktur. Rådmannen vil som følge av omorganiseringen overføre lønnsmidler og driftsmidler mellom kommuneområder, enheter og staber utover det som direkte framgår av dokumentet.

Prosjektet har beskrevet en samlet reduksjon på 20,3 årsverk i ti berørte enheter sammenlignet med bemanningen ved inngangen til 2015. Størstedelen av reduksjonen, 18,3 årsverk, skal være gjennomført ved inngangen til 2016. De siste to årsverkene er i enhet kultur, og foreslås av hensyn til byjubileet ikke fjernet før 2017. Stillinger som er finansiert av investeringsmidler og stillinger som er finansiert av eksterne prosjektmidler er holdt utenom opptellingen av årsverk som fjernes.

En oversikt over reduksjoner med effekt fra 2016 angitt i årsverk følger nedenfor. Overføring av årsverk fra enheter til stab kommer i tillegg.

Enhet	Reduksjon
Økonomi	0,5
Kemner	2,0
Kommunikasjon og service	4,0
Arbeidsgiver	2,0
Helse	1,5
Bolig og omsorg	1,4
Utvikling oppvekst	2,3
Byggesak, landbruk og kart	2,6
Kultur	1,3
Plan og samfunnsutvikling	1,7
Plan og samfunnsutvikling-styrking	-1,0
SUM 01.01.16	18,3

Rådmannen vil understreke at det er risikabelt for kommunen å redusere for mye i de typiske stab- og støttefunksjonene. Det kan blant annet føre til dårligere økonomistyring og mindre effektiv ressursbruk, og til svekket kontroll. Kommunen kan også bli ute av stand til å utvikle og forbedre viktige deler av tjenesteproduksjonen. Det er et opplagt mål å ha lave kostnader til stab- og støttefunksjoner, men det må også være et mål å utvikle disse funksjonene organisatorisk og kompetansemessig dersom kommunen skal være i stand til å møte framtidens utfordringer på en god måte.

Organisasjonsutvikling teknisk

Kommuneområde teknisk har i 2015 hatt et eget omstillingsprosjekt. Dette har omfattet de to enhetene eiendom og kommunalteknikk. Bakgrunnen for prosjektet er rådmannens beslutning tidlig i 2015 om å slå sammen enhet Eiendom og næring med enhet Byggservice, samt at kommunesjef teknisk i mars besluttet også å ha en gjennomgang av hele kommuneområdet.

Målsettinger for prosjektet har blant annet vært:

- Effektive drifts-, prosjekts- og utviklingsfunksjoner som best mulig ivaretar virksomhetsområdet Teknisk sine behov nå og i framtiden
- En organisasjon som yter god service overfor innbyggere, næringsliv og interne kunder
- En organisasjon som er tilpasset framtidige økonomiske forutsetninger, konkretisert ved at det skal oppnås en nedbemanning på 12 årsverk og innsparing tilsvarende dette sammenlignet med det antall årsverk som var registrert 17. januar 2015.

Det er lagt ned et omfattende arbeid i prosjektet, som vil bli avsluttet i november 2015. Det er lagt til grunn for handlingsplanen at målsetningene, nedbemanningsmålet inkludert, vil bli nådd. Prosjektet har lagt særlig vekt på å få tydeligere ansvarsforhold og bedre arbeidsorganisering, forbedret kommunikasjon, økt samhandling og bedre ledelse innenfor kommuneområdet.

Som et resultat av prosjektet er det forslag om organisasjonsendringer i Kommuneområde teknisk. Dagens to enheter, Enhet eiendom og Enhet kommunalteknikk, opprettholdes som enheter. I tillegg opprettes brann- og feievesenet som egen enhet.

For å sikre en mer effektiv og leveransedyktig organisasjon rendyrkes teamene i større grad med tanke på fag og ansvarsforhold. Som en konsekvens reduseres dagens team fra 15 team til 11.

Det er i prosjektet forutsatt en samlet nedbemanning på 12 årsverk i de enhetene som skal inngå i Kommuneområde teknisk fra 2016. Gjennom prosjekt Kommune for 2020 er det besluttet at kommuneområdene skal ha egne staber under kommunesjefen. Overføring av årsverk til stab kommer i tillegg til den reduksjonen på 12 årsverk som gjøres for enhetenes del.

Helhetlig tjenestetilbud til barn og unge

Rådmannen har høsten 2015 igangsatt et arbeid med å etablere et mer helhetlig tjenestetilbud til barn og unge. Et slikt helhetlig tilbud innebærer samordning av tjenester innen barnevern, spes.ped, PPT, rus og psykisk helse samt familiesentrene. Samordningen skal være gjennomført senest 1. januar 2017. Rådmannen anser

dette arbeidet som viktig for at kommunen skal bruke sine ressurser så effektivt som mulig på disse områdene, og for at utsatte barn og unge skal ivaretas så godt som mulig.

Samordningen kan medføre endringer i oppgavefordelingen mellom kommuneområdene velferd og oppvekst.

KOMMUNEOMRÅDE HELSE OG SOSIAL

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Enhet bolig og omsorg	Plan, utvikling og utredning av tjenester. Utbygging, kjøp, innleie, vedlikehold og forvaltning av kommunalt disponerte boliger, Husbankens låne- og støtteordninger, bistand til etablering og oppfølging i bolig. Avlastning, støttekontakt, omsorgslønn, brukerstyrt personlig assistanse, ASVO-plasser og krisesenter. Kontroll av salgs- og skjenkebevillinger. Oppfølging av mangfold, inkludering og likeverd. Saksbehandling av dag- og døgntilbud til utviklingshemmede.
Enhet helse	Plan og utvikling, herunder kommunedelplan helse og omsorg, samhandlingsreformen, velferdsteknologi og hverdagsrehabilitering. Helsehus, inkludert friskliv, demensteam, diabetespoliklinikk, ambulerende sykepleier. Kvalitet og kompetanse, herunder opplæring, dokumentasjon, internkontroll, klager og avvik, pasientforløp. Forebyggende helsearbeid, herunder miljørettet helsevern, smittevern, kriminalitetsforebygging og folkehelse. Legevakt, herunder legekantor og vaksinekantor. Legetjenester, herunder fastleger, sykehjemsleger og fengselshelse. Helseberedskap og kriseteam.
Enhet forebyggende tjenester	3 familiesentre med helsestasjon 0-6 år, jordmortjeneste, svangerskapskontroll, skolehelsetjeneste i barne-/ungdoms- og videregående skoler, helsestasjon for ungdom 13-20 år, Herkules helsestasjon for gutter, Utekontakten, Home Start, fysioterapitjeneste barn/voksne, fysioterapeuter med driftsavtale og ergoterapitjeneste barn/voksne.
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	Psykiatritjenesten, rustjenesten, miljøarbeidertjenesten og senter for rehabilitering og aktivitet inkl. sysselsetting.
Enhet kjøkken og kantine	Matproduksjon, utkjøring av varmmat, catering og kantine.
NAV sosial	Økonomisk sosialhjelp, råd og veiledning, økonomisk rådgivning, bosetting av flyktninger, introduksjonsordningen, kvalifiseringsprogrammet, rådgivning i videregående skole og fengsel.
Omsorgstjenester	Heldøgns plasser i sykehjem og bofellesskap, hjemmesykepleie, praktisk bistand, personlig bistand, barnebolig og dagsenter.
Boveiledning	Bofellesskap med heldøgns bemanning, aktivitetstilbud, ambulerende tjenester og avlastning.

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2012	2013	2014
Enhet bolig og omsorg			
Personer med individuelle planer, hele kommunen	340	361	326
Antall bostedsløse	55	69	53
Personer innvilget støttekontakt	303	315	344
Personer innvilget avlastning	136	140	144
Personer innvilget omsorgslønn	159	171	181
Personer innvilget brukerstyrt pers. assistanse (BPA)	9	11	11
Brukere av krisesenteret (voksne)	52	114	64
Enhet helse			
Antall ledige listeplasser hos fastleger	1 341	1 695	1 186
Antall overliggerdøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset	8	31	45
Antall innleggelse i kommunale «øyeblikkelig hjelp» senger	-	93	197
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse			
Antall søknader rus- og psykisk helsetjenester	951	1 024	1 134
Enhet NAV sosial			
Netto driftsutgifter til økonomisk sosialhjelp	77 059	88 532	93 777
Sosialhjelpsmottakere	1 638	1 665	1 693
Sosialhjelpsmottakere i alderen 18-24 år	413	383	397
Mottakere av introduksjonsstønad	90	106	125
Omsorgstjenester			
Mottakere av pleie- og omsorgstjenester	2 645	2 633	2 640
Mottakere av hjemmetjenester	2 220	2 177	2 207
Boveiledningstjenester			
Antall personer registrert som psykisk utviklingshemmede over 16 år	228	238	238
Antall brukere som mottar tjenester i bolig med heldøgns tjenester	111	115	115

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2014	Ambisjon 2016
Enhet bolig og omsorg		
Mål: En trygg bolig for alle		
Totalt antall husstander som er bosatt med bistand fra team bolig	104	> 110
Enhet helse		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Antall klager legevakt	8	< 10
Antall overliggerdøgn for utskrivningsklare pasienter fra sykehuset	45	< 100
Enhet forebyggende tjenester		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet helsestasjon (skala 1-6)	5,1	5,2
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet (skala 1-4)	3,3	3,4
Enhet kjøkken og kantine		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Antall porsjoner varmmat levert til hjemmeboende pr. måned	7 400	7 500
Enhet NAV sosial		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet (skala 1 – 6) (årlig)	4,5	4,6
Mål: Tjenester som fremmer aktivitet og mestring		
Andel av alle mottakere av økonomisk sosialhjelp som er under 25 år	26 %	< 18 %
Gjennomsnittlig stønadslengde mottakere 18-24 år (måneder)	5,3	< 4,8
Andel flyktninger i arbeid eller aktivitet etter endt introduksjonsprogram (siste 12 mnd.)	60 %	> 65 %
Omsorgstjenester		
Mål: Tjenester med god kvalitet		
Opplevd kvalitet dagsenter for demente (skala 1-6)	5,6	5,6

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2016	De viktigste resultatene 2017-2019
Vedtatte styringsdokumenter		
Kommunedelplan for pleie- og omsorgstjenester (2007-2016)	Planen avløses av ny kommunedelplan helse og omsorg.	
Behovsanalyse av bo- og aktivitetstiltak til personer med psykisk utviklingshemning og autisme ved utflytting til egen bolig (2010-2016)	Behovsanalysen av bo- og aktivitetstiltak er rullert. Plattform for livslange tjenester er vedtatt.	12 boliger i bofellesskap på Værn er tatt i bruk. Plattform for livslange tjenester er tatt i bruk.
Kommunedelplan for mangfold og inkludering (handlingsdel 2012-2015)	Rullert plan er vedtatt.	Tiltak i planen er iverksatt.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Kommunedelplan helse og omsorg (2017-2028)	Planen er vedtatt.	Tiltak i planen er iverksatt.
Prosjekter/enkelt saker		
Utleieboliger på Bodalsjordet	Utbygging er igangsatt.	12 utleieboliger er tatt i bruk.
10 boliger til bostedsløse	Regulerings- og utredningsarbeid er gjennomført	Til sammen 10 permanente boliger er tatt i bruk (modulboliger).
Krisesenteret	Samarbeid med Fredrikstad/Hvaler er avklart.	
Hverdagsrehabilitering	Prosjektet er evaluert og videreføres.	Hverdagsrehabilitering er innført som arbeidsform.
Velferdsteknologi	Nasjonalt velferdsteknologi-program videreføres (tidligere e-senior). Prosjekt for hjemmeboende kronikere er iverksatt. Velferdsteknologi vil inngå i kommunedelplan helse og omsorg.	
Nytt helsehus	31 korttidsplasser fra Sarpsborg sykehjem og 40 korttidsplasser fra Kruseløkka sykehjem er overført til helsehuset. Fysio- og ergoterapitjenesten er flyttet inn i helsehuset.	Prosjektet videreføres og avsluttes i 2017. Helsehuset er i drift med alle vedtatte funksjoner.
Helhetlig forebygging for barn og unge	Prosjektet videreføres.	Prosjektet er avsluttet og anbefalinger levert.
Samordnet tjenestetilbud for barn og unge	Alternativer for å samordne tjenester til barn og unge er utredet. Ansvar for tjenesten er avklart mellom kommuneområde oppvekst og	Én dør inn for barn, unge og deres foresatte som har behov for særskilt tilrettelagte tjenester.

	helse og sosial. Prosjektet berører bl.a. barnevern, forebyggende tjenester, PPT, KORPH.	
Verbalvedtak i bystyret		
	Enerom: Avsatte 2 mill. i 2016 brukes til 38 enerom fra august. Det tas i bruk avdeling med 19 nye enerom på Kurland sykehjem. Det fremmes sak om fjerning av resterende dobbeltrom. Saken skal belyse mulige løsninger og utgifter knyttet til full eneromsdekning innen utgangen av 2017.	

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

De økonomiske rammene stiller krav til omstilling og innsparing. Rammene vil innebære redusert standard på deler av tjenestene.

Innsparingstiltakene er på flere områder så krevende at det er usikkert om de lar seg gjennomføre i den utstrekning budsjettet forutsetter. Eventuelt merforbruk må dekkes gjennom bruk av de overskuddsfond enhetene tidligere har bygd opp.

Gjennom omstillingsarbeidet «Kommune for 2020» er det forutsatt at administrative funksjoner i kommuneområdet reduseres med totalt 2,7 mill. kr.

Enhet bolig og omsorg

Prisene i boligmarkedet har de siste årene steget betydelig både ved kjøp og leie. Mange unge trenger bistand til anskaffelse, innflytting og til å beholde boligen. Noen har behov for spesielt tilrettelagte boliger.

10 modulbaserte boliger er tidligere etablert midlertidig. Disse boligene skal få permanent plassering i handlingsplanperioden.

Gjengs leie for boliger i bofelleskap ble innført fra 2015, med en gradvis opptrapping fram til 2017. Det gir i 2016 en økt inntekt med 0,9 mill. kr.

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er styrket i statsbudsjettet med 2 mill. kr. Tilrettelegging for familieomsorg ved bruk av omsorgslønn, BPA og andre familiestøttende tiltak er et satsningsområde. Det er lagt inn 2,5 mill. kr til BPA og omsorgslønn.

Det er dialog med Fredrikstad/Hvaler om et eventuelt samarbeid om drift av kriesenter. Fylkesmannen har påpekt at kommunen ikke har et tilfredsstillende tilbud til menn. Dette må løses enten ved et samarbeid med andre eller ved bygningsmessige utbedringer.

Enhet helse

En utfordring er å forebygge sykdom som er relatert til livsstil og levekår. Innsatsen må bidra til mer ansvar for egen helse. Kommunen får stadig nye helseoppgaver, bl.a. som følge av mer poliklinisk behandling og raskere utskrivning fra sykehus.

Prosjekt hverdagsrehabilitering i hjemmetjenesten startet i 2014. Prosjektet legger vekt på at den enkelte skal bli mest mulig selvhjulpen, kombinert med tilrettelegging i egen bolig. Hverdagsrehabilitering styrkes med 1,2 mill. kr.

Friskliv med tilbud om fysisk aktivitet og veiledning om kosthold til ulike brukergrupper avvikles.

Enhet forebyggende tjenester

Mange barn og unge sliter med psykiske helseproblemer, vanskelige familieforhold, ensomhet og konsentrasjonsproblemer.

Det er lagt inn 200 mill. kr til styrking av helsestasjon og skolehelsetjeneste i statsbudsjettet for 2016. Kommunens andel vil være 2 mill. kr. Styrkingen er viktig for det forebyggende arbeidet og for å kunne ha noe åpen-dør-tid i skolehelsetjenesten.

Utekontakten videreføres, men må gjennomføre en innsparing på 0,5 mill. kr. Den oppsøkende innsatsen retter seg mot ungdom i alderen 13-23 år. Det er igangsatt et prosjekt som ser på samordning av tjenester til utsatte barn og unge.

Home Start reduseres med 0,35 mill. kr. Dette er et tilbud til småbarnsforeldre som strever. Tjenesten har eksistert i 10 år og baserer seg på innsats fra frivillige. Det er ca. 50 barn/20 familier som får hjelp med i snitt 2 timer per uke.

Flyktningkrisen i Europa medfører økt bosetting i Norge. Kommunen vil ta i mot et økt antall flyktninger i 2016. For å styrke helsearbeidet blant flyktninger er det lagt inn 0,4 mill. kr. Dette finansieres med økt integreringstilskudd.

Enhet rus og psykisk helse

Det er stort press på tjenesten og økende antall søknader om psykisk helsehjelp. Barn og unge som lever i familier med rus og psykiske lidelser utgjør en spesiell utfordring. Det er stort fokus på tidlig intervensjon og ulike tiltak for å hindre at sosiale problemer går i arv.

Det er lagt inn 400 mill. kr til styrking av det kommunale rusarbeidet i statsbudsjettet for 2016. Sarpsborg kommunes andel av dette er 4 mill. kr, som er innarbeidet i budsjettet. Midlene vil i hovedsak benyttes til enkeltbrukere med omfattende tjenestebehov.

Enhet NAV

Viktigste utfordringer er ungdom som står uten utdanning, arbeid og aktivitet.

Det er iverksatt en rekke tiltak og prosjekter som har bidratt til en positiv utvikling i utbetaling av økonomisk sosialhjelp. Antallet sosialhjelpsmottakere har gått ned fra 2014 til 2015, samtidig som andelen ungdom som mottar økonomiske ytelser er blitt lavere. Økonomisk sosialhjelp reduseres med 4,5 mill. kr.

Det vil bli økt bosetting av flyktninger. Introduksjonsprogrammet, bosettingsarbeidet og de økonomiske ytelsene styrkes med 4,1 mill. kr. Styrkingen finansieres med økt integreringstilskudd. Det er lagt til grunn bosetting av 80 flyktninger i 2016.

Omsorgstjenester

Presset på å ta imot utskrivningsklare pasienter fra sykehuset er fortsatt økende. Periodevis er det manglende kapasitet til å møte behovet for korttidsplasser til dette formålet. Tilrettelegging for demente er en stor utfordring. Det er økende krav til avansert medisinsk behandling i hjemmetjenesten og i sykehjem.

For omsorgstjenestene ble det i budsjettet for 2015 forutsatt en generell innsparing på 11,3 mill. kr. Det har ikke vært mulig for enhetene å gjennomføre denne innsparingen fullt ut. De har isteden vært nødt til å bruke av oppbygde fondsmidler, noe det også ble tatt høyde for i forrige handlingsplan. For 2016 tilbakeføres 6,4 mill. kr til omsorgstjenestene. Det er usikkert om dette er tilstrekkelig til at enhetene unngår å tære på oppbygde fond også i dette året.

Nytt helsehus ved Sarpsborg sykehus er under ombygging. Legevakta flyttet inn i august 2015. Primo 2016 flytter 31 korttidsplasser fra Kurland sykehjem og 40 korttidsplasser fra Kruseløkka sykehjem inn i helsehuset. Det er innarbeidet 1 mill. kr til oppstart av helsehuset.

Finansieringen av øyeblikkelig hjelp-plasser har tidligere vært øremerket. Fra 2016 er tilskuddet lagt inn i rammen til kommunen med 13,1 mill. kr. Det forutsettes en økning av antall øyeblikkelig-hjelp plasser.

Kruseløkka sykehjem vil inntil videre ikke bli benyttet til sykehjemsdrift.

Rundt 95 prosent av rommene/boligene innen heldøgns omsorg i Sarpsborg kommune er i dag enerom. 50 langtidsplasser er i dobbeltrom. For å fjerne dobbeltrom, styrkes omsorgstjenestene med 2,0 mill. kr. Avdeling med 19 enerom på Kurland sykehjem tas i bruk fra august.

Boveiledning

Det er viktig å sikre trygge og forutsigbare tjenester og utvikle og styrke brukermedvirkningen. Det arbeides med en gjennomgang av tjenesten for å få til mer kostnadseffektiv drift, økt bruk av velferdsteknologi og styrket selvstendighetstrening og mestring.

Budsjettet er styrket med 3,1 mill. kr til døgn- og dagaktiviteter til nye brukere. Samtidig er det foretatt en generell innsparing på 4,9 mill. kr, hvorav 2,2 mill. kr er varig reduksjon i handlingsplanperioden og 2,7 mill. kr er forutsatt å gjelde kun i 2016.

Viktigste driftsendringer	2016	Kommentarer
Husleieinntekter	-0,90	Inntekter fra gjengs leie for boliger i bofellesskap
Innsparing enhet bolig og omsorg (Kommune for 2020)	-1,20	Redusert kapasitet utviklings- og støttefunksjoner
Hverdagsrehabilitering	1,20	Styrking av rehabilitering i egen bolig
Friskliv	- 0,7	Avvikling av tjenesten
Innsparing enhet helse (Kommune for 2020)	-1,50	Redusert kapasitet utviklings- og støttefunksjoner
Utekontakten	- 0,50	Noe redusert aktivitet.
Home Start	-0,35	Noe redusert aktivitet.
Helsestasjon og skolehelsetjenesten	2,00	Styrking med statlige midler (statsbudsjett 2016)
Helsetjeneste for flyktninger	0,40	Styrking av helsesøstertjenesten (økt integreringstilskudd)
Rustjenester	4,00	Styrking med statlige midler (statsbudsjett 2016)
Økonomisk sosialhjelp	-4,50	Forventet innsparing
NAV - tjenester til flyktninger	4,10	Introduksjonsprogram/-stønad, sosialhjelp, bosettingsarbeid (økt integreringstilskudd)
Omsorgstjenester	6,45	Delvis tilbakeføring tidligere innsparing
Oppstart nytt helsehus	1,00	Oppstartskostnader i forbindelse med innflytting og etablering
Øyeblikkelig hjelp/korttidsplasser	13,10	Øremerket tilskudd innlemmes i rammetilskuddet
Fjerne dobbeltrom	2,00	Avdeling med 19 enerom på Kurland sykehjem tas i bruk fra august
Tiltak nye brukere i boveiledningstjenesten	3,10	Døgn- og dagaktiviteter
Innsparing i boveiledningstjenesten	-4,90	2,2 mill. kr er varig reduksjon i fireårsperioden. 2,7 mill. kr gjelder kun 2016. Denne innsparingen må dekkes gjennom organisatoriske tiltak.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr forhold til vedtatt budsjett 2015.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg	1,17	7,87	6,27	5,47	5,47
Enhet helse	71,85	75,47	75,47	75,47	75,47
Enhet forebyggende tjenester	52,25	54,40	54,40	54,40	54,40
Enhet kompetansesenter rus og psyk.helse	49,23	55,59	55,59	55,59	55,59
Enhet kjøkken og kantine	10,91	11,00	11,00	11,00	11,00
NAV sosial	163,21	167,11	167,11	167,11	167,11
Omsorgstjenester	575,14	613,21	632,87	632,92	632,92
Boveiledning	254,28	259,94	265,54	279,34	279,34
Kommunesjef helse og sosial	1,69	1,74	1,74	1,74	1,74
Sum kommuneområde helse og sosial	1 179,74	1 246,33	1 269,99	1 283,04	1 283,04

Investering

Enhet bolig og omsorg

Det er innarbeidet midler til boligsosiale formål. Midlene vil finansiere innkjøp og rehabilitering av utleieboliger. Det forventes tilskudd fra Husbanken til boligsosiale investeringer med i snitt 20 % av investeringene.

Det er avsatt midler til å fullføre permanent etablering av 10 modulbaserte boliger.

Det er vedtatt bygging av 12 utleieboliger på Bodalsjordet. Boligene er forventet ferdigstilt i 2017. Det er avsatt midler til infrastruktur, der kostnadene skal fordeles mellom privat utbygger og kommunen.

Omsorgstjenester

For å bidra til større grad av selvhjelpenhet er det avsatt midler til velferdsteknologi. Midlene skal også dekke kostnader til oppdatering av fagsystemet.

Gamle Haugvoll sykehjem rives med unntak av bygningsdelen som dagens hovedinngang går gjennom. Det foretas en enkel rehabilitering av denne delen. Riving medfører reduserte kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold.

Kostnader til rehabilitering/oppgradering av nytt helsehus er anslått til 202 mill. kr.

Det er gitt tilsagn fra Husbanken om investeringstilskudd med 89 mill. kr. Det avsettes midler til å rehabilitere deler av sidefløy til lokaler for fysio- og ergoterapi. Flytting av denne tjenesten til helsehuset vil medføre avvikling av eksterne leieavtaler og effektivisere pasientbehandlingen.

For å sikre forsvarlig drift og ivareta beboernes sikkerhet, er det avsatt midler for å gjennomføre nødvendig utskifting av sykesignalanlegg ved bofellesskap og sykehjem.

Boveiledning

Bygging av 12 boliger i bofellesskap på Værn igangsettes. Planlagt oppstart av drift er i 2018. Det forventes innvilget investeringstilskudd til omsorgsboliger, som per 2016 utgjør 1,377 mill. kr pr. boenhet.

Lunstikka bofellesskap utbedres for å effektivisere driften og imøtekomme krav om forsvarlig arbeidsmiljø. Det tas forbehold om at prosjektet lar seg realisere i samarbeid med borettslag og SOBBL, samt at det gis dispensasjon fra gjeldende reguleringsbestemmelser.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg					
Boligsosiale formål	17,00	13,00	10,00	10,00	10,00
Modulbaserte boliger	5,00	7,00			
12 boliger Bodalsjordet	2,00	25,00	3,00		
Infrastruktur Bodalsjordet	3,00	5,00			
Sum enhet bolig og omsorg	27,00	50,00	13,00	10,00	10,00
Kompetansesenter rus og psykisk helse					
Bofellesskap psykiatriboliger					5,00
Sum kompetansesenter rus og psykisk helse	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00
Omsorgstjenester					
Inventar og utstyr	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Gamle Haugvoll - rivning/rehabilitering	1,00	5,00			
Rehabilitering og oppgradering av nytt helsehus	158,00	44,00			
Rehabilitering av deler av sidefløy i nytt helsehus til fysio-/ergoterapi		5,00			
Velferdsteknologi	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00
Sykesignalanlegg sykehjem/bofellesskap		8,50			
Sum omsorgstjenester	164,00	67,50	4,00	4,00	4,00
Boveiledning					
12 boliger i bofellesskap Værn	3,00	10,00	42,00		
Utbygging Lunstikka	0,50	1,00	5,50		
Sum boveiledning	3,50	11,00	47,50	0,00	0,00
Sum kommuneområde helse og sosial	194,50	128,50	64,50	14,00	19,00

KOMMUNEOMRÅDE OPPVEKST

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Enhet utvikling oppvekst	<p>Ansvar for plan, strategi og utviklings-oppgaver innenfor oppvekstområdet. Enheten jobber i nær tilknytning til administrativ og politisk ledelse.</p> <p>Ansvar som barnehagemyndighet, herunder godkjenning, veiledning, tilsyn og likeverdig økonomisk behandling.</p> <p>Ansvar for å føre tilsyn med barn/unge som er bosatt i fosterhjem i kommunen. Kvalitetssikring og kontroll av tiltak for gjesteelever i andre kommuner</p> <p>Pedagogisk fagsenter er et ressurs- og kompetansesenter for ansatte i skole og barnehage og gjennomfører kvalitetsvurderinger i skole og barnehage.</p>
Barnehager	<p>Ansvar for å drifte barnehagene i tråd med Barnehageloven og Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform for Sarpsborg kommune.</p> <p>I samarbeid med hjemmet skal barnehagen ivareta barns behov for omsorg og lek, og fremme læring og danning som grunnlag for allsidig utvikling.</p>
Grunnskole	<p>Ansvar for grunnskoleopplæring i tråd med Opplæringsloven og Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform for Sarpsborg kommune.</p> <p>Grunnskolen skal gi likeverdig og tilpasset opplæring til alle barn og unge.</p> <p>Opplæringen skal bygge på Kunnskapsløftets generelle del og planene for de enkelte fag.</p>
Enhet norsksenteret	<p>Enheten skal fremstå som et ressurscenter for skoler og barnehager med ansvar for den flerspråklige opplæringen i skolen og for språkutvikling i barnehage.</p> <p>Ansvar for eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne og for opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere etter introduksjonsloven.</p>
Enhet PPT	<p>Ansvar for å bistå med organisasjons- og kompetanseutvikling slik at opplæringa legges bedre til rette for barn og elever med særlige behov</p> <p>Ansvar for å utarbeide sakkyndig vurdering av barn og elever der loven krever dette.</p>
Enhet spesialpedagogiske tiltak	<p>Ansvar for å organisere spesialpedagogisk hjelp til barn i førskolealder, i barnehage eller der de oppholder seg.</p> <p>Ansvar for å organisere opplæringen ved grunnskolens forsterkede avdelinger og ved alternative opplæringsarenaer.</p> <p>Ansvar for spesialpedagogisk voksenopplæring.</p>
Enhet barnevern	<p>Primæroppgave å sikre barns- og unges oppvekstvilkår. Ansvar for å iverksette individuelle tiltak etter barnevernloven. De fleste tiltak i familien som iverksettes er frivillige og skjer i samarbeid med familien. Barnevernet kan imidlertid også, ved rettslig avgjørelse, bli tilkjent omsorgen for barn.</p>

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2012	2013	2014
Grunnskole			
Antall elever	6 446	6 452	6 510
Netto driftsutg. til grunnskole (202, 215, 222, 223), pr. innb. 6-15 år	93 691	93 544	95 853
Andel elever i grunnskolen som får særskilt norskopplæring	9,3 %	7,8 %	5,7 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 1.-4. trinn	4,4 %	3,5 %	3,4 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 5.-7. trinn	7,4 %	6,9 %	5,9 %
Andel elever i grunnskolen som får spesialundervisning, 8.-10.trinn	8,0 %	8,5 %	8,0 %
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 1.-4. trinn	12,8	14,5	14,2
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 5.-7. trinn	13,2	13,6	13,3
Gjennomsnittlig gruppestørrelse, 8.-10. trinn	14,5	15,4	15,8
Leseferdighet 9.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	6,2 %	6,0 %	9,2 %
Grunnskolepoeng, gjennomsnitt ungdomstrinn	38,5	38,1	37,9
Motivasjon 7. trinn	4,3	4,1	4,1
Trivsel 7. trinn	4,2	4,4	4,4
Mobbing 7. trinn	-	6,3 %	5,5 %
Motivasjon 10. trinn	3,9	3,5	3,6
Trivsel 10. trinn	3,9	4,2	4,2
Mobbing 10. trinn	-	5,3 %	5,1 %
Barnehage			
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	85,3 %	85,9 %	87,5 %
Andel barn som får ekstra ressurser til styrket tilbud til førskolebarn, i forhold til alle barn i barnehage. Alle barnehager	-	-	20,7 %
Andel minoritetsspråklige ²¹ barn i barnehage i forhold til innvandrerbarn ²² 1-5 år	65 %	65,3 %	68,2 %
Barnevern			
Andel meldinger som går til undersøkelse	-	68,5 %	79,0 %
Andel undersøkelser som førte til tiltak	44,9 %	33,6 %	57,4 %

²¹ Barn med annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk (SSB)

²² Førstegangsinnvandrere uten norsk bakgrunn og andregenerasjonsinnvandrere (SSB)

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2014	Ambisjon 2016
Grunnskole		
Mål: Forbedre læringsresultater		
Eksamen matematikk 10.trinn, gjennomsnittskarakter	2,7	≥2,9
Nasjonal prøve regning 5.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	37,1 %	≤29,5 %
Nasjonal prøve regning 5 trinn, andel elever på høyeste mestringsnivå	13,8 %	≥20,9 %
Nasjonal prøve lesing 5.trinn, andel elever laveste mestringsnivå	31,2 %	≤27,1 %
Mål: Forbedre deltakelse		
Andel elever med direkte overgang fra grunnskole til videregående opplæring	96,9 %	≥97,8 %
Andel innbyggere 6-9 år i SFO	55,4 %	≥59,3 %
Barnehage		
Mål: Øke andel kommunale barnehageplasser		
Andel barn i kommunale barnehager i forhold til alle barn i barnehage	27,7 %	50 %
Mål: Øke kompetanse i alle barnehager		
Andel ansatte med barnehagelærerutdanning	37,1 %	50 %
Barnevern		
Mål: Redusere saksbehandlingstid		
Andel undersøkelser med behandlingstid over 3 måneder	65 %	<34 %

Ambisjonsnivå for indikatorer på område grunnskole for 2016 er satt likt med gjennomsnittresultater for Østfold i 2014. For læringsresultater må dette oppfattes som en offensiv målsetting som det arbeides metodisk, målbevisst og langsiktig for å nå.

Kompetansehevingstiltak for lærere i grunnskolen etter ny forskrift med kompetansekrav presenteres i årlig Kvalitetsmelding om grunnskolen til Bystyret.

Ambisjoner på barnehageområdet er satt med utgangspunkt i Kommunedelplan for barnehageområdet 2011-2023, vedtatt av Bystyret 2011.

Ambisjonsnivå for andel kommunale barnehageplasser etter gjennomføring av pågående og planlagt barnehageutbygging er satt til 50 % som også tilsvarer nasjonalt gjennomsnitt.

Pågående endring av bemanningsnorm i de kommunale barnehagene har som ambisjon at andel ansatte med barnehagelærerutdanning skal utgjøre 50 %. I 2014 er resultat likt med gjennomsnitt Østfold (37,6 %) og noe høyere enn nasjonalt gjennomsnitt (34,6 %).

Ambisjon for å redusere andel undersøkelser med behandlingstid over 3 måneder i barnevernet er satt likt med gjennomsnitt for Østfold i 2014.

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2016	De viktigste resultatene 2017-2019
Vedtatte styringsdokumenter		
Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform	<p>Resultater på nasjonale prøver og eksamensresultater er forbedret.</p> <p>Videreføre samarbeid med Østfold fylkeskommune om forbedring av grunnleggende ferdigheter for å redusere frafall i videregående opplæring.</p> <p>Helhetlig plan med strategier for realfag og regning som grunnleggende ferdighet er utarbeidet.</p> <p>Alle ungdomsskolene deltar i kompetanseutvikling gjennom prosjektet, Ungdomstrinn i utvikling.</p>	<p>Frafall i videregående skole er redusert.</p> <p>Økt kompetanse og bedre resultater i matematikk og naturfag. Økt gjennomføring i videregående opplæring.</p>
Kommunedelplan for barnehageområdet 2011- 2023	Ny barnehage i sentrum er under oppføring. Forprosjekt for flytting av midlertidig barnehage Sandbakken til Søndre Skjeberg foreligger.	Ny barnehage i sentrum er ferdigstilt og tatt i bruk. Flytting av midlertidig barnehage Sandbakken til Søndre Skjeberg er gjennomført. Forprosjekt ny barnehage Alvim er startet opp.
Kommunedelplan for skolefritidsordningen 2013 – 2025	SFO-assistenter har gjennomført kompetanseheving til fagarbeidere.	Det finnes tilstrekkelig personale med barnefaglig kompetanse til å ivareta barns behov for omsorg, lek og læring, sosial tilhørighet og utviklingsstøtte.
Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager 2013-2016	IKT er implementert innenfor alle fag/fagområder.	Barn i barnehager og skoler har gode digitale ferdigheter og holdninger.
Kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur	Avdeling Studio er i nye lokaler. Gymkapasitet Hafslund barneskole og Hafslund ungdomsskole er utredet. Arbeidsplasser ved skolene er utredet og utbedring er påbegynt.	Utredning for ny skole vest i kommunen og Tindlund skoleanlegg til barneskole er iverksatt. Kapasitetstiltak for skoler med størst elevtallsvekst er iverksatt. Utbedring av arbeidsplasser videreført. Alvimhaugen barnehage omgjort til skolelokaler.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Kommunedelplan for barnehageområdet	Rulleres for perioden 2016-2028	
Handlingsprogram for IKT i skoler og barnehager	Rulleres for perioden 2017-2020	

Prosjekter/enkeltsaker		
Barnevernets Familiesenter	Tiltaksutvikling med fokus på foreldrefunksjoner og forebyggende hjelpetiltak i hjemmet er videreført i egnede lokaler.	Barn/unge har fått et bedre tilbud og barnevernet oppnår færre plasseringer utenfor hjemmet. Kostnadsveksten reduseres.
REELL innovasjon. Regionalt Entreprenørielt Livslångt Lärande	Samarbeid med Kungsbacka kommun og Inspiria. Hovedprosjekt starter forutsatt godkjenning og finansiering med Interreg/EU-midler.	Utvikle og forsterke holdninger og kunnskap om metoder og verktøy for entreprenøriell læring/ kultur for innovasjon hos ledere, lærere og ansatte i kommunal og regional forvaltning.
Sjumilssteget	Barn og unge har medvirkning og påvirkning på egen hverdag i barnehage og skole.	Barnekonvensjonen er implementert på barnas arenaer.
Ullerøy leirskole	Utvidet bruk av Ullerøy leirskole er utredet.	
Samordnet tjenestetilbud for barn og unge	Alternativer for å samordne tjenester til barn og unge er utredet. Ansvar for tjenesten er avklart mellom kommuneområde oppvekst og helse og sosial. Prosjektet berører bl.a. barnevern, forebyggende tjenester, PPT, KORPH.	En dør inn for barn, unge og deres foresatte som har behov for særskilt tilrettelagte tjenester.
Verbalvedtak i bystyret		
	Kommunalt foreldreutvalg (KFU): Administrasjonen bes ta initiativ til å invitere ledere i FAU ved barnehager og grunnskolen for å gi inspirasjon til oppstart av et felles kommunalt foreldreutvalg (KFU). Utvalget vil være en naturlig samarbeidspartner for politikere og administrasjon.	
	Lese-, skrive-, regneløft: Skolene i Sarpsborg har de siste årene hatt fokus på lesing. Erfaringene fra dette arbeidet vil brukes i arbeidet med å heve kompetansen til elevene i matematikk og grunnleggende ferdigheter i regning. Avsatte 1,3 millioner kr skal brukes til å støtte opp tiltak rettet mot å styrke elevers kompetanse innenfor grunnleggende ferdigheter i regning.	
	Elever som kvalifiserer for SFO i forsterket avdeling, men som allikevel benytter ordinær SFO skal ha gratis SFO fra og med 5. klasse, på lik linje med	

	elever i forsterket avdeling. Dette innarbeides i eksisterende budsjettramme.	
--	--	--

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Kommuneområde oppvekst leverer tjenester etter lov om barnehager (barnehagetilbud i private og kommunale barnehager), etter opplæringsloven (grunnskole, SFO, spesialpedagogiske tiltak for voksne, spesialpedagogiske tiltak i barnehage, eksamensrettet grunnskoleopplæring for voksne), etter introduksjonsloven (opplæring i norsk og samfunns-kunnskap for voksne minoritetsspråklige), og etter barnevernsloven med tiltak for utsatte barn.

Kommuneplanen fremholder nødvendigheten av planmessig arbeid for bedring av levekårene i Sarpsborg kommune. Virkemidler i slik levekårsforbedring er bl.a. at;

- Kommunen skal ha full barnehagedekning.
- Sarpsborgskolen skal bidra til at barn og unge opplever mestring og motiveres til videre utdanning.
- Barn skal sikres en stabil oppvekst og rask hjelp – tidlig innsats.

Gjennom Oppvekst- og utdanningspolitisk plattform har bystyret besluttet at det skal legges stor vekt på faglig utvikling av skoler og barnehager. Bystyrets vedtak innebærer en forsterking av det generelle kravet om at opplæringen skal tilpasses den enkelte elevs ferdigheter og forutsetninger.

Sarpsborg kommune er plukket ut som en av Norges første realfagskommuner, et tiltak i den nye nasjonale realfagsstrategien for barnehage og grunnopplæring. Strategien skal gjelde i perioden 2015-2019. Formålet med realfagskommunene er i første rekke å oppnå bedre resultater og økt kompetanse. Basert på den overordnede strategien "Tett på realfag" skal

realfagskommunene utvikle sine egne lokale strategier med mål og tiltak.

Enhet utvikling oppvekst

Enheten er gitt en generell reduksjon på 2,1 mill. kr. Reduksjonen er sett i sammenheng med prosjekt «Kommune for 2020» hvor enheten skal reduseres med 2,3 årsværk. Midler som tidligere har vært avsatt til ekstra utfordringer relatert til enkelt barn/elever er fjernet (2 mill. kr). Dette betyr at skoler og barnehager som får nye, kostnadskrevenende utfordringer selv må finne inndekning for dette i eksisterende ramme.

Enhet barnevern

Enheten er gitt en generell reduksjon på 0,3 mill. kr. Reduksjonen søkes kompensert gjennom søknad om statlige kompetansehevingsmidler. Bruk av ressurser til saksbehandling og kontorlig arbeid skal gjennomgås.

Det tas sikte på økt bruk av gruppetiltak framfor individuelle tiltak. Fokus på tidlig intervensjon opprettholdes ved å være deltager på barnas arena i barnehage og skole.

Det tas sikte på økt bruk av familiesenter/ endringstiltak for å gi barn/unge muligheter til å bo hjemme.

Barn/unge skal fortrinnsvis plasseres i egen kommune ved behov for plassering utenfor hjemmet. Barnevernets åpningstid tilpasses brukeres behov, slik at det gir mulighet for samtaler og oppfølging også på ettermiddagen. Fast endret arbeidstid fremfor bruk av forskjøvet, delt eller uforutsigbar arbeidstid antas å gi positiv gevinst på ansattes nærvær.

Barnehage

Felles statlig ordning for foreldrebetaling videreføres på samme reelle nivå som i

2015. Reduksjon i foreldrebetaling gjelder for årsinntekt under kr 486 750.

Ordning med gratis kjernetid for 4-5 åringer fra familier med lav inntekt videreføres. Fra 01.08.16 er inntektsgrensen foreslått satt til kr 417 000. Gjennom statsbudsjettet er det bevilget 2 mill. kr til nevnte tiltak for Sarpsborg. Det er usikkert hvordan dette vil slå ut på lengre sikt.

Muligheter for å søke delvis friplass for funksjonshemmede barn som kommunal ordning opphører da statlige ordninger ivaretar økonomisk vanskeligstilte familier.

Antallet barn under 5 år har vært synkende i Sarpsborg fra 2012 til 2014. Samtidig har et stort barnekull født i 2009 begynt i skolen. Et resultat av dette er færre søkere til barnehage. Derfor er naturgruppe ved Guslundåsen lagt ned, samt at det er besluttet å avvente oppstart av en base ved Hafslundsøy og Baterød/Skogholtet.

Utbygging av de kommunale barnehagene har tatt lengre tid enn antatt. Dette medfører utfordringer med små og lite driftseffektive barnehager.

Det foreligger ny forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager. Sats for tilskudd vil fortsatt beregnes med utgangspunkt i kommunens regnskap to år tilbake. Det gjøres påslag for pensjon på 13 % og administrasjonsutgifter på 4,3 %. Konsekvenser av endret sats for private barnehagers kapitalkostnader er foreløpig ikke kjent.

Enhet norsksenter

Enheten viderefører satsning på kompetanse på språkkartlegging, og veiledning av ressurspersoner i kommunen innenfor det flerspråklige fagfeltet. Barnehageområdet er særlig prioritert. Det igangsettes videreutdanning i flerspråklig pedagogikk for barnehagelærere. Fokus på morsmålsopplæring opprettholdes.

Norsksenteret deltar i arbeidsgruppe for samarbeidsprosjekt i regi av NAFO for

grunnskoleopplæring i videregående skole.

Enheten opprettholder fokus på overgang fra ungdomsskole til videregående opplæring for flyktninger/innvandrere.

Et heldagstilbud for personer som kommunen bosetter fra mottak utvikles i samarbeid med Intro/NAV. Norsksenteret styrkes med 2 mill. kr finansiert gjennom økt integreringstilskudd, men får også en generell reduksjon på 0,5 mill. kr.

Grunnskole

Grunnskolene får en generell reduksjon på 5 mill. kr fra 2015 til 2016, noe som tilsvarer om lag 1 prosent av skolenes samlede budsjetter. En elevtallsvekst på 45 i skoleåret 2015/2016 må håndteres innenfor rammene. Samtidig tilføres 1,3 mill. kr til tiltak rettet mot å styrke elevers kompetanse i matematikk og regning som grunnleggende ferdighet. Innsparinger i grunnskolen fra dagens nivå antas å ha en negativ effekt på læringsarbeidet. Reduserte rammer krever fortsatt omstillingsarbeid for å ivareta kvaliteten i opplæringen.

Stortinget gir fra 2015 øremerket statstilskudd til flere lærere for de yngste elevene i grunnskolen. Midlene gis til kommuner som har flere elever per lærer på 1. - 4.trinn enn landsgjennomsnittet. Bevilgningen får helårseffekt fra 2016, og utgjør da 5,7 mill. kr for Sarpsborg.

Timetallsøkning én time pr uke til naturfag på ett av trinnene 5. - 7. innføres fra høsten 2016, med helårsvirkning fra 2017. Økningen vil bli lagt på samme trinn for hele Sarpsborgskolen.

Grunnskolen har utfordringer med skolebygg som i liten grad legger til rette for effektiv og fleksibel drift.

Med bakgrunn i vedtatt Skolekapasitetsplan 2015-2026 vil nedleggelse av de tre minste barneskolene kunne gi en innsparing med helårseffekt på 8,8 mill. kr inkludert FDV-kostnader. Det er med bakgrunn i den politiske behandlingen av

skolekapasitetsplanen ikke lagt opp til dette i handlingsplanen.

Alle kommunens 6 ungdomsskoler deltar fra høsten 2015 og ut 2016 i den nasjonale satsingen Ungdomstrinn i utvikling. Formålet er å øke elevenes motivasjon og mestring, og oppnå bedre læring gjennom mer praktisk og variert undervisning. Skolene har valgt å arbeide med satsingsområdet regning som grunnleggende ferdighet i alle fag.

Fireårig statlig forsøk etablert 2013 med økt lærertetthet for enkelte ungdomsskoler videreføres. I Sarpsborg kommune omfattes to skoler. Kruseløkka ungdomsskole er styrket med 5 lærerstillinger og Tindlund ungdomsskole er styrket med 3 lærerstillinger.

Betaling for SFO-plass i forsterket avdeling likestilles med plass i ordinær

SFO for funksjonshemmede barn. Dette betyr at det betales for SFO-plass på 1.-4. trinn.

Kommunen deltar i KS Østfolds Skoleeierprogram med årlig tilstandsrapport som verktøy. Intensjonen vil være å stimulere kommunene til å gjennomføre lokalt utviklingsarbeid. Sarpsborg kommune vil ha fokus på helhetlig strategi for Sarpsborgskolen.

Sarpsborg kommune er vertskommune for to utviklingsveiledere som arbeider inn mot skoleeiere og ledere ved ungdomsskoler i alle Østfoldkommuner (2014-2017). Prosjektet er finansiert av statlige midler.

Enhet spesialpedagogiske tiltak

Enheten har store utfordringer relatert til økt omfang av barn i førskolealder med behov for spesialpedagogisk hjelp.

Viktigste driftsendringer	2016	Kommentarer
Enhet utvikling oppvekst, generell reduksjon	-2,15	Innsparing inkludert Kommune for 2020.
Enhet utvikling oppvekst, redusert ramme	-2,0	Reserve til enhetene/kommunesjefens disposisjon utgår.
Økt likebehandling av kommunale og ikke-kommunale barnehager – 100 %	5,5	Ny forskrift, 100 % fra 01.01.16. (Pensjonssats fastsatt til 13 %)
Videreføring av statlig sats for redusert pris i barnehage. Maks 6 % av samlet inntekt. (helårseffekt)	1,0	Felles statlig ordning videreføres for foreldre med årsinntekt under 486.750 for første barn.
Videreføring gratis kjernetid, 4-5 åringer (helårseffekt)	1,0	Felles statlig ordning for foreldre med årsinntekt under 405 000. Fra 1.8.16 årsinntekt under 417 000.
Redusert tilskudd private som følge av nye effektive kommunale barnehager	-3,7	Nye driftseffektive barnehager og ny bemanningsnorm i eksisterende.
Enhet barnevern, generell reduksjon	-0,3	Reduksjonen forutsettes kompensert gjennom søknad på statlige kompetansehevingsmidler.
Reduksjon kommunale barnehager	- 1,0	Innsparing administrasjon/støttefunksjon.
Nedleggelse naturgruppe Guslundåsen barnehage (effekt vår 2016)	-1,0	11 plasser fra august 2015
En base Hafslundsøy barnehage og Skogholtet ikke åpnet barnehageår 2015/2016 (effekt vår 2016).	-2,4	26 plasser barnehageåret Hafslundsøy og 18 plasser Skogholtet 2015/2016
Enhet Norsksenter	1,5	Økt ramme til flyktninger 2 mill. kr dekkes av økt integreringstilskudd, statsbudsjettet. Generell reduksjon på -0,5 mill. kr.
Grunnskole, reduksjon	-5,0	Generell reduksjon i grunnskolen. Noe økning i elevtall må håndteres innenfor rammen.
Grunnskole, styrking regning som grunnleggende ferdighet	1,3	Tiltak rettet mot å styrke elevers kompetanse i matematikk og regning som grunnleggende ferdighet.
Økt en time naturfag -statsbudsjett (effekt høst 2016)	0,8	Gjelder 5.-7. klasse, finansieres økt rammetilskudd.
Generell styrking 1. – 4. klasse	5,7	Helårseffekt 2016, dekkes gjennom øremerket statstilskudd. Utgjør fra 0,2 til 1 stilling pr skole.
SFO forsterkede avdelinger – innføring av betaling på 1.-4. trinn.	-0,5	Lik foreldrebetaling i forsterkede SFO som i ordinær SFO.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr forhold til vedtatt budsjett 2015.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde oppvekst					
Enhet utvikling	309,22	315,66	309,16	306,76	306,76
Enhet PPT	13,39	13,72	13,22	13,22	13,22
Enhet barnevern	97,25	99,59	97,89	97,99	97,99
Barnehager	78,28	74,11	78,01	80,21	80,21
Skoler (inkl. enhet Norsksenteret og spes.ped. tiltak)	533,73	529,16	528,58	522,88	522,38
Kommunesjef oppvekst	1,79	1,84	1,84	1,84	1,84
Sum kommuneområde oppvekst	1 033,66	1 034,08	1 028,70	1 022,90	1 022,40

Investering

Barnehage

Investeringsbudsjettet er preget av en offensiv satsing på barnehageutbygging. Bystyrets vedtak om bygging av nye barnehager står ved lag, men framdriften er justert. Etter revidert plan skal ny barnehage i sentrum stå klart til åpning august 2017.

Ny barnehage i Søndre Skjeberg er også planlagt åpnet i 2017. Det vil bli vurdert om moduler som i dag utgjør midlertidig barnehagebygg på Sandbakken skal flyttes og benyttes til den nye permanente barnehagen i Søndre Skjeberg. Det blir fremmet egen sak om dette når forprosjekt foreligger.

Rehabilitering av barnehager til mer driftseffektive bygg må ses i sammenheng med utbygging av ny barnehage Sentrum.

Grunnskole

Forventet elevtallsvekst vil fortsatt utfordre kapasiteten ved skolene. Tiltak bør iverksettes med grunnlag i kommunedelplan for skolekapasitet og skolestruktur 2015-2026.

Elevtallsprognosene tilsier behov for mindre kapasitetstiltak på grunnskoleområdet årlig i handlingsplanperioden.

Det er videre behov for å foreta en planmessig utbygging og omgjøring av skoleanlegg med sikte på større fleksibilitet for varierte arbeidsformer og driftseffektive organiseringsformer i grunnskolen.

Det gjøres en utredning av gymkapasitet ved Hafslund barneskole og Hafslund ungdomsskole. Midler til utbedring og kapasitetsøkning avklares i egen sak som fremmes til politisk behandling.

Det bevilges midler til utredning av behov og tiltak for utbedring/tilpasning av lærerarbeidsplasser ved skolene i første del av handlingsplanperioden.

Utredning for ny ungdomsskole vest i kommunen som erstatning for Tindlund ungdomsskole og deretter omgjøring av skoleanlegget på Tindlund til barneskole gjøres i 2017.

Det er behov for å utrede alternative lokaler for forsterket avdeling Studio. Dagens lokaler er lite egnet for virksomheten.

Barnevern

Barnevernets familiesenter slutføres i 2016. Midler er bevilget tidligere.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2013-2017	21,50	3,50	3,50		
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2018 til 2022				3,50	3,50
Ny sentrumsskole (Sandesundveien)	291,70	2,00			
Nye lokaler Avdeling studio		4,00			
Utrede gymkapasitet Hafslund barne- og ungdomsskole		0,50			
Utredning og utbedring av arbeidsplasser ved skolene		5,00	5,00	7,00	7,00
Skolekapasitetstiltak		2,30	1,50	2,00	5,00
Forprosjekt skole vest			1,50		
Forprosjekt Tindlund til kun barneskole			1,00		
Omgjøre Alvimhaugen BH til skolelokaler			0,20	3,00	3,00
Sum skoler	313,20	17,30	12,70	15,50	18,50
Barnehager					
Rehabilitering av barnehager	6,00	3,00			
Barnehage sentrum	18,00	38,00	2,00		
Barnehage Søndre Skjeberg	2,04		20,00		
Forprosjekt ny barnehage Alvim			1,00		
Sum barnehager	26,04	41,00	23,00	0,00	0,00
Sum kommuneområde oppvekst	339,24	58,30	35,70	15,50	18,50

KOMMUNEOMRÅDE SAMFUNN, ØKONOMI OG KULTUR

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Enhet økonomi	<p>Har sammen med Enhet plan og samfunnsutvikling et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan og styringssystem.</p> <p>Koordinerer kommunens plan- og budsjettarbeid.</p> <p>Ivaretar støttefunksjoner overfor kommuneområder og enheter innenfor økonomi og innkjøp.</p> <p>Avlegger regnskap.</p> <p>Forestå kommunens finansforvaltning.</p> <p>Overordnet ansvar for internkontroll.</p>
Enhet kemner	<p>Avlegge regnskap for skatt og påse at skatter og krav som blir utlignet/fastsatt innkreves og at tiltak mot skatte- og avgiftsunndragelse iverksettes. Herunder sikring av riktig fakturering og innfordring av kommunale krav.</p>
Enhet plan og samfunnsutvikling	<p>Har sammen med Enhet økonomi et overordnet ansvar for utvikling og implementering av kommunens plan- og styringssystem.</p> <p>Utarbeide politiske styringsdokumenter/ planer innenfor samfunnsområdet, herunder planstrategi og kommuneplanens samfunnsdel.</p> <p>Utarbeide prognoser, statistikk, bruker- og samfunnsundersøkelser.</p> <p>Utarbeidelse av planer innenfor samferdselsområdet.</p> <p>Utarbeide kommuneplanens arealdel og kommunedelplaner. Saksbehandle områdeplaner og detaljreguleringsplaner.</p> <p>Koordinere kommunens folkehelsearbeid. Gjennomføre tiltak for å fremme folkehelse.</p> <p>Være pådriver, initiere og koordinere miljøarbeid i kommunen.</p>
Enhet kultur	<p>Legge til rette for produksjon, utvikling og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud for alle innbyggere, men med hovedfokus på barn og unge.</p> <p>Bidra til å utvikle et godt samarbeid mellom ulike kulturaktører, næringsliv og enkeltpersoner. Skape gode møteplasser med kulturaktører for produksjon og formidling av kunst, kultur og fritidstilbud.</p> <p>Drift og utvikling av hovedbiblioteket og områdebibliotek.</p> <p>Utvikle parker, lekeplasser, friområder og kulturminner.</p> <p>Drift og utvikling av kulturskolen med fagområdene musikk, billedkunst, dans og drama.</p> <p>Stimulere lag, foreninger og andre til økt aktivitet gjennom bl.a. formidling av tilskudd.</p> <p>Tilrettelegge og koordinere byjubileet sammen med byselskapet isarpsborg. Gjennomføring av enkeltprosjekter.</p>

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
Enhet/tjeneste	Resultat		
	2012	2013	2014
Enhet økonomi			
Brukerundersøkelse (opplevd kvalitet på tjenester), skala 1-6)		5	
Enhet kemner			
Innfordret eiendomsskatt og kommunale eiendomsgebyrer i forhold til fakturert beløp	95,8 %	98,1 %	96,4 %
Total skatteinngang (mill. kr)	4 810	5 067	5 111
Total inngang personbeskatning (mill. kr)	2 375	2 633	2 614
Total inngang selskapsbeskatning (mill. kr)	401	387	509
Total inngang arbeidsgiveravgift (mill. kr)	1 014	1 092	1 113
Enhet plan og samfunnsutvikling			
Antall vedtatte reguleringsplaner	7	13	8
Enhet kultur			
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter kulturskolens tilbud	10 %	13 %	11 %
Andel skoleelever i grunnskolen som benytter fritidsklubbenes tilbud	30,1 %	28,3 %	20 %
Antall besøkende på biblioteket	157 409	149 942	130 012
Antall bibliotekbrukere på internett	224 608	304 804	297 915
Antall brukere med lånekort (ny i 2013)	--	24 337	24 908

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2014	Ambisjon 2016
Enhet kemner		
Høy innfordringsgrad		
Kommunale eiendomsgebyrer innbetalt innen 2 år fra forfall	92 %	100 %
Enhet plan og samfunnsutvikling		
Effektiv saksbehandling		
Saksbehandlingstid på reguleringsplaner (uker) ²³	25	40
Enhet kultur		
Fornøyde brukere		
Brukerundersøkelse i kulturskolen ²⁴	Ikke gjennomført	--
Brukerundersøkelse i fritidsklubbene	Ikke gjennomført	--

²³ Saksbehandlingstid fra planen vedtas utlagt på høring til den blir endelig vedtatt av bystyret.

²⁴ Det planlegges en brukerundersøkelse i 2016. Denne skal gi svar på hvordan kulturskolens og fritidsklubbens tjenester oppfattes av brukerne. Ambisjonsnivå vil bli fastsatt etter at undersøkelsen er utarbeidet.

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2016	De viktigste resultatene 2017-2019
Vedtatte styringsdokumenter		
Kommunedelplan for kultur, mål og strategier 2013-2023.	<ul style="list-style-type: none"> - Utvikling av Sarpsborg Scene. - Satsning på den kulturelle grunnmur, Bibliotek, kulturskole og fritidsklubber. - Samarbeid med frivillighet. - Gjennomføring av Olavsdager / Olavsfestival, litteraturuka, og UKM som sentrale jubileumsprosjekter. - Fortsatt utvikling av friområder, parker og plasser. - Tiltak for eldre gjennom senioruka. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sarpsborg Scene er et velfungerende kulturhus. - Evaluering av Olavsdagene/ Olavsfestival, litteraturuka, og UKM gir en retning for det videre arbeid med kulturproduksjoner. - Lokale kunst- og kulturmiljøer er styrket. - Biblioteket er utviklet ytterligere som kunnskaps- og formidlingsarena. - Kulturskolen er videreutviklet som kulturfaglig opplæringsarena og ressurscenter. - Kompetanseplan for fritidsklubber er implementert - Fortsatt satsing på tiltak for eldre gjennom senioruka.
Kommunedelplan for kulturminner	Det samarbeides med Østfold fylkeskommune for å utløse statlige og fylkeskommunale midler til tilrettelegging og informasjonstiltak ved kulturminner i kommunen.	Utarbeidelse av handlingsdel til kommunedelplan for kulturminner vurderes i Planstrategi 2017-2020.
Kommunedelplan for fysisk aktivitet 2014-2025	I forbindelse med prioriteringen av søknader om spillemidler gjennomføres en rullering av det 4-årige handlingsprogrammet.	Spillemiddeltiltak det er søkt/ innvilget midler til, gjennomføres både i regi av frivillige organisasjoner og kommunen. Samspill med frivillige aktører innen friluftsliv og idrett er sentralt i planlegging og gjennomføring.
Planstrategi 2013-2016	Prioritering av planoppgaver skjer i henhold til planstrategien.	Erstattes av Planstrategi 2017-2020.
Kommuneplanens arealdel 2015-2026	Planen legger til rette for attraktive boligområder og den gir forutsigbarhet for næringslivet. Følge opp de mange igangsatte reguleringsplanene og byggetiltakene. Innsigelsesområdene som ble sendt til Kommunal- og moderniseringsdepartementet for endelig avgjørelse er avklart.	Følge opp igangsatte reguleringsplaner og byggetiltak. Legge strategi for videre planlegging av innsigelsesområdene, forutsatt at departementet godkjenner områdene. Rullering av planen avklares gjennom Planstrategi 2017-2020.
Kommunedelplan for kystsonen 2015-2026	Planen legger til rette for allmenn ferdsel og vern av sårbare områder. Følge opp byggesaker og regulering av Gressdal hytteområde og Revebukta camping.	Planen legger til rette for allmenn ferdsel og vern av sårbare områder. Følge opp byggesaker og regulering. Rullering av planen avklares gjennom Planstrategi 2017-2020.

Kommuneplanens samfunnsdel 2011-2023	Mer levende sentrum, økt boligbygging og næringsetablering og en mer miljøvennlig byutvikling oppnås ved gjennomføring av sentrumsplanen, arealplanen, byjubileet, boligpolitisk plattform, områdeutvikling østre bydel, Bypakke Nedre Glomma, belønnings-avtale, arealplan og handlingsprogram for næringsutvikling.	Gjennomføring av sentrumsplan, byjubileet, bypakke, belønningsavtale, arealplan og handlingsprogram for næringsutvikling fortsetter. Behov for rullering av planen avklares gjennom Planstrategi 2017-2020.
Kommunedelplan for klima og energi 2011-2020	Miljøarrangementer som bl.a. Forbausende byfest og mobilitetsuka er gjennomført. Klima- og energitiltak gjennomføres gjennom samarbeidet Klima Østfold iht. årlig handlingsplan.	Rullering av planen avklares gjennom Planstrategi 2017-2020.
Kommunedelplan sentrum 2013-2023	Tiltak beskrevet i planen som bidrar til at sentrum blir et enda mer attraktivt sted å bo, arbeide og besøke er igangsatt: - Områdeutvikling østre deler av sentrum. Oppgradering av eksisterende lekeplass. - Utvikling av Pellygata som miljøgate er igangsatt. - Tiltak som bygger opp under byjubileet er gjennomført, herunder Forbausende byfest og kunstprosjekter i gågata. - Evaluering av boligsoneparkering igangsatt. - Reguleringsplan for Torsbekkdalen, Vingulmorkveien og langtidsparkering er igangsatt - Belysning i byområdet utføres i henhold til belysningsplanen.	Tiltak i Pellygata er gjennomført. Reguleringsplan for Torsbekkdalen, Vingulmorkveien og langtidsparkering er vedtatt. Belysning i byområdet utføres i henhold til belysningsplan. Planlegging av park i kvartal 88 i sentrum øst er igangsatt. Opparbeidelse av grønn rundløype planlegges og tiltak spesifiseres. Sentrumsplanen er under revidering og ny sentrumsplan vedtas 2017.
Plattform for frivillighet	Frivillighetsarbeidet er viktig del i byjubileet og dette vil ha hovedfokus i 2016. Videre arbeid må koordineres med Innovasjonsprosjektet som også setter fokus på frivillighet.	Rullering av plattformen må vurderes gjennom Planstrategi 2017-2020. Vurderingen må koordineres med Innovasjonsprosjektet som også setter fokus på frivillighet.
Boligpolitisk plattform	Tiltak i plattformen er fulgt opp gjennom bl.a. kommunal eiendomsstrategi og arealplaner. Variasjon i boligtilbudet, flere boliger, bedre bomiljø i østre deler av sentrum. Styrket miljøfokus i boligplanlegging.	Variasjon i boligtilbudet, flere boliger, bedre bomiljø i østre deler av sentrum. Styrket miljøfokus i boligplanlegging. Revidering av plattformen avklares gjennom Planstrategi 2017-2020.

Handlingsprogram for næringsutvikling	Følge opp prioriterte tiltak i handlingsprogrammet sammen med næringslivet, herunder Smart City Sarpsborg og Sarpsborgkonferansen, samt videreutvikle samhandling næringsliv-kommune.	Prioriterte tiltak i handlingsprogrammet herunder Smart City Sarpsborg, er fulgt opp sammen med næringslivet. Samhandling næringsliv-kommune er videreutviklet. Revidering av handlingsprogrammet avklares gjennom Planstrategi 2017-2020.
Handlingsprogram for trafikksikkerhet 2016-2019	Tiltak, både fysiske og holdningsskapende, er igangsatt i henhold til handlingsprogram.	Tiltak, både fysiske og holdningsskapende, er gjennomført i henhold til handlingsprogram. Flere går og sykler og antall ulykker er redusert.
Styringsdokumenter som er under utarbeidelse / skal utarbeides		
Kommunedelplan for folkehelse 2016-2027	Planen vedtatt. Tiltak igangsatt i henhold til handlingsdelen.	Tiltak iverksatt.
Planstrategi 2017-2020	Planstrategi vedtatt. Den gir føringer for prioritering av planoppgaver i 4-årsperioden og avklarer om kommuneplanens samfunnsdel skal revideres.	Planstrategien følges opp i HP 2017-2020.
Kommuneplanens samfunnsdel 2018-2030	Igangsatt i henhold til planstrategi 2017-2020.	Plan vedtatt.
Kommunedelplan Sandesund-Greåker 2017-2026	Planforslag på høring 2016/2017.	Planen er vedtatt. Planen gir rammer for opprusting, transformasjon og utvikling og ivaretar historiske kvaliteter og sikrer bedre tilgang til elva for allmennheten. Den gir større forutsigbarhet for grunneiere, beboere og næringsdrivende.
Kommunedelplan for sentrum 2017-2026	Grunnlagsutredninger er gjennomført, herunder kulturhistorisk steds- og mulighetsanalyse og kvartalenes utnyttelsespotensial. Medvirkning ift alternativvurderinger er gitt sterkt fokus. Planforslag er sendt på høring 2016/2017.	Plan vedtas i 2017, herunder handlingsdel for å sikre gjennomføring av planen.
Hovedveinett for sykkel	Ny sykkelplan er vedtatt, inkludert handlingsplan. Realisering ved kommunale midler, belønningsavtale og Bypakke Nedre Glomma.	Utbygging igangsatt i henhold til handlingsplan. Andel arbeidsreiser med sykkel øker.
Kommunedelplan for fv 118 ny bru over Glomma i Sarpsborg / rv 111 øst for Hafslund (tiltak i Bypakka)	Felles kommunedelplan for vei og jernbane over Glomma er igangsatt. Denne vil være grunnlag for regulering og bygging av ny veiforbindelse over	Regulering er gjennomført.

Regulering av fv 109 mellom Torsbekkdalen og Fredheimveien (tiltak i Bypakka)	Reguleringsplan er vedtatt.	Utbygging igangsatt
Regulering av forbindelse mellom fv. 109 Alvim renseanlegg og fv. 557 Alvimveien (tiltak i Bypakka)	Planen er sendt på høring	Planen er vedtatt
Regulering av Vingulmorkveien, Torsbekkdalen og langtidsparkering (delvis i Bypakka)	Planprogram er vedtatt. Planforslag er under utarbeidelse.	Planen er vedtatt. Langtidsparkering er opparbeidet.
Andre tiltak under Bypakka og belønningsordningen: <ul style="list-style-type: none"> • Sykkelrute 1; Valaskjoldgate-Statsminister Kolstads vei • Sykkelrute 6; Sandbakken-Skjeberg • Sykkelrute 5; Nygårdshaugen-Holmegil • Pellygata med bedre tilrettelegging for sykkel og buss • Sykkelrute 3,- Opsund bru og Nordbyveien • Sykkelrute 3; Glengsgata – Krabbens Brygge • Sykkelrute 1; undergang ved Tune kirke • Utvidelse av Park & Ride ved Lekevollkrysset 	Reguleringsplan er vedtatt Reguleringsplan er vedtatt Mindre tiltak gjennomført Reguleringsplan er vedtatt Reguleringsplan er vedtatt Reguleringsplan er vedtatt	Ferdig utbygd Ferdig utbygd Ferdig utbygd Ferdig opparbeidet Ferdig utbygd Ferdig utbygd Parkeringen er opparbeidet.
Felles regional parkeringsutredning	Igangsatt	Vedtatt. Tiltak er innarbeidet i kommunenes plan- og styringsdokumenter
Vannforvaltning; oppfølging av EUs vannrammedirektiv	Regional plan for vannforvaltning i vannregion Glomma sør er vedtatt. Samarbeidet i Glomma sør videreføres. Kommunen har prioritert hvilke vannforekomster det skal arbeides med ift. målet om god vannkvalitet, jf. Tiltaksprogram for vannmiljø Kommunene i vannområdet samarbeider om et overvåkingsprogram.	Lokale tiltak for å bedre vannkvaliteten i prioriterte vannforekomster er gjennomført.
Tiltaksprogram for vannmiljø, inkludert	Et helhetlig tiltaksprogram for vannmiljø er vedtatt.	Tiltak for Tunevannet er gjennomført/under gjennomføring.

detaljert tiltaksplan for Tunevannet og Isesjø	Tiltaksprogrammet avklarer kommunens ambisjoner og prioriteringer. Detaljert tiltaksplan for Tunevannet er vedtatt og tiltak igangsatt.	Tiltaksplan for Isesjø er vedtatt og tiltak igangsatt.
Prosjekter/enkelt saker		
Byjubileet	Tilrettelegging og koordinering av byjubileet i samarbeid med byselskapet isarpsborg. Gjennomføring av enkeltprosjekter. Hovedsatsingene i enhet kultur inngår som en del av Sarpsborgs tusenårs-jubileum.	Evaluering av gjennomførte jubileumsprosjekter gir en retning for det videre arbeid med kulturproduksjoner.
Nytt bibliotek og lokaler for kulturskole	Arealbehov og lokalisering for kulturskole og bibliotek er avklart.	Vedtatte planer for fremtidig utvikling er fulgt opp.
Registrering av kulturarenaer	En kartlegging av arenaer i kommunen som kan benyttes til forestillinger innen kulturområdet er gjennomført (konserter, teater mv.)	Det er utarbeidet en oversikt som viser hvilke muligheter de ulike arenaene har. Oversikten inneholder også forslag til utbedringer.
Boligsoneparkering	Evaluering er igangsatt.	Det er besluttet om ordningen skal utvides til flere sentrumsnære boligområder
Boligsosialt utviklingsprogram (3-årig utviklingsprogram i samarbeid med Husbanken)	Tiltak er gjennomført i samsvar med handlingsplanen, herunder igangsetting av tiltak for å styrke sentrum øst, boligjenester og virkemiddelbruk. Programmet er avsluttet med en sluttrapport og en sluttanalyse. Veien videre i det boligsosiale arbeidet er avklart.	Tiltak er innarbeidet i ordinær drift.
Strategisk støykartlegging	Tiltak i handlingsprogrammet er under gjennomføring. Oppfølging av handlingsdelen sees i sammenheng med Bypakka. Nye trafikktegninger på kommunalt veinett som grunnlag for lovpålagt støykartlegging er gjennomført.	Ny kartlegging er gjennomført innen fristen som er juni 2017. Målet er færre støyutsatte.
Levekårskartlegging på sonenivå	Bystyrets vedtak av kartleggingen er fulgt opp gjennom satsing på områdeløft i østre deler av sentrum og ny sentrumsbarnehage. Prosjekt «Alvim inn i neste tusen» ledet av Alvimhaugen skole pågår.	Følges opp i planarbeid og ved gjennomføring av tiltak. Ny kartlegging i 2018. Kartleggingen er en del av den lovpålagte oversikten kommunen skal ha over befolkningens helsetilstand og påvirkningsfaktorer.
Smart City	Utforming av transportplan kombinert med fremtidsrettede og miljøvennlige løsninger for Grålum er igangsatt. Næringslivet er en samarbeidspartner.	Prosjekt Smart City Grålum er avsluttet og arbeidet gir føringer for videre reguleringsplanarbeid på Grålum, bl.a. Tune senter. Smart City Sarpsborg fortsetter og arbeidet fokuserer på temaene vann, bygg, transport og helse.

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Enhet økonomi

Enheten vil prioritere å opprettholde nivå og kvalitet på støttetjenestene overfor kommuneområdene. Reduksjon i driftsrammen de senere årene har blitt gjennomført ved en kombinasjon av redusert bemanning og reduksjon i generelle driftsposter.

Det er i 2016 forutsatt ytterligere nedbemanning. Samtidig er budsjettet styrket med 0,3 mill. kr for å muliggjøre utvidet bruk av felles IKT-fagsystemer. Dette vil bidra til mer effektive arbeidsprosesser.

Kemner

Etter nedbemanning som følge av prosjekt Kommune for 2020 må fokuset være på å opprettholde god nok kvalitet og leveranser på oppgaveområdene, samt sikre enheten mot den økte sårbarheten nedbemanningen medfører.

Skattekriminalitet er et satsningsområde og vil i årene fremover kreve mer. Dette har sin årsak i kompleksitet og utbredelse.

Det er satsing på økt digitalisering av oppgaver og tjenester innenfor innfordringsområdet. Dessuten er det et trekk ved utviklingen at tyngre og mer komplekse saker øker.

Enhet plan og samfunnsutvikling

Å sikre framdrift og gjennomføring av tiltak i Belønningsavtalen og Bypakke Nedre Glomma er en viktig prioritering. Likeledes oppfølging av kommuneplanens arealdel gjennom regulering og byggesaksbehandling.

Bedre bymiljø (miljømessig, sosialt og estetisk) har fokus og det er viktig å se

satsinger i sammenheng med byjubileet – forbausende byfest, belønningsavtale, områdeutvikling i østre deler av sentrum og revidering av sentrumsplanen.

Dialog og samarbeid med lokalt næringsliv vil bli viet stor oppmerksomhet, blant annet i forbindelse med planarbeid og ved gjennomføring av handlingsprogram for næringsutvikling. Smart City vil være en viktig satsing og samarbeid med lokale næringsaktører vil vektlegges.

Det settes mye fokus på planers gjennomføringskraft. Dette fordrer god medvirkning internt og eksternt.

Nedbemanning som følge av prosjekt Kommune for 2020 vil medføre at kapasiteten innenfor noen av enhetens områder blir redusert.

Enhet kultur

Enhetens drift vil i stor grad bli preget av oppgaver knyttet til planlegging og gjennomføring av byjubileet. Utvikling av Sarpsborg scene med blant annet nytt ungdomstilbud vil også være en prioritert oppgave. En annen viktig oppgave er implementering av ny rammeplan for kulturskoler som en oppfølging av plattform for kulturskolen og oppfølging av handlingsdelen til kommunedelplan kultur.

Kirken

Sarpsborg kommune overfører driftsmidler til kirkelig fellesråd, som spesifiserer budsjettet. Redusert overføring av driftsmidler neste planperiode håndteres gjennom bemanningsreduksjon. I tillegg vurderes andre innsparingsmuligheter, ved blant annet å se på energiforbruket til oppvarming av kirkene.

Viktigste driftsendringer	2016	Kommentarer
Økt effektivisering Enhet kemner	-0,17	Generell driftseffektivisering. Nedbemanning med 2 årsverk i 2015 som følge av inntektssvikt i forhold til budsjett, videreført i 2016.
Redusert kapasitet Enhet økonomi	-0,3	Redusert bemanning med 0,5 årsverk i tråd med prosjekt Kommune for 2020.
Effektivisering ved utvidet bruk av felles IKT-fagsystemer	0,3	For effektivisering av administrative funksjoner innenfor hele kommunen
Ett årsverk næringsutvikling	0,7	Styrket samarbeid med næringslivet
Redusert bemanning Enhet plan og samfunnsutvikling	-1,0	Reduksjon med 0,7 årsverk innenfor kontorfaglige oppgaver kan berøre reguleringsaker. Redusert kapasitet med 1 årsverk innenfor fagområde samfunn/folkehelse.
Reduksjon i tilskudd til kirkelig fellesråd	-0,4	Generell reduksjon.
Avtale mellom Sarpsborg kommune og Sarpsborg fotballklubb	-0,2	Avtale om midlertidig kommunalt driftstilskudd til kunstgressbanen utløper i 2015 og forlenges ikke.
Økt brukerbetaling kulturskolen	-0,1	Brukerbetaling for kulturskolen øker med 6,1-7 % avhengig av familiens inntekt. For instrumenter som lånes uten undervisningsplass (leie per år) økes betalings-satsen med 36,5 %. Satsen for kulturskoletilbud med fordypning øker med 11,2 %.
Reduksjon av tilskuddsposter	-0,1	Voksenopplæring.
Redusert saksbehandlingskapasitet Enhet kultur	-0,5	Reduksjon skjer med 0,6 årsverk innenfor område fellestjenester, noe som kan påvirke fremdriften innen saksbehandling.,
Styrking av møteplass Verdensrommet og andre kulturelle integreringstiltak.	1,0	Videreføring av flerkulturell arena. 0,5 mill. finansieres gjennom økt flyktningetilskudd.
Byjubileet Historie/arrangement Mangfold Jubileumsfest <ul style="list-style-type: none"> - Olavs dager – Tusenårsfeiring 29. juli - Olavsfestival - Litteraturuka - 17. mai - Forbausende byfest - Fylkesmønstring med Ung kulturfestival - Flere farger - Jubileumsbrudd 	6,6	Det finansieres med 3 mill. fra regionalt utviklingsfond inkludert egenandel fra Sarpsborg kommune. 3, 3 mill. finansieres med byjubileets disposisjonsfond. I tillegg søkes ekstern finansiering på enkeltarrangement fra fylkeskommunen og norsk kulturråd m.m.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr i forhold til vedtatt budsjett for 2015.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi	17,98	18,49	18,51	18,51	18,51
Enhet kemner	11,16	11,30	11,31	11,31	11,31
Enhet plan og samfunnsutvikling	14,04	13,99	14,11	13,93	13,93
Enhet Kultur	45,47	47,03	45,78	44,28	44,28
Kirken	23,78	24,05	24,05	24,05	24,05
Sarpsborg Frivilligsentral	0,40	0,41	0,41	0,41	0,41
Kommunesjef samf., økonomi og kultur	2,33	2,38	2,38	2,43	2,43
Sum kommuneomr. samf., økonomi og kultur	115,16	117,66	116,56	114,93	114,93

Investering

Enhet kultur

Tilpasninger idrettsbygg/-anlegg

Det er stadig behov for oppgradering av idrettsbygg og -anlegg. Eksempler på dette er tilpasninger av tribuner og tilrettelegging for lagring av materiell og utstyr. Det avsettes årlig 1 mill. kr.

Idrettshall på Sandbakken

Oppstartsnotat for forprosjekt behandles i oktober 2015. Forprosjektet skal avklare rammer og forutsetninger for en framtidig idrettshall på Sandbakken. I handlingsplan 2016-2019 er det avsatt 30 mill. i 2017 og 35 mill. i 2018 til ny idrettshall. Det er tidligere bevilget 2 mill. kr til forprosjekt.

Sarpsborg scene, helhetlig plan

I løpet av 2015 har hovedsalen fått nytt mobilt sitteamfi. Med industriparkett som nytt gulv i samme sal, kan salen dekke flere bruksområder. Garderobene er også flyttet slik at foajeen er blitt større.

Det er avklart med fylkeskommunen at det kan søkes om tilskudd til Sarpsborg Scene som et regionalt kulturbygg. Et slikt tilskudd forutsetter at kommunen legger fram en helhetlig plan for utviklingen av huset.

Planen er tenkt å skulle inneholde blant annet;

- Akustiske tiltak
- Publikumstoalletter
- Heisløsning
- Lasteinngang, sidescene og lager.
- Ungdomstilbud i underetasjen.

Regionalt tilskudd kan innvilges med 1/3 av godkjente kostnader men begrenset opp til 10 mill. kr. Tidligere forhåndsgodkjente kostnader er 10 mill. kr (i 2015).

Kommunen har fra tidligere avsatt 22,3 mill. kr i fondsmidler til kulturhus, hvorav 10,5 mill. kr er fra fond som må benyttes til investeringer mens 11,8 mill. kr er fra fond som bystyret kan disponere fritt. Det er lagt til grunn at de 10,5 mill. kr. som er fra investeringsfond kan benyttes til oppgraderingen av Sarpsborg scene. Total ramme for forestående investeringer i Sarpsborg scene blir da om lag 20 mill. kr.

Den helhetlige planen fremmes i egen sak.

Nytt bibliotek og lokaler for kulturskole m.m.

Vedtak i sak om lokalisering vil danne grunnlag for kostnader til prosjektering og iverksetting.

Utvidelse av Hafslund kirkegård

Det er tidligere bevilget 15 mill. kr til prosjektet. I 2016 er det satt av ytterligere 20 mill. kr. Prosjektet er igangsatt og planlagt ferdigstilt 1.7.2016. På grunn av utfordringer med masseutskifting, kan prosjektet bli noe forsinket.

Utbedring av kirketak

I 2015 ble det etter gjentatte lekkasjeutfordringer startet et arbeid med å tette taket ved Sarpsborg kirke. Hensikten var å gjennomføre en midlertidig løsning frem til 2017, hvor det

er tenkt å fullføre ett større arbeid. Prosjektet er forutsatt finansiert med 0,5 mill. kr av kirkens egne midler og 0,85 mill. kr med en tilleggsbevilgning fra kommunen. Det avsettes 5 mill. kr i 2017 for å fullføre utbedringen av taket. Hvis det er rom for det vil midlene også kunne benyttes til oppgradering av tak på andre kirker.

For øvrige kirkebygg er det nødvendig å kartlegge behovet for utbedringer nærmere. Det bevilges 500.000 kr til dette i 2016.

Planmidler Vingulmorkveien

Det er tidligere bevilget 3 mill. kr (forskutterte bypakkemidler). Ytterligere 1,2 mill. kr i 2016 og 1 mill. kr i 2017 er avsatt. Dette fordi planområdet er utvidet

og behovet for geotekniske undersøkelser er økt.

Kommunedelplan ny bru over Glomma

Det er igangsatt et planarbeid sammen med Jernbaneverket om felles kommunedelplan for vei og jernbane over Sarpsfossen. Ved evt. behov for økt investeringsramme vil dette bli fremmet som egen sak.

Planmidler forbindelse fv. 109 og Greåkerveien

Det er tidligere bevilget 3 mill. kr (forskutterte bypakkemidler) og det er avsatt 0,4 mill. kr i 2016. Grunnforholdene i området er utfordrende. Det kan evt. bli behov for mer omfattende undersøkelser enn antatt. Ved behov for økt investeringsramme vil dette bli fremmet som egen sak.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi					
Effektivisering ved utvidet bruk av felles fagsystemer		0,50	0,50	0,50	0,50
Sum enhet økonomi		0,50	0,50	0,50	0,50
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Planmidler tverrforbindelse fv.109 Alvim	3,00	0,40			
Planmidler Vingulmorkveien- Torsbekk	3,00	1,20	1,00		
Felles regional parkeringspolitikk (belønningsmidler)	0,80	0,60			
Tiltaksplan Tunevannet og Isesjø	1,50	2,00			
Tiltaksplan Isesjø og andre vannforekomster			0,50	0,50	0,50
Reguleringsplan veiløsning Grålum		0,50	0,50		
Kommunedelplan Sannesund - Greåker		0,30			
Sum enhet plan og samfunnsutvikling	8,30	5,00	2,00	0,50	0,50
Enhet kultur					
Tilpasninger idrettsbygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Sandbakkenhallen	2,00		30,0	35,0	
Kirkelig fellestråd					
Maskiner og utstyr	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Grønne arealer og kulturminner	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Utvidelser Tune kirkegård			4,00		
Utbedring av kirketak			5,00		
Opparbeidelse av gravlund Hafslund	15,00	20,00			
Kartlegge utbedringsbehov kirkebygg		0,50			
Sum enhet kultur	18,65	22,15	40,65	36,65	1,65
Sum kommuneområde Samf. økonomi og kultur	26,95	27,65	43,15	37,65	2,65

KOMMUNEOMRÅDE HR

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Enhet arbeidsgiver	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: <ul style="list-style-type: none"> - Lønn og tariff - Lov og avtaleverk innenfor personalforvaltning - Fraværsadministrasjon (registrering og refusjoner) - Arbeidstidsordninger, turnus - Rådgivning på pensjonsområdet - Omstilling, personalsaker - HMS, inkluderende arbeidsliv, attføring - Opplæring, kompetanse og rekruttering - Lærlingeordningen - Rapporterings- og styringssystem
Enhet kommunikasjon og service	Drift, rådgivning, strategi og utvikling innenfor følgende fagområder: <ul style="list-style-type: none"> - Informasjon, kommunikasjon, omdømme - IKT-drift og IKT-strategi - Servicetorg - Sentralarkiv, dokumenthåndtering - Sekretariat og støttefunksjon for rådmann, ordfører og politiske utvalg og komitéer - Salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger - Kommunestyre- og stortingsvalg - Beredskapskoordinasjon

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
	Resultat		
Enhet/tjeneste	2012	2013	2014
Enhet kommunikasjons og service			
Antall IT-brukere ²⁵	Ca. 9 000	Ca. 10 000	11 452
Antall besøk på nettsiden www.sarpsborg.com	88 569	82 489	77 339
Antall telefonhenvendelser til Team service	30 685	36 593	38 335
Enhet arbeidsgiver			
Antall ansatte	3 906	3 911	4 091
Antall årsverk	3 064	3 110	3 232
Antall arbeidsavtaler/tilsettingssaker	1 725	1 570	1 980

²⁵ Inneholder alle aktive databrukere blant ansatte (faste og vikarer), politikere, skoleelever og eksterne brukere

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2014	Ambisjon 2016
Enhet kommunikasjon og service		
Mål: God service overfor innbyggerne		
Resultat på Forbrukerrådets kåring av Norges beste bykommune på dialog og service overfor innbyggerne	1 (måling nov.13)	Topp 3

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2016	De viktigste resultatene 2017-2019
Vedtatte styringsdokumenter		
Kommunedelplan kommunikasjon	Forbedrede nettsider, god samhandling om informasjon rundt byjubileet, bedre basis IKT-systemer, flere elektroniske skjemaer.	Klart og enkelt språk i dialogen med innbyggerne, økt digital kompetanse hos innbyggerne, IKT-tjenester og innhold tilgjengelige på alle typer klienter, flere papirarkiver er gjort elektroniske.
Vi i Sarpsborg	Innføring av ny medarbeiderundersøkelse som har fokus på ledelse, medarbeiderskap og kompetanse. Fokus på prosess for oppfølging i enhetene.	Resultater i medarbeiderundersøkelsen brukes som grunnlag for prosesser i enhetene knyttet til ledelse, medarbeiderskap og kompetanse.
Handlingsplan for heltid	Igangsetting, gjennomføring og evaluering av tiltak vedtatt i handlingsprogram for heltid. Fokus på utprøving av alternative turnusordninger for kostnadseffektiv drift og redusert deltid.	Gjennomføring og evaluering av tiltak vedtatt i handlingsprogram for heltid. Fokus på utprøving av alternative turnusordninger for kostnadseffektiv drift og redusert deltid.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Kompetansestrategi	Handlingsplan er utarbeidet og tiltak er igangsatt for å møte rekrutterings- og kompetanseutfordringer i kommunen.	Gjennomføring og evaluering av tiltak for å rekruttere og beholde kompetanse i Sarpsborg kommune
Prosjekter/Enkelt saker		
Forbedret intranett med fokus på dokumenthåndtering og gjenfinning	Videreutvikling av Sarpedia: Økt bruk og bedre brukeropplevelse. Sarpedia som rapporteringsverktøy for interne prosjekter.	Videreutvikling av Sarpedia: Integrasjoner med flere fagsystemer, viktig nøkkelinformasjon gjøres tilgjengelig via Sarpedia.
Forbedret brukerservice for kommunens IKT-brukere	Opplevd bedre kvalitet for brukerne. Etablert og forankret Servicenivå -avtaler for alle IKT-tjenester.	Økt grad av IKT selvbetjeningstjenester.

Redusere fraværet, jf IA-arbeidet	Tiltak knyttet til de tre delmålene i IA-handlingsplan er igangsatt, gjennomført og evaluert. Det er økt fokus på delmål knyttet til inkludering og økt pensjonsalder.	Kontinuerlig evaluering av gjennomførte tiltak, samt fokus på overordnede resultater for IA-handlingsplan perioden.
Økt fokus på etikk, varsling og ytringsfrihet	Etikk, varsling og ytringsfrihet er jevnlig på agendaen i alle enhetene i kommunen. Årlig evaluering og vurdering sammen med tillitsvalgte.	Etikk og ytringsfrihet er jevnlig på agendaen i alle enhetene i kommunen. Årlig evaluering og vurdering sammen med tillitsvalgte.
Verbalvedtak i bystyret		
	Rådmannen gis fullmakt til å omdisponere eventuelle ubenyttede midler fra omstilling til økt satsing på tiltak for å øke jobbnærværet i 2016. Administrasjonsutvalget holdes orientert.	

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Enhet kommunikasjon og service

Som følge av prosjektet Kommune for 2020 står enheten foran en nedbemanning. Dette vil få innvirkning på utviklingsarbeidet og tjenestene framover. Kravene om reduserte kostnader må forsøkes løst på en slik måte at det gir minst mulig negativ effekt for innbyggerne.

Enkelte av tiltakene som er beskrevet i Kommunedelplan kommunikasjon vil måtte utsettes. Det er likevel fokus på å videreutvikle kommunens positive omdømme og opprettholde statusen som Norges beste bykommune på dialog og service mot innbyggerne.

Enhet arbeidsgiver

Sykefravær utgjør en stor kostnad for Sarpsborg kommune. Det er derfor viktig med tett oppfølging av enheter og team for å stimulere til forebyggende arbeid og nærværsfokus.

Driftseffektive turnuser er viktig, spesielt innenfor helse og sosial. Enhet arbeidsgiver må bidra til å øke kommunens kompetanse innen turnus og arbeidstidsplanlegging.

Det er viktig med tett dialog med ledere for å sikre at opplæring og rådgivning gis i tråd med organisasjonens behov og utfordringer.

Som følge av prosjektet Kommune for 2020 skal enheten redusere bemanningen. Dette vil gjøre det utfordrende å opprettholde alle støttefunksjoner som er viktig for effektiv drift av andre deler av kommunen.

Budsjettet til omstilling økes med 2,5 mill. kr for budsjettåret 2016. Det er usikkerhet knyttet til behovet for midler til omstillingsarbeidet og håndtering av overtallige. Ansettelsesstopp og vakanser i stillinger i 2015 reduserer imidlertid forventet overtallighet.

Viktigste driftsendringer	2016	Kommentarer
Redusert kapasitet enhet arbeidsgiver	-1,2	Påvirker støttefunksjoner for andre enheter
Sammen om en bedre kommune	-0,2	Prosjektet avsluttes
Omstillingsutgifter	2,50	Økte omstillingsutgifter som følge av organisasjonsendringer og nedbemanning
Økte utgifter til forsikring av ansatte	0,80	Økte utgifter til yrkesskadeforsikring og gruppelivsforsikring av ansatte
Redusert aktivitetsnivå/kutt i tjenester i enhet kommunikasjon og service	-2,5	Omfattende kutt i budsjettet vil gå ut over tjenestene som leveres på service, kommunikasjon, IKT og/eller arkiv
Felleskommunikasjon	0,60	Økning i utgifter til printere, kopimaskiner, fellessystemer
Videreføre trepartssamarbeid	0,20	Videreføring av samarbeidsstrukturene som ble etablert gjennom prosjektet «Saman om en bedre kommune»
Til disposisjon for komiteer og utvalg	0,30	Til disposisjon for utvalg for Landbruk og teknikk og komiteene Tjenesteutvikling og Samfunnsutvikling

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr i forhold til vedtatt budsjett 2015.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde HR					
Enhet arbeidsgiver	50,07	53,35	51,68	51,68	51,68
Enhet kommunikasjon og service	64,31	62,98	64,99	67,34	69,89
Kommunesjef HR	1,51	1,55	1,55	1,55	1,55
Sum kommuneområde HR	115,88	117,87	118,21	120,56	123,11

Investering

Enhet arbeidsgiver

Arbeidet med å etablere et elektronisk personalarkiv er startet og dette arbeidet vil ha høy prioritet i handlingsplanperioden. Elektronisk personalarkiv vil effektivisere arbeidet med oppfølging av sykefravær, øke kvaliteten i tilsettingssaker og sikre validiteten i personalarbeidet.

Det arbeides også med å videreutvikle elektroniske personalsystemer for å effektivisere arbeidsprosessene.

Enhet kommunikasjon og service

Det vil fortsatt være fokus på å investere i IKT-løsninger som effektiviserer driften. Dette gjelder blant annet raskere og sikrere nettverksforbindelser, samt bedre lagringsløsninger og sikring av data. Arbeidet med å gjøre saksbehandlingen mer elektronisk fortsetter.

Investeringskostnadene knyttet til programvarelisenser er redusert etter en vurdering av behovet for nye lisenser.

Investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde HR					
Enhet kommunikasjon og service					
Kommunedelplan kommunikasjon	5,36	0,70	0,70	0,30	0,30
Kommunedelplan kommunikasjon- skilt og profilering		0,10	0,10	0,10	0,10
Kommunedelplan kommunikasjon- omdømme				0,20	
Fiberlinjer og tilhørende utstyr		0,85	1,00	1,00	1,00
Fiberlinje og tilhørende utstyr Hafslundsøy		0,25	1,50		
Fiberlinje Sandbakken -Skjeberg		0,10	0,60		
	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Sikkerhetsløsning IKT			2,70		
Sentrale IKT-løsninger		1,00	1,00	1,00	1,00
Lisenser fellessystemer		0,50	0,50	0,50	1,20
Audiovisuelt utstyr		0,10	0,10	0,10	0,10
Elektroniske skjemaer		0,10	0,10	0,10	0,10
Videreutvikling Sarpsborg.com		0,40	0,40	0,40	0,40
Videreutvikling sak og arkivsystem		0,10	0,30	0,10	0,10
Videreutvikling byggesaksarkiv		0,70	0,70	0,80	0,80
Videreutvikle intranett og søkeløsning		0,40	0,40	0,40	0,40
Fjernarkiv		0,80	0,80		
Sum enhet kommunikasjon og service	5,36	6,10	10,90	5,00	5,50
Enhet arbeidsgiver					
Videreutvikling av elektronisk personalsystemer	1,60		1,00	1,00	1,00
Sum enhet arbeidsgiver	1,60	0,00	1,00	1,00	1,00
Sum kommuneområde HR	6,96	6,10	11,90	6,00	6,50

KOMMUNEOMRÅDE TEKNISK

TJENESTER OG OPPGAVER

Enhet/tjeneste	Oppgaver
Enhet Eiendom	<p>Utrede, planlegge og gjennomføre kommunens byggeprosjekter og store rehabiliteringsprosjekter for nærmere 0,5 mrd. kr i handlingsplanperioden. Enheten har ansvaret for investeringsprosjektene vei, vann og avløp som i HP – perioden er 0,6 mrd. kr.</p> <p>Utrede, planlegge og gjennomføre drift og vedlikehold, samt ivaretagelse av forskriftskrav, av kommunens bygningsmasse.</p> <p>Ivareta det strategiske eierskapet til kommunens bebygde og ubebygde eiendommer. Gjennomfører kjøp, salg og utvikling av kommunale eiendommer, samt inn- og utleie av eiendommer.</p> <p>Oppfølging av kommunens eierskap i eksterne selskaper.</p>
Enhet kommunalteknikk	<p>Enheten har drift- og vedlikeholdsansvar samt forvaltningsansvar, for kommunale veier og gateløp, parkering, grøntområder, stadionområdet, kommunale skoger, vann- og avløpssystemer, renovasjon, kommunens bilverksted samt kommunal transportplanlegging.</p> <p>Gjennom Organisasjonsutviklingsprosjektet i Teknisk foreslås følgende endringer på tvers av enheter: Kommunens vaskeritjeneste foreslås overflyttet fra Enhet Eiendom til Enhet Kommunalteknikk. Brann- og feiervesen er en del av enheten i dag, men foreslås organisert som egen enhet i kommuneområde Teknisk.</p> <p>Gjennom prosjektet Kommune for 2020 legges det opp til at myndighetsutøvelse i Kommunalteknikk skal overføres til kommuneområde Samfunn.</p>
Enhet byggesak, landbruk og kart	<p>Enheten behandler bygge- og delingssøknader, påser at plan- og bygningslovgivningen (pbl.) overholdes og fører tilsyn med foretak og byggevirksomhet.</p> <p>Enheten skal bidra til å sikre verdiskapning og bærekraftig forvaltning av jord-skogressursene. Behandle lovsaker og gi uttalelser innen fagområdene landbruk, vilt, biologisk mangfold, forurensning, m.m.</p> <p>Enheten utfører oppgaver etter matrikkel- og eierseksjonslov, drifter karttjenester på web, og oppdaterer og ajourfører Matrikkelen, som er grunnlag for utskrivning av eiendomsskatt.</p>

VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK

Viktige utviklingstrekk			
	Resultat		
Enhet/tjeneste	2012	2013	2014
Enhet Eiendom			
Eide bygg/lokaler i 1000 m ² (ekskl. boliger)	249	258	270
Leide bygg/lokaler i 1000 m ²	22	24	23
Energiforbruk i kWh/m ²	172	163	161
Utgifter til vedlikehold per m ²	117	102	101

Enhet kommunalteknikk			
Drikkevann levert (mill. m ³)	8,78	9,23	8,73
Renset avløpsvann (mill. m ³)	4,19	6,49	7,23
Nye spillvannsledninger inkl. rehabilitering (km)	2,13	10,9	7,88
Enhet byggesak, landbruk og kart			
Antall innkommende byggesaker	770	810	850
Antall nye registrerte ulovlighetssaker	245	166	140
Antall innkommende delingssaker	73	69	82
Antall mottatte oppmålingssaker, matrikkelloven	199	304	204
Antall behandlede søknader om utslippstillatelser, spredt avløp	10	53	43
Totalvolum skogvirke for salg privat og offentlig (m ³)	51 247	37 452	58 866
Luft – antall overskridelser grenseverdi/time, SO2	5	7	16

TJENESTEMÅL

Tjenestemål		
Enhet/tjeneste	Resultat 2014	Ambisjon 2016
Enhet Eiendom		
Mål: God økonomistyring for investeringer		
Gjennomsnittlig avvik mellom budsjett og regnskap for avsluttede investeringsprosjekter	+2 %	0 %
Enhet kommunalteknikk		
Mål: Hygienisk trygt, godt og nok vann		
Antall alvorlige avvik fra drikkevannsforskriften	0	0 stk.
Antall timer avbrudd per innbygger per år	0,07 time	< 1 time
Mål: Gode avløpssystemer		
Antall tilbakeslag (kloakk i kjeller)	10 stk.	< 10 stk.
Mål: Fungerende innsamlingsordning for husholdningsavfall		
Antall klager / antall tømminger	0,097 %	< 0,1 %
Mål: Godt brann- og ulykkesforebyggende arbeid		
Andel feiing og tilsyn i bolig	94 %	100 %
Målrettet informasjonsarbeid om forebyggende brann sikkerhet	4 123 pers.	3 000 pers.
Andel tilsyn med særskilte brannobjekter (§ 13 bygg)	96 %	100 %
Enhet byggesak, landbruk og kart		
Mål: Saksbehandlingstid		
Antall byggesaker hvor 3-ukersfristen ikke er overholdt	20 stk.	< 5 stk.
Antall byggesaker hvor 12-ukersfristen ikke er overholdt	9 stk.	0
Antall oppmålingssaker/matrikkel hvor 16 ukers frist ikke er	7 stk.	0

overholdt		
Mål: Godt omdømme		
Arrangere kurs/dialogkveld med bransjen med fokus på byggesak	0	1 gang/år
Mål: Kvalitet på saksbehandlingen		
Klager som omgjøres av høyere instans på grunn av saksbehandlingsfeil	2	0
Mål: Tilsyn/ulovlighetsoppfølging		
Tilsyn med firma/foretak iht. plan- og bygningsloven	0	>10 tilsyn
Ulovlighetsoppfølging byggesak, avsluttede saker	116 saker	>100 saker

STRATEGISKE PROSESSER

Strategisk prosess	De viktigste resultatene i 2016	De viktigste resultatene 2017-2019
Vedtatte styringsdokumenter		
VVA-plan	Ny kommunedelplan er ferdig høsten 2015. Løpende fireårig tiltaksplan revideres hvert år, og søkes innarbeidet i budsjett og HP.	Tiltak beskrevet i ny kommunedelplan gjennomføres. Tiltakene sikrer at ny teknisk infrastruktur sees i sammenheng med fremtidig utbygging, samt ivareta behov for fornying/rehabilitering av kommunaltekniske anlegg.
Avfallsplan	For å sikre gode og effektive avfallsløsninger evalueres det om dette er ivaretatt i eksisterende plan.	Gode og effektive avfallsløsninger.
Eierskapsmelding	Eiermelding for kommunens eierskap i eksterne selskaper fører til bedre styring og kontroll overfor hvert enkelt selskap.	Selskapene som kommunen har eierandeler opptre etter retningslinjer gitt av kommunen. God kontroll og styring over selskapene.
Styringsdokumenter som skal utarbeides		
Grøntvedlikeholdsplan	Det utarbeides en plan for grøntvedlikehold innenfor Sarpsborg kommune.	Forutsigbart grønt vedlikehold iht. vedtatt ambisjon.
Plan for universell utforming	Det lages en plan for hvilke tiltak som skal prioriteres, i samarbeid med Rådet for Mennesker med nedsatt funksjonsevne	
Plan for utvikling av boligtomter	Plan for feltutbygging (boligtomter) utvikles i tråd med boligpolitisk plattform.	Kommunens utvikling av boligtomter blir et verdifullt bidrag til den totale utviklingen av boligtomter i Sarpsborg.
Vedlikeholdsplan eiendom	Vedlikeholdsplan for kommunens eiendomsmasse ekskl. bolig utarbeides. Planen bidrar til verdibevarende vedlikehold og redusert vedlikeholdsetterslep. Vedlikeholdsplanen søkes innarbeidet i kommende budsjett og handlingsplaner.	En vedlikeholdsplan i tråd med vedtatt eiendomsstrategi bidrar til verdibevarende vedlikehold og redusert vedlikeholdsetterslep.

Strategi for eiendomsforvaltning	En strategi for kommunens eiendomsforvaltning sikrer en god forvaltning og utvikling av kommunens eiendomsmasse.	Strategien bidrar til at alle deler av kommunens eiendomsforvaltning og eiendomsutvikling trekker i samme retning.
Prosjekter/enkelt saker		
Evalueringsplan for skiltplan gågata	Sikker og god fremkommelighet i gågata. Fremmes som egen sak høst 2016.	
Fremtidsrettede miljøprosjekter (Smart City Sarpsborg)	Det gjennomføres en mulighetsstudie for fremtidsrettet bruk av miljøprosjekter.	Sarpsborg kommune blir en foregangskommune på miljørettet tankegang, med en kommunal teknisk sektor som tar i bruk ny miljørettet teknologi til innbyggernes beste.
Flåtestyring (logistikk, timeregistrering og fakturering)	Flåtestyringssystemet er implementert i alle oppdrag for transport og verksted.	Systemet tas i bruk i flere enheter/team i Sarpsborg kommune.
Delutredning til sentrumsplan som utreder nødvendige tiltak for overvannshåndtering i sentrum.	Tiltaksplan for å minimere eventuell overvannsproblematikk i sentrum. Delutredningen følger sentrumsplanen.	Reduserer faren for overvannsproblematikk i sentrum.
Utredning av tiltak angående flomsituasjonen i Stasjonsbyen	Det utarbeides en oversikt over flomomfanget og hvilke aktører som har et ansvar og må delta i prosjektet videre.	Utarbeide og gradvis gjennomføre forbedringstiltak.
Digitalisering av byggesak og eiendomsarkivet/døgnåpen forvaltning	Skanning av byggesak og eiendomsarkivet ferdigstilles.	Implementere programvare som kan gi innsyn i eiendomsarkivet.
Verbalvedtak i bystyret		
	Rådmannen bes om å vurdere innsamling av husholdningsavfall i egenregi før det inngås ny kontrakt om innsamling av husholdningsavfall.	
	Kommunens biler bør være el-biler i den grad det er hensiktsmessig.	

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Enhet Eiendom

Enheten ble opprettet fra mai 2015, og inkluderer de tidligere enhetene eiendom og næring, byggprosjekt og byggservice.

En samlet enhet legger til rette for en bedre og mer helhetlig eiendomsforvaltning. Det utvikles en eiendomsstrategi som legger grunnlaget for dette.

Enheten vil gjennom 2016 utarbeide mer integrerte styringsdokumenter for eiendomsforvaltningen. Det vil bli lagt ned ressurser på å vurdere vedlikeholdsbehovet og ta igjen noe av etterslepet på kommunale bygg.

Det vil fortsatt være fokus på optimalisering av drift av bygg, samt en

mest mulig kostnadseffektiv utnyttelse av kommunens eiendomsmasse.

For å forhindre useriøse aktører, sosial dumping og svart arbeid på kommunale oppdrag, vil enheten fremover ha særlig fokus på oppfølging av bystyrets vedtak om å følge hovedtrekkene i den såkalte Skiensmodellen.

Det legges vekt på å rekruttere og beholde medarbeidere for å ivareta stadig mer komplekse prosjekter og bygg.

Oppfølging av kommunens eierskap i eksterne selskaper fortsetter. Eierskapsmelding vil bli rullert og videre implementert gjennom året.

Byselskapet isarpsborg vil i 2016 ha stor aktivitet knyttet til byjubileet. Selskapet har som hovedmål at Sarpsborgs attraktivitet skal øke, både som et sted å bo, et sted å jobbe og et sted å besøke. isarpsborg skal være en arena hvor Sarpsborg kommune, handels- og servicenæringen, øvrig næringsliv, kultur- og idrettsliv går sammen for å utvikle Sarpsborg til en levende og attraktiv by. Det er viktig for kommunen at selskapet er i stand til å være en slik arena også etter 2016. Å legge til rette for dette må være et felles ansvar for kommunen og de andre aktørene.

Gjennom prosjekt organisasjonsutvikling teknisk er det planlagt en omorganisering og nedbemanning med en effektiviseringsgevinst på 5 mill. kr. En av forutsetningene er at nedbemanningen skal foretas uten at det går ut over brukerne av enhetens tjenester.

Enhet kommunalteknikk

Det jobbes kontinuerlig med å produsere godt drikkevann til alle kommunens abonnenter. Alle vannlekkasjer som registreres, tas hånd om fortløpende. Investeringene som gjøres på avløpsnett vil sikre at det kommer mindre regnvann inn i avløpsnett og dermed til avløpsrensplanlegget.

Det blir stor aktivitet for Kommunalteknikk med teknisk assistanse til alle arrangementer i jubileumsåret. Det er i

budsjettet for 2016 innarbeidet 1 mill. kr til enhetens aktivitet i jubileumsåret. Tusenårsstien vil bli åpnet våren 2016, Kommunens parker og plasser gjøres fine til alle jubileumsarrangementene med blomster, grønt og skulpturer. I samarbeid med Borg Havn blir det laget en ny trebrygge i Sandesund. Området vil fremstå som pent og innbydende.

Gjennom prosjekt organisasjonsutvikling teknisk er det planlagt en nedbemanning med en effektiviseringsgevinst på 1,2 mill. kr. Planene for en ny organisasjon implementeres og utvikles videre for å utnytte ressursene bedre og yte bedre service overfor brukere av Kommunalteknikk sine tjenester.

Enhet byggesak, kart og landbruk

Enheden har som mål å jobbe for en høyere opplevd service gjennom blant annet økt fokus på tilgjengelighet, kundebehandling og raske tilbakemeldinger. Det er en målsetning å redusere restansene for byggesaker og oppmålingsaker.

Med bakgrunn i tiltaksplan for luftkvalitet vil det bli økt fokus på oppfølging av området, bl.a. ved drift av ny veinær målestasjon ved Alvim og økt fokus på informasjon.

Plan- og bygningsloven er endret blant annet ved at garasje og tilbygg opp til 50 m som ikke er i konflikt med reguleringsplanen ikke lenger er søknadspliktig. Dette vil medføre veiledningsoppgaver, samt noe reduksjon i inntektsgrunnlaget.

Som følge av Kommune for 2020 vil det bli noe redusert kapasitet på høringsuttalelser og forvaltningsoppgaver for team landbruk og team kart.

I henhold til anbefalinger fra Kommune for 2020 og prosjekt organisasjonsutvikling i teknisk, er det foreslått at funksjoner knyttet til myndighetsutøvelse flyttes fra kommunalteknikk til enhet byggesak, landbruk og kart. I dette inngår bl.a. enkeltvedtak og pålegg innenfor område VA og vei. Oppgaver og funksjoner med beslektede saksfelt blir da samlet med

sikte på å bygge et sterkt fagmiljø, som vil

gi effektive leveranser og god service.

Viktigste driftsendringer	2016	Kommentarer
Økte kostnader FDV	3,8	Økt areal, hovedsakelig Helsehuset
Effektivisering av drift Enhet eiendom	-5,0	Reduksjon i lønnsutgifter som følge av prosjekt organisasjonsutvikling teknisk.
Reduserte leie kostnader bygg	-1,8	Redusert leiekostnader ved blant annet Bredmyra og til Tune administrasjonsbygg AS
Redusert leieinntekt	6,1	Reduserte leieinntekter ved blant annet Sarpsborg sykehus og Skatteetaten.
Effektivisering av drift Enhet kommunalteknikk	-1,2	Reduksjon i lønnsutgifter som følge av prosjekt organisasjonsutvikling teknisk.
Økte kostnader grønt vedlikehold	0,6	Økt utomhusareal
Jubileumsaktiviteter	1,0	Bistand til aktiviteter i forbindelse med 1000 års jubileet
Redusert kapasitet landbruk (kommune for 2020)	-1,0	1,6 årsverk skal reduseres i 2016. Dette medfører at team landbruk må prioritere lovpålagte oppgaver. Redusert kapasitet på høringsuttalelser og forvaltningsoppgaver som utføres for andre enheter og kommuneområder, samt risiko for lengre saksbehandlingstid på delingssaker i LNF-områdene, iht. prosjekt kommune for 2020
Redusert kapasitet kart og oppmåling (kommune for 2020)	-0,6	1 årsverk kart/GIS var vakant i 2015. Dette årsverket erstattes ikke. Iht. prosjekt kommune for 2020.

Tallene i tabellen viser endring i mill. kr i forhold til vedtatt budsjett 2015.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom	180,13	187,51	190,36	194,47	196,91
Enhet kommunalteknikk	8,53	12,53	5,72	0,66	-3,31
Enhet byggesak, landbruk og kart	12,70	12,39	12,39	11,99	11,99
Kommunesjef teknisk	3,14	4,92	4,92	4,92	4,92
Sum kommuneområde teknisk	204,50	217,35	213,40	212,05	210,52

Investering

Bygge- og anleggsprosjekter

Enheten tilstreber tilstrekkelig kvalitet, kvalifisert kostnadsvurdering, fremdrift og kapitalflyt på alle nybygg og rehabiliteringer. Det vil fortsatt være fokus på oppgradering og utvikling av SD-anlegg (sentral driftsstyring). Utskifting av tekniske anlegg på kommunale bygg fortsetter (ventilasjon, varmepumper, heiser m.v.) Ivaretagelse av forskriftskrav og energioptimering har fokus. Det er tatt

i bruk et nytt kortsystem som er uavhengig av leverandør, og som tenkes installert fortløpende i de fleste av kommunens bygg.

Av store byggprosjekter i 2016 kan nevnes oppstart ny sentrumsbarnehage, oppstart bygging av 12 nye utleieboliger på Bodalsjordet, oppstart bygging av 12 boliger på Værn og slutføring av nytt helsehus. Skolekapasitetsplanen vil kreve

mye utredningsressurser i prosjektavdelingen. Ny gangbru over Glomma skal ferdigstilles 2017 med oppstart i 2016. Arbeid med bygging av brygge for fritidsbåter og en liten tursti i Glengshølen har startet opp og fullføres i 2016.

Investeringer i avløp prioriteres som angitt i tiltaksplan etter fylkesmannens tilsyn med avløpshåndtering i Sarpsborg kommune.

Brannvesenet jobber videre med å etablere et øvelsesområde for pålagt trening og opplæring. Et øvelsesområde lokalt gir mindre utgifter til reise, opphold og vikarer i forbindelse med øvelsene. Det blir kun gjennomført en mulighetsstudie med blant annet kostnad/hytte-vurdering av prosjektet i 2016.

Eiendomsutvikling

I tillegg til 10 mill. kr til strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom er det innarbeidet regulering og opparbeidelse av bolig- og næringstomter på flere steder i kommunen.

26 boligtomter ble lagt ut på Kløvningsten i 2015, og området vil bli videre utviklet i 2016. Det jobbes med regulering til bolig på Yvenåsen og Piplund/Delås. Næringsarealer på Kampenes / Holteskogen ligger ute for salg. Det pågår regulering av et næringsområde på Tune senter (Grålum).

Det er innarbeidet en inntekt fra salg av kommunal eiendom på 42,6 mill. kr i 2016. Salgsobjekter vil bli fremmet som egne saker. Salgsinntektene for kommunale eiendommer er forventet å synke utover i planperioden, da det vil være færre eiendommer å selge.

Investeringer (tall i mill. kr)					
	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom					
Fritznerbakken barnehage varmpumpe		1,00			
Hafslund skoler varmpumpe		2,20			
Fyrrom Kurland skole		1,00			
Valaskold barnehage SD-anlegg og ventilasjon		2,00			
Tune adm.bygg 2 ventilasjon			2,00		
Tune adm.bygg oppgradere fyrrom			1,00		
Borgen skole, SD-anlegg			0,35		
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon				0,80	
ENØK Styrings- og varslingsanlegg					10,00
Jelsnes skole, SD-anlegg			0,30		
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon			3,00	3,00	9,00
Rehabilitering og sikring av bygg	7,00			3,00	3,00
Heiser	1,40	1,50	1,50	1,50	1,50
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Universell utforming kom. bygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rehabilitering Sarpsborghallen- svømmehall			4,00		
Rehabilitering av tak Sarpsborg rådhus			5,00		
Ventilasjons anlegg Borgen skole			0,75		
Opparbeidelse næring- og boligfelt Kløvningsten	14,00	6,00			
Regulering Bjørnstadmyra/Tune senter	1,50	9,00	10,00	10,00	
Regulering / utvikling Yvenåsen	1,00	3,00	7,00	10,00	

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom	10,00	10,00	30,00	10,00	10,00
Kjøp av tomt Rudskogen	0,00	4,60			
Sum enhet eiendom	36,90	42,30	66,90	40,30	35,50
Enhet kommunalteknikk					
Park					
Kulås, opprustning av toaletter		1,50			
Kulås Amfi	19,00	1,00			
Opprustning parker og plasser	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50
Vann					
Uforutsette prosjekter vann	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Vannledningsnett					
Vannledning Furuholmen - Varteigveien	1,00	2,00			
Vannledning ny gangbru Hafslundsøy - Opsund	0,50	2,50			
Vannledning Surfelling		0,75			
Vannledning Varteigveien - Kinndalveien	0,00	1,70			
Vannledning Baterød - Elvestad	3,00	11,00	22,00		
Vannledning Elvestad-Brysemyr				9,00	
Vannledning Elvestad-Kampen				3,70	
Vannledning Sikkeldsveien - Lindemarkveien			1,50		
Vannledning Elvestad- Isefoss (ringledning)	1,00		11,00		
Vannledning Klavestadhaugen (separering)		8,00	7,00	9,00	
Vannledning Sandbakken (separering)				2,50	8,00
Sanering Olsokveien		4,00	1,00		
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata			2,50	1,10	
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn				2,70	
Separering Lundgårds vei					1,80
Separering Brusevoldbekken (sone 404)				1,00	7,50
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen					1,00
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede				0,50	2,00
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 1.e				1,80	
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 2.e				2,20	
Vannledning rv.109	0,20	0,20		7,50	30,00
Vannledning Pellygata			5,00	5,00	
Spredt bebyggelse vann Solli/Vister anl. 6,12,13,16					4,00
Vannledning Sikkeldsveien - Lindemarkveien			1,50		

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Tekniske installasjoner vann					
Oppgradering trykkforsterkere Opstadveien		1,00			
Oppgradere trykkforsterkere Hasleåsen			1,00		
Oppgradere trykkforsterkere Hevingen				1,00	
Nytt vannverk Isesjø/kapasitetsøkning Baterød			0,50		
Avløp					
Uforutsette prosjekter avløp	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Avløpsnett					
Avløpsledning ny Gangbru Hafslundsøy- Opsund	0,50	2,50			
Avløpsledning Surfellingen		0,75			
Avløpsledning Bryggeriet- Hasle	1,60	7,00			
Avløpsledning Hasle- Kampenes	2,00		13,40		
Avløpsledning Isefoss- Nipa	1,00		11,00		
Avløpsledning Tunejordet Vest		7,00	10,00		
Avløpsnett i VVA-plan			0,00	0,00	0,00
Sanering Olsokveien		4,00	1,00		
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata			2,50	1,10	
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn				2,70	
Separering Lundgårdsvei					1,80
Avløpsledning Klavestadhaugen (separering)	2,00	5,00	10,00	9,00	
Avløpsledning Sandbakken (separering)				2,50	8,00
Avløpsledning Elvestad-Brysemyr				9,00	
Avløpsledning Elvestad-Kampenes				3,70	
Separering Brusevoldbekken (sone 404)				1,00	7,50
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen					1,00
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede				0,50	2,00
Separeringsledning Dovresgt-Torsbekkdalen			1,00		
Påkoblingsledning Hasle til sjøledning Elvestad				0,50	0,50
Avløpsledning rv.109	0,20	0,20		7,50	30,00
Avløpsledning Pellygata			5,00	5,00	
Tekniske installasjoner avløp					
Pumpestasjon Brusemyr		4,00	3,00		
Oppgradering avløpspumpestasjoner	3,00	3,00	3,00	3,00	
Avløp spredt bebyggelse					
Lundeveien-Moene		1,00			
Furuholmen - Varteigveien	0,40	3,50			
Varteigveien - Kinndalsveien		2,60			
Bråtenåsen- Bergbykroken			1,80		
Sikkelandsveien - Lindemarkveien			2,30		
Iseveien - Kampenes			1,40		
Maugestensveien- Finnestad 1.e				2,70	
Maugestensveien- Finnestad 2.e				3,50	
Spredt bebyggelse Solli/Vister anl. 6,12,13,16					8,00

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Avfallsbehandling					
Nedgravde løsninger for avfall	1,00	2,00	2,00	1,00	1,00
Innsamling av hageavfall (beholdere)	0,50	0,50	0,50	0,50	
Samferdsel					
Opsund bru gang og sykkelvei	8,50	14,50	15,00		
Gang, sykkel og kollektiv sentrum - inkl. Pellygata	3,00		10,00		
Boligsoneparkering plasser og automater	2,00		1,00	1,00	
Universell utforming av bysentrum	5,20	1,10	1,10	1,50	
Gang og sykkelveier inkl. gatelys (Sykkelbyen Nedre Glomma)	2,00	0,50	0,50	0,50	
Skjebergbekken bru		4,00			
Oppgradering av kommunale veier	11,00	13,90	7,90	13,80	14,70
Oppgradering Bjerkeveien		2,60			
Oppgradering Olsokveien			5,00		
Oppgradering Ringgt/Krusesgt./Tordensgt/Dovregata			3,60		
Oppgradering Albert Moskausv.				2,70	
Oppgradering Lundegårdsvei					1,80
Universell utforming av bussholdeplasser	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Gatelys tiltak og dataprogram	6,00	5,30	4,10	4,10	0,90
Veidel av hovedplan vann og avløp	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00
Trafikksikkerhetstiltak 2014 (trygge skoleveier/fartsbegrensende tiltak)	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Verksted og transport					
Biler og maskiner, vann og avløp	6,30	4,20	2,60	0,90	1,00
Biler og maskiner vei/grønt	7,70	3,20	3,50	1,40	0,40
Traktor Sarpsborg stadion					0,70
Biler maskiner og annet teknisk utstyr verksted/transport/vaskeri	8,50	6,00	5,00	5,00	5,00
Feiebil					2,20
Biler og maskiner renovasjon	1,80	3,50	3,50	1,40	
Sum enhet kommunalteknikk	112,30	148,90	214,10	158,90	154,20
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling	0,50		0,50		
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00
Sum kommuneområde teknisk	149,70	191,20	281,50	199,20	189,70

RÅDMANN

PRIORITERINGER OG ØKONOMISKE RAMMER

Drift

Det er avsatt 2 mill. kr til plan- og økonomiutvalgets tilleggsbevilgningskonto. Rådmannskapetlet omfatter også en del felleskostnader som ikke hører naturlig

hjemme under kommuneområdene, eksempelvis kontingent til KS og andre sammenslutninger kommunen er medlem av.

Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)					
	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Rådmann	8,16	8,35	8,37	8,37	8,38
Sum rådmann	8,16	8,35	8,37	8,37	8,38

AVGIFTER, GEBYRER OG EGENBETALINGER 2016

Fra 1. mai 2015 utgjør grunnbeløpet i folketrygden (G) kr 90 068. Neste regulering vil skje fra 01.05.16. Enkelte av betalingssatsene er fastsatt i forhold til grunnbeløpet i Folketrygden. Beløpsgrensene reguleres i samsvar med endringer i G (en gang i året).

Kommuneområde helse- og sosial

- a) Egenandeler for praktisk bistand inkl. tilrettelegging av måltider og opplæringstjenester hjemlet i Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. av 24.06.11:

Beløpsgrenser	Abb. grense i t/mnd.	Abb.pris pr. mnd i 2015	Timepris i 2015	Abb.pris pr. mnd i 2016	Timepris i 2016
Inntekt < 2G	3	186	62	190 ²⁶	63
Inntekt 2G-3G	10	1 474	159	1 514	163
Inntekt 3G-4G	15	3 270	242	3 358	249
Inntekt > 4G	15	4 673	328	4 799	337

Tabellen er utarbeidet i forhold til grunnbeløpet i folketrygden (G). Beløpsgrensene reguleres i samsvar med G (en gang i året).

- b) Korttidsopphold i henhold til forskrift p.t. (kr 147 i 2015) kr 150 per døgn.

- c) Trygghets- og smykkealarmer per mnd.:

	2015	2016
Inntekt < 2G	166	170
Inntekt > 2G	225	231

Betalingen gjelder trygghets- og smykkealarmer for hjemmeboende og beboere i bofellesskap.

- d) Priser på mat:

Betaling for mat (stk. pris inkl. transport)	2015	2016
Frokost	29	30
Middag	93	96
Grøt	40	41
Kveldsmat	29	30
Tjenester til beboere i bofellesskap og bosenter (priser per måned)		
Frokost	716	735
Middag	2 600	2 670
Kveldsmat	716	735

- e) Vederlag for opphold i institusjoner m.v. følger gjeldende forskrifter.

²⁶ Reguleres iht. maksimalbeløpet i forskrift

- f) Takster/egenandeler for legetjenester er i forhold til sentrale signaler/føringer.
- g) Egenandel vaksinekontor: (2015: kr 200) kr 205.
- h) Gebyr for transport til aktivitetssenter:
Alle brukergrupper – tur/retur: (2015: kr 62) kr 64 per dag.
- i) Godtgjøring av avlastere og støttekontakter oppjusteres med 2,7 %.
- j) Godtgjøring for omsorgslønn justeres til kr 115 per time.
- k) Husleiene i kommunalt disponerte boliger reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.

Særlige bestemmelser om regulering gjelder for boligene som i tråd med bystyrets vedtak 25.09.14 fikk avvirket inntektsbasert husleie.

- l) Betaling av strøm i bofellesskapene reguleres i samsvar med konsumprisindeksen.
- m) Økonomisk sosialhjelp økes med 2,7 %.

Kommuneområde oppvekst

a) Barnehager

Betalingene følger maksprisbestemmelsene som er statlig regulert.
Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året.

	01.05-31.12.15 (pris per mnd.)	2016 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over kr 486 750 (makspris)	2 580	2 655
Foreldre med brutto person- og kapitalinntekt under kr 486 750 kan søke kommunen om redusert betaling. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.	Fra 01.05.15 maks 6 % av familiens inntekt for første barn	Maks 6 % av familiens inntekt for første barn
Foreldre med brutto person- og kapitalinntekt under kr 405 000, gjelder barn som er 4 eller 5 år, kan søke kommunen om gratis kjernetid. Fra 1. august justeres beløpet opp til 417 000. Fastsetting av oppholdsbetaling skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.		Kr 0 for inntil 20 timer (gratis kjernetid)
Betaling for kost	210	215
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	250	260
Kjøp av enkeltdager (per dag)	210	215
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3 ->	50 %	50 %

Søskenmoderasjonsordningen og oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne gjelder også for privat barnehageplass i Sarpsborg kommune. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter.

b) Skolefritidsordningen (SFO)

Betalingen gjelder per måned og innkreves 11 ganger i året for alle deltakere i ordningen fra 1. – 4. trinn.

	2015 (pris per mnd.)	2016 (pris per mnd.)
Bruttoinntekt over 3G	2 470	2 540
Foreldre med brutto årsinntekt under 3G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 40 % reduksjon. Fastsetting av oppholdsbetaling for familier med lav betalingsevne skjer etter fremlagt dokumentasjon av inntekter. Inntektsgrensene, som er knyttet opp til grunnbeløpet i Folketrygden, justeres ved oppstart av nytt skoleår.	1 482	1 524
Foreldre med brutto årsinntekt under 2G og som ikke mottar støtte til barnetilsyn, kan søke kommunen om redusert betaling med 60 % reduksjon.	988	1 016
Betaling for kost	Inkl. i prisen	Inkl. i prisen
Betaling for deltidsplasser	I forhold til plassens størrelse	I forhold til plassens størrelse
Bruk av bare morgentilbudet (mat er ikke inkl. Innteksregulert som ovenfor)	1 040	1 065
Ettermiddagstilbud	2 070	2 130
Kjøp av enkeltdager	210	215
Kjøp av enkeltdager i skolens ferier ^{*27}	270	275
Gebyr for forsinket henting (per påbegynt halvtime)	250	260
Søskenmoderasjon for barn nr. 2	30 %	30 %
Søskenmoderasjon for barn nr. 3	50 %	50 %

c) Annet

	2015 (pris per mnd.)	2016 (pris per mnd.)
Språkgruppe for minoritetsspråklige førskolebarn (8 timer/uke)	260	270

²⁷ Krever økt bemanning i SFO.

Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur

a) Idrettsanlegg

Med voksen menes alle senior-, old boys- og bedriftslag. Junior og yngre lag regnes som barn.

Sted, tider etc.	2015	2015	2016	2016
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
SPARTA AMFI OG UNGDOMSHALLEN				
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler, maks 100 personer	1 065	120	950	105
Arrangement/kamp	1065	320	950	275
SARPSBORG STADION OG OPSUNDBANEN				
Kunstisbanen				
Mandag - søndag Gratis for Sarpsborgs grunnskoler	750	100	950	105
Arrangement/kamp	750	270	950	275
Naturgress- og grusbaner				
Leie av bane	165	100	185	105
Leie av bane til arrangement/kamp	510	270	545	275
Kunstgress Sarpsborg stadion				
Leie av bane (Gratis for Sarpsborgs grunnskoler)	900	435	950	445
Kalnes friidrettsstadion				
Leie til trening (lør-, søndager og utenom skoleåret uten garderobes)	165	100	185	105
Leie til arrangement	510	270	545	275
FLERBRUKSHALLER				
Sarpsborghallen, Skjeberghallen, Tindlundhallen, Grålumhallen, Kalneshallen				
En håndballbane til trening	270	100	290	105
En håndballbane til arrangement/kamp	510	270	545	275
Idrettshall Sandesundsveien skole	135	50	145	50
Idrettshall Sandesundsveien - arrangement	255	135	275	140
SVØMMEHALLER				
Sarpsborghallen, enkeltbesøk Honnør, studenter og vernepliktige betaler samme sats som barn	50	25	50	25
Sarpsborghallen, klippekort – 6 klipp	250	125	250	125
Sarpsborghallen, klippekort – 12 klipp	450	-	450	-
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - hele hallen	270	100	290	105
Sarpsborghallen, foreninger/idrettslag - 2 baner	Utgår	Utgår	155	60
Sarpsborghallen arrangement	510	270	545	275
Bassengene ved Tindlund, Kurland, Lande og Sandbakken - foreninger/idrettslag	140	60	155	60

Sted, tider etc.	2015	2015	2016	2016
Alle satser per time	Voksen	Barn	Voksen	Barn
GYMNASTIKKSALER				
Gjelder ved gymsalene ved grunnskolene og 1/3-hallen på Kalnes	80	0	80	0

I sak 61/15 i bystyret 18.06.15 ble nytt grunnlag for framskriving av betalingssatsene for idrettsanlegg vedtatt. Noen satser ble redusert, mens andre ble økt noe, slik at inntektsnivået opprettholdes. Satsene for barn ble søkt skjermet for økninger.

Ut fra det nye grunnlaget for framskriving er prisene for 2016 justert med 2,7 %, avrundet til nærmeste 5 eller kr 10. Prisene for enkeltbilletter i Sarpsborghallen er holdt uendret, dette av hensyn praktiske forhold rundt kontantbetaling. Gymsaler er gratis for barn/ ungdom. Det er innarbeidet i oversikten betalingssatser som er vedtatt for den nye idrettshallen ved Sandesundsveien skole og klippekort ved personbesøk i Sarpsborghallen.

Følgende særskilte bestemmelser gjelder:

- Når det er avsatt tider til publikumsgåing i Sparta Amfi, Ungdomshallen og kunstisbanen på Sarpsborg stadion er dette gratis.
- Aktivitetsdager i høst-, vinter- og sommerferie på kunngjorte tidspunkter er barn og ungdoms bruk av ishallene og bandybanen gratis.
- Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.

b) Arenaleie

Arenaleie betales ved anleggene Sparta Amfi og Sarpsborg Stadion.

1) For serie-, sluttspill-, cup- og kvalifiseringskamper i fotball- og ishockey gjelder følgende betalingssatser for hjemmelaget:

Sarpsborg stadion	2015	2016
Eliteserien menn	54 600	59 100* (56 100)
1 divisjon menn	43 700	47 900*
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 300	3 400
Sparta amfi		
Eliteserien menn	24 000	24 600
Eliteserien kvinner og 1. divisjon senior kvinner, 1. divisjon senior kvinner, samt 2. divisjon og lavere for kvinner og menn	3 300	3 400

*) Utvalg for eiendom og næring behandlet i sak 19/15 i møte 10.09.15 om «Ny tribune – Sarpsborg stadion. Her ble Sarpsborg 08 på angitte vilkår gitt tillatelse til å sette opp ny tribune i søndre sving. I vedtakets punkt 2 heter det: «Økte utgifter til forvaltning drift og vedlikehold på kr 50 000 pr. år forutsettes dekket inn med økning i kampavgiften. Dette er innarbeidet i budsjett 2016/ HP 2016-2019. Derfor er satsene for eliteserien og 1. divisjon menn økt med kr 3000, ut over prisstigningen på 2,7 %. Inntil en ny tribune er realisert vil betalingssatsen være 56100. Satsene er avrundet til nærmeste kr 100.

Avgiften betales også ved spesielle arrangement som for eksempel landskamp, konserter m.m. Rådmannen gis fullmakt til i særlige tilfeller å avvike fra denne bestemmelsen.

2) Leietakere fra andre kommuner og kommersielle aktører betaler 100 % høyere satser.

- 3) Stilles det krav om ekstra tiltak, ut over det som finnes på anlegget, må arrangøren dekke utgiftene til dette i tillegg til arenaleien. Eventuelt materiell og utstyr som leietaker bringer inn på anlegget er leietakers eget ansvar.

c) Sarpsborg scene og Kulås amfi

Sarpsborg scene	2015	2016
Utleie av teatersalen med vestibyle og garderober for aktører og publikum		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Teatersalen (forestilling inkl. husets lyd og lys)	8 750	13 500
Tillegg per ekstre forestilling samme dag	4 370	8 000
Leie av scene med garderober ukedag (prøver)	3 300	3 500
Leie av scene med garderobe helg (prøver)	4 370	8 000
Lokale amatører/frivillige:		
Teatersalen (forestilling, inkl. husets lyd og lys)	5 460	8 000
Tillegg per ekstre forestilling samme dag	2 730	4 500
Leie av scene med garderober ukedag (prøver)	1 640	1 700
Leie av scene med garderobe helg (prøver)	2 180	4 500

All leie gjelder for inntil 8 timer, dersom ikke annet er avtalt. Alle arrangører forplikter seg til å selge billetter gjennom Sarpsborg scene. For dette betaler kommersielle aktører 10 % av netto billettinntekt (dvs. ekskl. mva. og billettavgift). Tilsvarende betaler lokale aktører 5 %.

Sarpsborg scene	2015	2016
Utleie av konferansesalen		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Konferansesalen, inntil 4 timer	1 340	1 380
Konferansesalen, mer enn 4 timer inntil en dag	2 180	2 240
Konferansesalen, pr dag ved leie mer enn 3 dager på rad	-	1 800
Lokale amatører/ frivillige:		
Konferansesalen, inntil 4 timer	825	850
Konferansesalen, mer enn 4 timer inntil en dag	1 340	1 380
Konferansesalen, pr dag ved leie mer enn 3 dager på rad	-	1 100
Annen utleie/tjenester		
Kommersielle og utenbys leietakere:		
Leie av flygel	Avtales	3 000
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	875	900
Teknisk kjentmann inntil 8 timer	-	2 000
Lyd tjenester inntil 8 timer	Avtales	3 250

Sarpsborg scene	2015	2016
Lokale amatører/frivillige:		
Leie av flygel	Avtales	2 000
Eventuelt ekstraordinært renhold pr time	550	570
Teknisk kjentmann inntil 8 timer	-	1 500
Lydtenester inntil 8 timer	Avtales	2 500

Betalingsattsene for Sarpsborg scene ble gjennomgått i prosjektet for kulturbygget blant annet med bakgrunn i endringer i standard på tjenester og utstyr. Forslag til nye satser gjeldende fra høsthalvåret 2015 og 2016 ble behandlet av bystyret i sak 62/15 i møte 18.06.15.

Kulås Amfi	2015	2016
Utleie av den mobile scenen (Gjelder også for andre arenaer enn Kulås)		
Kommersielle og utenbys leietakere		
Dag 1		15 000
Dag 2		10 000
Dag 3 og videre		7 500
Ekstra transportkostnader vil tilkomme dersom scenen benyttes utenfor Sarpsborg kommune		
Lokale amatører/frivillige		
Dag 1		5 000
Dag 2		4 000
Dag 3 og videre		3 000
Utleie av amfiet:		
Kommersielle og utenbys leietakere		
Dag 1		10 000
Dag 2		8 000
Dag 3 og videre		3 000
Lokale amatører/frivillige		
Dag 1		4 000
Dag 2		2 500
Dag 3 og videre		1 500
Utleie av scenebygget:		
Kommersielle og utenbys leietakere *		
Dag 1		30 000
Dag 2		20 000
Dag 3 og videre		10 000

Lokale amatører/frivillige*		
Dag 1		10 000
Dag 2		6 500
Dag 3 og videre		4 000

*) Strømforbruk kommer i tillegg.

Betalingsattsene for Kulås amfi ble også behandlet av bystyret i sak 62/15 i møte 18.06.15. Satsene ble gjort gjeldende for høsthalvåret 2015 og 2016.

d) Kulturskolen:

Elevavgift pr skoleår	2015	2016
Familieinntekt større enn 3G	3 300	3 550
Familieinntekt mindre enn 3G	2 000	2 130
Søskenmoderasjon for det yngste barnet (betalingssats)	60 %	60 %
Flerinstrumentmoderasjon (betalingssats)	60 %	60 %
Instrumentavgift (for de som ønsker å leie instrument)	450	450
For instrumenter som lånes uten undervisningsplass (leie per år)	635	1 000
Kostymeavgift for dans	220	220
Materialkostnader billedkunst	220	220
Kulturskoletilbud med fordypning*	6 000	6 760

*Kulturskoletilbud gis til elevene minimum 1. gang pr uke i skoleåret.

Elevene som deltar på kulturskoletilbud med fordypning har et høyere timetall i sin kjerneaktivitet. I tillegg til det, får disse elever teori/ gehørslære og interpretasjon (innstudering av verker med pianist).
Betalingsattsene er økt med 2,7 % i prisvekst, samt en økning på 4,85 % utover dette.

e) Bibliotek:

Avgifter, betaling for erstatning av media og purreavgifter innkreves etter selvkostprinsippet.

f) Kirken:

Tekst	2015	2016
Utenbys begravelse/kremasjon	4 590	4 715
Leie av kirkebygg ved begravelse/bisettelse	845	870
Leie av kirkebygg ved begravelse/ bisettelse – for innbyggere fra andre kommuner	1 420	1 460
Urneforsendelse	495	510
Urnedsettelse – utenbys	780	800
Gravfesteavgift – kistegrav	210	215
Gravfesteavgift – urnegrav	170	175
Fjerning av gravminne inkl. mva.	465	480
Bolting av gravminne inkl. mva.	660	685

Tekst	2015	2016
Oppretting av gravminne inkl. mva.	660	685
Andre tjenester, pris pr. time inkl. mva. + materialer	445	460

Satsene er prisjustert med 2,7 %.

Øvrige satser som gjelder kirkelig sektor for eksempel utleie av kirkebygg, fastsettes av Kirkelig fellesråd. Det er inngått egne avtaler om pris på kremasjon med kommunene Askim, Moss og Fredrikstad.

g) Reguleringsplaner:

Gebyrsetter ved detaljregulering

For reguleringsplaner fastsettes gebyret etter arealets størrelse og etter følgende satser:

	2015	2016
Regulert areal mindre enn 5 daa	110 000	115 000
Regulert areal mellom 5 daa og 10 daa	136 000	144 000
For hvert påbegynt 5 daa over 10 daa betales et tilleggsgebyr på	19 500	20 500

Maksimumsgebyr

Om gebyrsetterne overstiger kr 437 400 betales kr 437 400 som fast beløp. Gebyr for konsekvensutredning kommer i tillegg til maksimumsgebyret.

Mindre endringer i reguleringsplan

For mindre og små endringer i reguleringsplan betales et behandlingsgebyr på kr 29 300.

Forlengelse av planvedtak

Søknadsbehandling om forlengelse av planvedtak: kr 29 300.

Utbyggingsavtaler

Behandlingsgebyr for godkjent utbyggingsavtale: kr 10 800.

Konsekvensutredninger

For planer som faller inn under forskrift om konsekvensutredning skal det betales et tilleggsgebyr som tilsvarer 50 % av satsene for selve reguleringsplanen.

h) Startlån:

Termingebyret for Startlån økes med kr 5 til kr 35.

Etableringsgebyret for Startlån videreføres med kr 1 500.

Kommuneområde teknisk

Tjenester som ikke er merverdiavgiftspliktige:

- Gebyr for behandling av delingssaker etter plan og bygningsloven økes med gjennomsnittlig 10 %.
- Gebyr for behandling av byggesaker etter plan og bygningsloven økes i gjennomsnitt med 3 %.
Maksimumsgebyret for hvert enkelt tiltak settes til kr 650 000 (2015: kr 550 000).

For tiltak som krever dispensasjon ilegges i tillegg følgende gebyr:

- For dispensasjon fra arealplanformål eller byggeforbud etter plan og bygningsloven økes gebyret til kr 15 000 (2015: kr 14 000).
- For dispensasjon fra bestemmelser i arealplaner eller bestemmelser i plan- og bygningsloven med forskrifter fastsettes gebyret til kr 7 500 (2015: kr 6 500).

c) Gebyr etter matrikkelloven (oppmålingsgebyr) økes i gjennomsnitt med 3 %.

d) Gebyr etter lov om eierseksjonering:

Gebyret fastsettes lik 5 ganger rettsgebyret - med befarung.

Gebyret fastsettes lik 3 ganger rettsgebyret - uten befarung.

e) Gebyr for behandling av delingssaker etter jordloven § 12 fastsettes av staten for 2016: kr 2 000.

f) Gebyr for behandling av konsesjon fastsettes etter konsesjonsloven §§ 2 og 3 for 2016: kr 5 000.

g) Fellingsavgifter fastsettes av miljøverndepartementet:

Fellingsavgift for voksen elg fastsettes til kr 510.

Fellingsavgift for elgkalv fastsettes til kr 300.

h) Saksbehandling, kontroll og tilsyn etter forurensningsregelverket som ikke fastsettes av staten økes gjennomsnittlig med 3 %.

i) Leiepris ved bruk av veiareal samt fortau til byggearbeid:

Tidsperiode/uke	2015	2016
0- 2 Pris per m ² /uke	0	0
3-29 Pris per m ² /uke	14	14,5
30-52 Pris per m ² /uke	16	16,5
53--> Pris per m ² /uke	18	18,5

Minimum leiepris fra og med 3. uke økes fra kr 1 300 til kr 1 340.

j) Torgleie:

Leieperiode	2015	2016
Pr. dag	240	245
Pr. uke	760	780
Pr. mnd.	1 550	1 600
Pr. ½ år	2 575	2 600
Pr. år	4 950	5 100

Torghandlere som benytter torget hele eller halve året til sin virksomhet har gratis leie etter søknad. Kommune fører tilsyn med praktiseringen.

k) Gravearbeid og arbeidstillatelse i gater, veier og plasser:

Kostnadstype/ Veiklasse	Minimums- beløp kr		Tillegg i kr per m ²							
			1– 20 m ²		21 – 50 m ²		51 – 500m ²		Over 500m ²	
			2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Kontrollgebyr	2 270	2 300			50	51	24	25	Etter avtale	
Verdiforringelse samleveier	320	330	36	37	29	30	21	22	19	20
Verdiforringelse boligvei	320	330	39	40	21	22	17	18	13	14
Verdiforringelse G/S-vei og fortau	320	330	21	22	17	18	12	13	11	12

l) Utarbeidelse av skilt og sperreplaner:

	Liten		Mellomstor		Stor		Omfattende	
	2015	2016	2015	2016	2015	2015	2015	2016
Skilt og sperreplaner	400	410	660	680	1 340	1380	Etter avtale	

Tjenester som er merverdiavgiftspliktige:

m) Vann og avløp (inkl. mva.):

Avgiftstype	2015	2016
Fastgebyr for vann per boenhet	752	752
Variabelt gebyr for vann per m ³	10,30	10,30
Fastgebyr avløp per boenhet	898	984
Variabelt gebyr for avløp per m ³	13,67	14,98
Oppmøtegebyr ved manglende avlesning av vannmåler	1 378	1 510
Tilknytningsgebyr for vann og avløp fastsettes til:		
Per gebyrpliktig eiendom, vann	690	756
Per gebyrpliktig eiendom, avløp	690	756
Vannmålergebyr per år	275	300
Slamtømmegebyr for 0-3 m ³ tank	1 820	1 820
Tilleggsgebyr for tank over 3 m ³ (per m ³)	496	496

n) Renovasjonsgebyr

Pris for husholdning (inkl. mva.) – selvkost:

Avgiftstype	2015	2016
Fastgebyr, husholdningsrenovasjon	1 100	1 100
Variabelt gebyr kr per liter	6,46	6,46
Fastgebyr for nedgravde løsninger kr per boenhet	1 746	1 750
Fradrag for hjemmekompostering etter avtale	212	212
Renovasjonsgebyr fritidsbolig	758	860
Henteordning for hageavfall oppstartspris	320	320
Henteordning for hageavfall per sesong	510	510

Perioden for innhenting av renovasjon fritidsbolig i 2015 er 19. mars til 9. oktober.

Pris for næringskunder inkl. mva. (utenfor selvkostområdet):

Avfallstype	2015	2016
Fastgebyr, per bedrift	755	780
Variabelt gebyr, restavfall per liter	7,90	8,00
Variabelt gebyr, papir per liter	1,70	1,80
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (liten skuff 60 liter)	4,60	5,00
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per levering (stor skuff 100 liter)	7,60	8,00
Variabelt gebyr for nedgravde løsninger kr per tømning.		2 500

Pris for både husholdning (selvkost) og næringskunder (utenfor selvkostområde) inkl. mva.:

Avfallstype	2015	2016
Gebyr for bytting av avfallsbeholder	135	135
Gebyr for bytting av container	677	677
Ekstrahenting liten beholder	215	215
Ekstrahenting stor beholder	305	305
Ekstrahenting container	810	810
Ekstra sekk	20	20

Hentetillegg: Abonnenter som ønsker å få hentet beholderne ut over 3 meter fra veien betaler ekstra avgift etter følgende satser:

Volum	Avstand (pris per avstand)									
	< 10 m		< 20 m		< 30 m		< 40 m		< 50 m	
	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016
Beholder m 2 hjul (130l.-370l.)	200	210	400	420	550	590	710	750	831	870
Beholder med 4 hjul (660l. – 750l.)	460	480	1 020	1070	1 590	1770	2 120	2 230	2 513	2 640

Bevegelseshemmede kan etter søknad få innvilget økt henteavstand uten merkostnad. Legeattest skal vedlegges søknad og behandles av helse og sosial.

o) Levering av grovavfall til Gatedalen miljøanlegg per kg inkl. mva.:

Avgiftstype	Avgift 2015 inkl. sluttbehandlings - avgift	Avgift 2016 inkl. sluttbehandlings - avgift
Sortert avfall til gjenvinning (papp, papir, metaller, plastemballasje, sortert EE-avfall, hageavfall fra husholdninger, farlig avfall fra husholdninger, ren jord/leire/sand fra husholdninger)	0	0
Trevirke (ikke impregnert)	0,83	0,85
Hageavfall, næring	0,83	0,85
Farlig avfall fra næring (unntatt impregnert trevirke og eternitt som går som annet avfall)	13,80	14,20
PCB vinduer (maks pris per kg)	1,62	1,66
Usortert avfall (etter avtale med kommunen)	3,20	3,30
Annet avfall	2,12	2,18
For leveranser av restavfall levert med bil uten henger med totalvekt < 3 500 kg	50	50

- Rådmannen gis fullmakt til å tillate gratis levering av rester fra ikke-kommersielle loppemarkeder og bruktbuikker (jf. sak 141/12 i Plan- og økonomiutvalget).
- Rådmannen gis fullmakt til å inngå avtale om levering av avfall på kreditt med firmaer uten restanser på skatter og avgifter, og som jevnlig leverer mye avfall til Gatedalen miljøanlegg.
- Rådmannen gis fullmakt til å kunne avtale pris med innsamlere av næringsavfall.
- Rådmannen gis fullmakt til å avtale levering av usortert avfall.
- Dersom den statlige sluttbehandlingsavgiften endres vesentlig, gis rådmannen fullmakt til å justere prisene for avfall som har sluttbehandlingsavgift tilsvarende.

p) Brann:

Feiegebyr fastsettes til kr 465 per pipeløp inkl. mva.

Gebyr ved manglende klargjøring for feiing av pipeløp ved 2. oppmøte: kr 1 510 inkl. mva.

q) Parkering (inkl. mva.):

Avgiftsbelagte langtidsparkeringsplasser Tid: Mandag – fredag kl. 08.⁰⁰ – 16.⁰⁰, lørdag kl. 08.⁰⁰ – 14.⁰⁰	2015	2016
Parkeringsavgift korttidsleie per time	20	21
Parkeringsavgift langtidsleie per dag	65	67
Parkeringsleie (per plass) per ½ år	2 900	3 000
Parkeringsleie (per plass) per år	5 600	5 800

Avgiftsbelagte korttidsparkeringsplasser med progressive avgifter. Tid: Mandag – fredag kl. 08.⁰⁰ – 16.⁰⁰, lørdag kl. 08.⁰⁰ – 14.⁰⁰	2015	2016
Parkeringsavgift første time	21	22
Parkeringsavgift andre time	23	24
Parkeringsleie tredje time	25	26
Parkeringsleie fjerde time og påfølgende	27	28

Gebyr for bruk av avgiftsbelagte parkeringsplasser i forbindelse med byggearbeider med mer inkl. mva.	2015	2016
Per dag	140	145
Per uke	500	510
Per mnd.	1 500	1 550
Per år	6 200	6 350

r) Leie av sandkasser og strøsand (inkl. mva.):

Tjeneste	2015	2016
Leie av strøsandkasse	770	790
Avtale om påfyll – inntil 3 ganger påfyllinger/sesong	1 055	1 080
Ekstra påfyll utover 3 påfyllinger	680	700

s) Vaskeritjenesten

Vaskeritjenesten	2015	2016
Vask av tøy til hjemmeboende	240	250

t) Utleiepriser for kommunale bygg per gang (ikke mva-pliktig på utleie)

Utleiepriser for kommunale bygg (gjelder per gang).		2015	2016
Fritznerbakken aktivitetssenter	Hver del	230	235
	Alle deler	780	800
	Alle deler helg	1 355	1 400
Lande bo senter	Hver del	230	235
	Alle deler	780	800
	Alle dager helg	1 355	1 400
Vestvold: Hele bygget	Ukedag	780	800
	Helg	1355	1 400
Varteig rådhus	Kjøkken	150	155
	Grupperom	150	155
	Peisestue	370	380
	Kommunestyresal	620	635
	Hele huset	965	990
Ullerøy leirskole	Dag/døgn	1 695	1 740
	Helg	3 390	3 480
	Uke	5 080	5 220
Møterom Oskar Torp i Skjeberg rådhus	Dag	780	800

Andre betalingssatser

Alle andre betalingssatser som ikke er særskilt fastsatt økes med 2,7 %.

VEDLEGG

Budsjettskjema 1A (tall i mill. kr)						
	R – 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Skatt på inntekt og formue	-1 024,0	-1 096,7	-1 156,0	-1 161,8	-1 167,6	-1 173,5
Ordinært rammetilskudd	-1 509,4	-1 512,6	-1 555,0	-1 563,0	-1 570,8	-1 578,6
Skatt på eiendom	-161,2	-172,8	-188,0	-194,0	-206,0	-211,0
Andre generelle statstilskudd:						
Andre direkte eller indirekte skatter	-8,3					
Flyktningetilskudd	-43,4	-47,8	-54,8	-54,8	-54,8	-54,8
Kompensasjonstilskudd - skole, pleie og omsorg, kirken	-12,9	-13,0	-13,2	-12,9	-12,7	-12,4
Sum frie disponible inntekter	-2 759,3	-2 842,9	-2 967,0	-2 986,5	-3 011,9	-2 989,8
Renteinntekter	-41,1	-49,0	-34,9	-32,1	-29,0	-27,0
Aksjeutbytte	-18,6	-9,6	-9,6	-9,6	-9,6	-9,6
Gevinst finansielle instrumenter	-19,4					
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	143,5	142,4	149,5	144,8	146,6	148,1
Tap finansielle instrumenter	1,5					
Avdrag på lån	145,7	164,3	159,1	166,3	169,7	170,4
Netto finansinntekter/-utgifter	211,5	248,1	264,1	269,4	277,7	281,9
Dekning av tidl. års regnskapsm. Merforbruk						
Til ubundne avsetninger	55,2		18,5	17,1	27,6	31,0
Til rentebufferfond			5,0	7,0	7,0	7,0
Til bundne avsetninger	0,1					
Bruk av tidligere års regnskapsmessig mindreforbruk	-55,2					
Bruk av ubundne avsetninger	-38,4	-2,1				
Bruk av bundne avsetninger						
Netto avsetninger	-38,3	-2,1	23,5	24,0	34,6	38,0
Overført til investeringsbudsjettet	0,8					10,2
Til fordeling drift	-2 585,3	-2 597	-2 679,4	-2 693,0	-2 677,6	-2 700,2
Fordelt drift	2 584,8	2 597	2 679,4	2 693,0	2 699,6	2 700,2
Merforbruk/mindreforbruk	-0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Avsetninger til fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Ubundne avsetninger					
Avsetning til disposisjonsfond	7,6	23,5	24,1	34,6	38,0
Ubundne avsetninger	7,6	23,5	24,1	34,6	38,0

Noter:

Note 1 – skatteanslaget:

Budsjetterte skatteinntekter bygger på anslag i statsbudsjettet 2016. For årene 2017-2019 er det lagt inn en årlig realvekst i skatteinntektene på 0,5 % i forhold til anslag i KS sin prognosemodell frie inntekter. Modellen bygger på anslaget for skatt og rammetilskudd i statsbudsjettet 2016.

Note 2 – andre fiskale inntekter:

Inntekten fra salg av konsesjonskraft er basert på kjent kraftmengde og estimert pris.

Note 3 – generelle statstilskudd:

Anslaget er gjort ut fra de signaler som fremkommer i statsbudsjettet og annet materiale, informasjon fra departementene og kommunens egne vurderinger.

Note 4 – angivelse av forventet utbytte fra kommunale selskaper mv.:

Utbytte fra Østfold Energi AS og Skjebergkilen Marina AS er satt til henholdsvis 8,6 og 1,0 mill. kr.

Note 5 – avsetninger til fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A og 1B.

Note 6 – bruk av fond:

Det vises til tabell under budsjettskjema 1A, 1B og 2A.

Budsjettskjema 1B - Fordeling driftsrammer (tall i mill. kr)

	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg	1,17	7,87	6,27	5,47	5,47
Enhet helse	71,85	75,47	75,47	75,47	75,47
Enhet forebyggende tjenester	52,25	54,40	54,40	54,40	54,40
Enhet kompetansesenter rus og psykisk helse	49,23	55,59	55,59	55,59	55,59
Enhet kjøkken og kantine	10,91	11,00	11,00	11,00	11,00
NAV sosial	163,21	167,11	167,11	167,11	167,11
Omsorgstjenester	575,14	613,21	632,87	632,92	632,92
Boveiledning	254,28	259,94	265,54	279,34	279,34
Kommunesjef helse og sosial	1,69	1,74	1,74	1,74	1,74
Sum kommuneområde helse og sosial	1 179,74	1 246,33	1 269,99	1 283,04	1 283,04
Kommuneområde oppvekst					
Enhet utvikling	309,22	315,66	309,16	306,76	306,76
Enhet PPT	13,39	13,72	13,22	13,22	13,22
Enhet barnevern	97,25	99,59	97,89	97,99	97,99
Barnehager	78,28	74,11	78,01	80,21	80,21
Skoler (inkl. enhet Norsksenteret og spes.ped. tiltak)	533,73	529,16	528,58	522,88	522,38
Kommunesjef oppvekst	1,79	1,84	1,84	1,84	1,84
Sum kommuneområde oppvekst	1 033,66	1 034,08	1 028,70	1 022,90	1 022,40
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi	17,98	18,49	18,51	18,51	18,51
Enhet kemner	11,16	11,30	11,31	11,31	11,31
Enhet plan og samfunnsutvikling	14,04	13,99	14,11	13,93	13,93
Enhet Kultur	45,47	47,03	45,78	44,28	44,28
Kirken	23,78	24,05	24,05	24,05	24,05
Sarpsborg Frivilligsentral	0,40	0,41	0,41	0,41	0,41
Kommunesjef samfunn, økonomi og kultur	2,33	2,38	2,38	2,43	2,43
Sum kommuneomr.samf., økonomi og kultur	115,16	117,66	116,56	114,93	114,93
Kommuneområde HR					
Enhet arbeidsgiver	50,07	53,35	51,68	51,68	51,68
Enhet kommunikasjon og service	64,31	62,98	64,99	67,34	69,89
Kommunesjef HR	1,51	1,55	1,55	1,55	1,55
Sum kommuneområde HR	115,88	117,87	118,21	120,56	123,11
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom	180,13	187,51	190,36	194,47	196,91
Enhet kommunalteknikk	8,53	12,53	5,72	0,66	-3,31
Enhet byggesak, landbruk og kart	12,70	12,39	12,39	11,99	11,99
Kommunesjef teknisk	3,14	4,92	4,92	4,92	4,92
Sum kommuneområde teknisk	204,50	217,35	213,40	212,05	210,52

	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Rådmann	8,16	8,35	8,37	8,37	8,38
Sum rådmann	8,16	8,35	8,37	8,37	8,38
Reserverte tilleggsbevilgninger	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Tap på fordringer	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Overføringer fra staten:					
Ressurskrevende tjenester	-61,50	-64,00	-64,00	-64,00	-64,00
Konsesjonskraft inntekter	-1,70	-1,20	-1,20	-1,20	-1,20
Sum fordelt til drift	2 596,9	2 679,4	2 693,0	2 699,6	2 700,2

Bruk av fond i drift (tall i mill. kr)					
	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Bruk av ubundne avsetninger					
Byjubileet		-3,28			
Bruk av ubundne avsetninger	0,00	-3,28	0,00	0,00	0,00
Bruk av bundne avsetninger					
Smart City Sarpsborg BY - sak 78/15		-0,25	-0,25	-0,25	
Regionale utviklingsmidler		-0,45			
Vannforsyning		-0,10	-1,00	-0,62	-0,64
Renovasjon		-1,20	-0,55	-0,55	-0,38
Bruk av bundne avsetninger	0,00	-2,00	-1,80	-1,42	-1,02
Til bundne avsetninger					
Feiing					0,48
Avløp		1,70			
Til bundne avsetninger	0,00	1,70	0,00	0,00	0,48

Budsjettskjema 2A (tall i mill. kr)

	Regnskap 2014	Budsjett 2015	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019
Investeringer i anleggsmidler	635,86	915,86	411,75	436,75	272,35	236,35
Utlån og forskutteringer	123,58	140,00	150,00	160,00	170,00	180,00
Kjøp av aksjer og andeler	8,78	8,60	10,20	10,20	10,20	10,20
Avdrag på lån	126,01	47,12	55,00	60,00	65,00	70,00
Dekning av tidligere års udekket Avsetninger	6,98	0,40				
Årets finansieringsbehov	901,22	1 111,98	626,95	666,95	517,55	496,55
Bruk av lånemidler	-639,76	-787,60	-452,95	-425,15	-373,85	-369,35
Inntekter fra salg av anleggsmidler	-10,93	-41,40	-42,60	-29,10	-35,10	-30,10
Tilskudd til investeringer	-73,45	-159,18	-2,60	-96,80	-16,50	
Kompensasjon for merverdiavgift	-80,63	-69,10	-50,00	-35,00	-15,00	-15,00
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	-70,56	-40,00	-68,60	-70,70	-66,90	-71,90
Andre inntekter	-2,05					
Sum ekstern finansiering	-877,38	-1 097,28	-616,75	-656,75	-507,35	-486,35
Overført fra driftsregnskapet	-0,81					-10,20
Bruk av tidligere års udisponert						
Bruk av avsetninger	-23,03	-14,70	-10,20	-10,20	-10,20	
Sum finansiering	-901,22	-1 111,98	-626,95	-666,95	-517,55	-496,55
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Bruk av fond investeringer (tall i mill. kr)

	Budsjett 2016	Budsjett 2017	Budsjett 2018	Budsjett 2019
Bruk av ubundne investeringsfond				
Egenkapitalinnskudd KLP	10,20	10,20	10,20	
Bruk av avsetninger	10,20	10,20	10,20	0,00

Budsjettskjema 2B - investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde helse og sosial					
Enhet bolig og omsorg					
Boligsosiale formål	17,00	13,00	10,00	10,00	10,00
Modulbaserte boliger	5,00	7,00			
12 boliger Bodalsjordet	2,00	25,00	3,00		
Infrastruktur Bodalsjordet	3,00	5,00			
Sum enhet bolig og omsorg	27,00	50,00	13,00	10,00	10,00
Kompetansesenter rus og psykisk helse					
Bofellesskap psykiatriboliger					5,00
Sum kompetansesenter rus og psykisk helse	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00
Omsorgstjenester					
Inventar og utstyr	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00
Gamle Haugvoll - rivning/rehabilitering	1,00	5,00			
Rehabilitering og oppgradering av nytt helsehus	158,00	44,00			
Rehabilitering av deler av sidefløy i nytt helsehus til fysio-/ergoterapi		5,00			
Velferdsteknologi	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00
Sykesignalanlegg sykehjem/bofellesskap		8,50			
Sum omsorgstjenester	164,00	67,50	4,00	4,00	4,00
Boveiledning					
12 boliger i bofellesskap Værn	3,00	10,00	42,00		
Utbygging Lunstikka	0,50	1,00	5,50		
Sum boveiledning	3,50	11,00	47,50	0,00	0,00
Kommuneområde oppvekst					
Skoler					
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2013-2017	21,50	3,50	3,50		
Handlingsprogram IKT skoler og barnehager 2018 til 2022				3,50	3,50
Ny sentrumsskole (Sandesundveien)	291,70	2,00			
Nye lokaler Avdeling studio		4,00			
Utrede gymkapasitet Hafslund barne- og ungdomsskole		0,50			
Utredning og utbedring av arbeidsplasser ved skolene		5,00	5,00	7,00	7,00
Skolekapasitetstiltak		2,30	1,50	2,00	5,00
Forprosjekt skole vest			1,50		
Forprosjekt Tindlund til kun barneskole			1,00		
Omgjøre Alvimhaugen BH til skolelokaler			0,20	3,00	3,00
Sum skoler	313,20	17,30	12,70	15,50	18,50

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Barnehager					
Rehabilitering av barnehager	6,00	3,00			
Barnehage sentrum	18,00	38,00	2,00		
Barnehage Søndre Skjeberg	2,04		20,00		
Forprosjekt ny barnehage Alvim			1,00		
Sum barnehager	26,04	41,00	23,00	0,00	0,00
Kommuneområde samfunn, økonomi og kultur					
Enhet økonomi					
Effektivisering ved utvidet bruk av felles fagsystemer		0,50	0,50	0,50	0,50
Sum enhet økonomi		0,50	0,50	0,50	0,50
Enhet plan og samfunnsutvikling					
Planmidler tverrforbindelse fv.109 Alvim	3,00	0,40			
Planmidler Vingulmorkveien- Torsbekk	3,00	1,20	1,00		
Felles regional parkeringspolitikk (belønningsmidler)	0,80	0,60			
Tiltaksplan Tunevannet og Isesjø	1,50	2,00			
Tiltaksplan Isesjø og andre vannforekomster			0,50	0,50	0,50
Reguleringsplan veiløsning Grålum		0,50	0,50		
Kommunedelplan Sannesund - Greåker		0,30			
Sum enhet plan og samfunnsutvikling	8,30	5,00	2,00	0,50	0,50
Enhet kultur					
Tilpasninger idrettsbygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Sandbakkenhallen	2,00		30,00	35,00	
Kirkelig fellelsråd					
Maskiner og utstyr	0,50	0,50	0,50	0,50	0,50
Grønne arealer og kulturminner	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Utvidelser Tune kirkegård			4,00		
Utbedring av kirketak			5,00		
Opparbeidelse av gravlund Hafslund	15,00	20,00			
Kartlegge utbedringsbehov kirkebygg		0,50			
Sum enhet kultur	18,65	22,15	40,65	36,65	1,65
Kommuneområde HR					
Enhet kommunikasjon og service					
Kommunedelplan kommunikasjon	5,36	0,70	0,70	0,30	0,30
Kommunedelplan kommunikasjon- skilt og profilering		0,10	0,10	0,10	0,10
Kommunedelplan kommunikasjon- omdømme				0,20	
Fiberlinjer og tilhørende utstyr		0,85	1,00	1,00	1,00
Fiberlinje og tilhørende utstyr Hafslundsøy		0,25	1,50		
Fiberlinje Sandbakken -Skjeberg		0,10	0,60		
Sikkerhetsløsning IKT			2,70		
Sentrale IKT-løsninger		1,00	1,00	1,00	1,00
Lisenser fellessystemer		0,50	0,50	0,50	1,20

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Audiovisuelt utstyr		0,10	0,10	0,10	0,10
Elektroniske skjemaer		0,10	0,10	0,10	0,10
Videreutvikling Sarpsborg.com		0,40	0,40	0,40	0,40
Videreutvikling sak og arkivsystem		0,10	0,30	0,10	0,10
Videreutvikling byggesaksarkiv		0,70	0,70	0,80	0,80
Videreutvikle intranett og søkeløsning		0,40	0,40	0,40	0,40
Fjernarkiv		0,80	0,80		
Sum enhet kommunikasjon og service	5,36	6,10	10,90	5,00	5,50
Enhet arbeidsgiver					
Videreutvikling av elektronisk personalsystemer	1,60		1,00	1,00	1,00
Sum enhet arbeidsgiver	1,60	0,00	1,00	1,00	1,00
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom					
Fritznerbakken barnehage varmpumpe		1,00			
Hafslund skoler varmpumpe		2,20			
Fyrrom Kurland skole		1,00			
Valaskold barnehage SD-anlegg og ventilasjon		2,00			
Tune adm.bygg 2 ventilasjon			2,00		
Tune adm.bygg oppgradere fyrrom			1,00		
Borgen skole, SD-anlegg			0,35		
Ullerøy skole, SD-anlegg og ventilasjon				0,80	
ENØK Styrings-og varslingsanlegg					10,00
Jelsnes skole, SD-anlegg			0,30		
Sarpsborg rådhus, SD-anlegg og ventilasjon			3,00	3,00	9,00
Rehabilitering og sikring av bygg	7,00			3,00	3,00
Heiser	1,40	1,50	1,50	1,50	1,50
Forskriftskrav (Brann, legionella m.m)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Universell utforming kom. bygg	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Rehabilitere Sarpsborghallen- svømmehall			4,00		
Rehabilitering av tak Sarpsborg rådhus			5,00		
Ventilasjons anlegg Borgen skole			0,75		
Opparbeidelse næring- og boligfelt Kløvningsten	14,00	6,00			
Regulering Bjørnstadmyra/Tune senter	1,50	9,00	10,00	10,00	
Regulering / utvikling Yvenåsen	1,00	3,00	7,00	10,00	
Strategisk oppkjøp og utvikling av eiendom	10,00	10,00	30,00	10,00	10,00
Kjøp av tomt Rudskogen	0,00	4,60			
Sum enhet eiendom	36,90	42,30	66,90	40,30	35,50
Enhet kommunalteknikk					
Park					
Kulås, opprustning av toaletter		1,50			
Kulås Amfi	19,00	1,00			
Opprustning parker og plasser	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Vann					
Uforutsette prosjekter vann	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Vannledningsnett					
Vannledning Furuholmen - Varteigveien	1,00	2,00			
Vannledning ny gangbru Hafslundsøy - Opsund	0,50	2,50			
Vannledning Surfelling		0,75			
Vannledning Varteigveien - Kinndalveien	0,00	1,70			
Vannledning Baterød - Elvestad	3,00	11,00	22,00		
Vannledning Elvestad-Brysemyr				9,00	
Vannledning Elvestad-Kampen				3,70	
Vannledning Sikkellandsveien - Lindemarkveien			1,50		
Vannledning Elvestad- Isefoss (ringledning)	1,00		11,00		
Vannledning Klavestadhaugen (separering)		8,00	7,00	9,00	
Vannledning Sandbakken (separering)				2,50	8,00
Sanering Olsokveien		4,00	1,00		
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata			2,50	1,10	
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn				2,70	
Separering Lundgårds vei					1,80
Separering Brusevoldbekken (sone 404)				1,00	7,50
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen					1,00
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede				0,50	2,00
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 1.e				1,80	
Vannledning Maugestensveien- Finnestad 2.e				2,20	
Vannledning rv.109	0,20	0,20		7,50	30,00
Vannledning Pellygata			5,00	5,00	
Spredt bebyggelse vann Solli/Vister anl. 6,12,13,16					4,00
Vannledning Sikkellandsveien - Lindemarkveien			1,50		
Tekniske installasjoner vann					
Oppgradering trykkforsterkere Opstadveien		1,00			
Oppgradering trykkforsterkere Hasleåsen			1,00		
Oppgradering trykkforsterkere Hevingen				1,00	
Nytt vannverk Isesjø/kapasitetsøkning Baterød			0,50		
Avløp					
Uforutsette prosjekter avløp	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Avløpsnett					
Avløpsledning ny Gangbru Hafslundsøy- Opsund	0,50	2,50			
Avløpsledning Surfelling		0,75			
Avløpsledning Bryggeriet- Hasle	1,60	7,00			
Avløpsledning Hasle- Kampenes	2,00		13,40		
Avløpsledning Isefoss- Nipa	1,00		11,00		
Avløpsledning Tunejordet Vest		7,00	10,00		
Sanering Olsokveien		4,00	1,00		
Separering Ringgt/Krusesgt/Tordensgt/Dovregata			2,50	1,10	
Separering Albert Moskausv/Sarpsborgvn				2,70	

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Separering Lundgårdsvei					1,80
Avløpsledning Klavestadhaugen (separering)	2,00	5,00	10,00	9,00	
Avløpsledning Sandbakken (separering)				2,50	8,00
Avløpsledning Elvestad-Brysemyr				9,00	
Avløpsledning Elvestad-Kampenes				3,70	
Separering Brusevoldbekken (sone 404)				1,00	7,50
Separering Kalabekken			8,50	6,50	
Separering Hafslundskogen					1,00
Avløpstiltak Guslund/Hauge/Bede				0,50	2,00
Separeringsledning Dovresgt-Torsbekkdalen			1,00		
Påkoblingsledning Hasle til sjøledning Elvestad				0,50	0,50
Avløpsledning rv.109	0,20	0,20		7,50	30,00
Avløpsledning Pellygata			5,00	5,00	
Tekniske installasjoner avløp					
Pumpestasjon Brusemyr		4,00	3,00		
Oppgradering avløpspumpestasjoner	3,00	3,00	3,00	3,00	
Avløp spredt bebyggelse					
Lundeveien-Moene		1,00			
Furuholmen - Varteigveien	0,40	3,50			
Varteigveien - Kinndalsveien		2,60			
Bråtenåsen- Bergbykroken			1,80		
Sikkelandsveien - Lindemarkveien			2,30		
Iseveien - Kampenes			1,40		
Maugestensveien- Finnestad 1.e				2,70	
Maugestensveien- Finnestad 2.e				3,50	
Spredt bebyggelse Solli/Vister anl. 6,12,13,16					8,00
Avfallsbehandling					
Nedgravde løsninger for avfall	1,00	2,00	2,00	1,00	1,00
Innsamling av hageavfall (beholdere)	0,50	0,50	0,50	0,50	
Samferdsel					
Opsund bru gang og sykkelvei	8,50	14,50	15,00		
Gang, sykkel og kollektiv sentrum - inkl. Pellygata	3,00		10,00		
Boligsoneparkering plasser og automater	2,00		1,00	1,00	
Universell utforming av bysentrum	5,20	1,10	1,10	1,50	
Gang og sykkelveier inkl. gatelys (Sykkelbyen Nedre Glomma)	2,00	0,50	0,50	0,50	
Skjebergbekken bru		4,00			
Oppgradering av kommunale veier	11,00	13,90	7,90	13,80	14,70
Oppgradering Bjerkeveien		2,60			
Oppgradering Olsokveien			5,00		
Oppgradering Ringgt/Krusesgt./Tordensgt/Dovregata			3,60		
Oppgradering Albert Moskausv.				2,70	
Oppgradering Lundegårdsvei					1,80
Universell utforming av bussholdeplasser	0,90	0,90	0,90	0,90	0,90
Gatelys tiltak og dataprogram	6,00	5,30	4,10	4,10	0,90
Veidel av hovedplan vann og avløp	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Trafikksikkerhetstiltak 2014 (trygge skoleveier/fartsbegrensende tiltak)	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Verksted og transport					
Biler og maskiner, vann og avløp	6,30	4,20	2,60	0,90	1,00
Biler og maskiner vei/grønt	7,70	3,20	3,50	1,40	0,40
Traktor Sarpsborg stadion					0,70
Biler maskiner og annet teknisk utstyr verksted/transport/vaskeri	8,50	6,00	5,00	5,00	5,00
Feiebil					2,20
Biler og maskiner renovasjon	1,80	3,50	3,50	1,40	
Sum enhet kommunalteknikk	112,30	148,90	214,10	158,90	154,20
Enhet byggesak, landbruk og kart					
Utstyr kart og oppmåling	0,50		0,50		
Sum enhet byggesak, landbruk og kart	0,50	0,00	0,50	0,00	0,00
Sum investeringer	717,34	411,75	436,75	272,35	236,35

Investeringer - salg (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Kommuneområde teknisk					
Enhet eiendom					
Salgsinntekter Kampenes/Holteskogen		-12,50			
Salgsinntekter Kløvningsten	-17,00	-10,00	-9,00		
Salgsinntekter Yvenåsen				-5,00	-20,00
Salgsinntekter Bjørnstadmyra/Tune senter			-5,00	-15,00	
Salg av kommunal eiendom	-20,00	-20,00	-15,00	-15,00	-10,00
Enhet kommunalteknikk					
Salg av biler og maskiner	-0,50	-0,10	-0,10	-0,10	-0,10
Sum salgsinntekter	-37,50	-42,60	-29,10	-35,10	-30,10

Tilskuddsordninger - investeringer (tall i mill. kr)

	Tidl. bevilget	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Investeringstilskudd:					
Boligsosial handlingsplan	-3,40	-2,60	-2,00		
Erstatningsboliger, Bodalsjordet			-6,00		
Kjøp, rehab., oppgrad. sykehus			-88,80		
Bofellesskap på Værn				-16,50	
Skjebergbekk bru		-2,00			
Statlige spillemidler:					
Skateanlegg - spillemidler	-1,20	-1,10			
Sparta Amfi	-6,70	-3,40			
Nærmiljøanlegg Sandesundsveien skole	-0,90	-0,30			
Ny hall Sandesundsveien skole	-1,80	-1,80	-1,80		
Kunstisbanen			-1,90	-1,90	-1,90
Belønningsmidler:					
Sykelrute 3 inkludert ny sykkelbru	-16,00	-5,00	-7,00		
Sum tilskuddsordninger	-30,00	-16,20	-107,50	-18,40	-1,90

Kommunale gebyrer (tall i mill. kr)				
Vann	2016	2017	2018	2019
Driftskostnader	36,75	37,65	38,57	39,52
Direkte kostnader	34,20	35,02	35,86	36,72
Indirekte kostnader	2,55	2,63	2,71	2,80
Kapitalkostnader	18,94	20,84	22,47	23,75
Kalkulerte avskrivninger	13,19	14,26	15,22	15,64
Kalkulerte renter	5,75	6,57	7,25	8,11
Selvkost	55,69	58,49	61,04	63,27
Gebyrinntekter	-55,59	-57,49	-60,42	-62,63
Avsetning/bruk av fond	-0,10	-1,00	-0,62	-0,64
Sum inntekter	-55,69	-58,49	-61,04	-63,27
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Avløp	2016	2017	2018	2019
Driftskostnader	42,57	43,64	44,75	45,88
Direkte kostnader	40,08	41,08	42,10	43,15
Indirekte kostnader	2,49	2,57	2,65	2,73
Kapitalkostnader	28,55	31,53	34,84	37,35
Kalkulerte avskrivninger	19,96	21,57	23,50	24,59
Kalkulerte renter	8,60	9,96	11,34	12,76
Selvkost	71,12	75,18	79,59	83,23
Gebyrinntekter	-72,82	-75,18	-79,59	-83,23
Avsetning/bruk av fond	1,70	0,00	0,00	0,00
Sum inntekter	-71,12	-75,18	-79,59	-83,23
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Renovasjon	2016	2017	2018	2019
Driftskostnader	40,43	41,40	42,38	43,40
Direkte kostnader	37,28	38,15	39,03	39,94
Indirekte kostnader	3,15	3,25	3,35	3,46
Kapitalkostnader	2,21	2,77	3,24	3,35
Kalkulerte avskrivninger	1,82	2,28	2,68	2,78
Kalkulerte renter	0,39	0,49	0,56	0,57
Selvkost	42,64	44,17	45,62	46,75
Gebyrinntekter	-37,92	-40,00	-41,33	-42,51
Andre inntekter	-3,52	-3,63	-3,74	-3,85
Avsetning/bruk av fond	-1,20	-0,55	-0,55	-0,38
Sum inntekter	-42,64	-44,17	-45,62	-46,75
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Feiing	2016	2017	2018	2019
Driftskostnader	6,99	7,20	7,41	7,64
Direkte kostnader	5,60	5,76	5,93	6,11
Indirekte kostnader	1,39	1,44	1,48	1,53
Kapitalkostnader	0,24	0,25	0,25	0,24
Kalkulerte avskrivninger	0,21	0,22	0,22	0,22
Kalkulerte renter	0,03	0,03	0,03	0,02
Selvkost	7,23	7,45	7,66	7,88
Gebyrinntekter	-7,23	-7,45	-7,66	-8,36
Avsetning/bruk av fond	0,00	0,00	0,00	0,48
Sum inntekter	-7,23	-7,45	-7,66	-7,88
Resultat	0,00	0,00	0,00	0,00

Gebyrene for en standard bolig med stipulert forbruk på 200 m³ og en boenhet (inkl. mva)

Beskrivelsen	2013	2014	2015	2016
Vanngebyr, fast	703	752	752	752
Vanngebyr, variabelt	1 925	2 060	2 060	2 060
Avløpsgebyr, fast	764	815	898	984
Avløpsgebyr, variabelt	2 325	2 481	2 734	2 995
Renovasjonsgebyr, fast	1 025	1 038	1 100	1 100
Renovasjonsgebyr variabelt (130 liter)	780	790	840	840
Feiegebyr	388	425	445	465
Sum	7 909	8 363	8 828	9 196
Økning fra året før		5,7 %	5,6 %	4,2 %

Økonomisk oversikt - drift (tall i mill. kr)

	R - 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Brukerbetalinger	-118,07	-120,73	-125,00	-124,75	-124,75	-124,75
Andre salgs- og leieinntekter	-309,49	-318,92	-325,22	-330,07	-336,95	-341,79
Overføringer med krav til motytelse	-365,57	-275,00	-282,10	-280,10	-280,10	-280,10
Rammetilskudd	-1 510,02	-1 513,60	-1 555,05	-1 563,00	-1 570,80	-1 578,60
Andre statlige overføringer	-70,42	-71,11	-78,56	-78,26	-78,06	-77,76
Andre overføringer	-4,31	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00	-0,00
Skatt på inntekt og formue	-1 024,04	-1 080,00	-1 156,00	-1 161,80	-1 167,60	-1 173,50
Eiendomsskatt	-161,23	-176,30	-188,00	-194,00	-206,00	-211,00
Andre direkte og indirekte skatter	-8,32	-	-	-	-	-
Sum driftsinntekter (B)	-3 571,49	-3 555,66	-3 709,93	-3 731,98	-3 764,26	-3 787,50
Lønnsutgifter	1 815,10	1 833,95	1 892,36	1 902,89	1 910,31	1 913,41
Sosiale utgifter	501,29	546,38	545,17	548,57	550,06	550,21
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.prod.	440,42	397,93	394,21	402,41	409,71	410,85
Kjøp av tjenester som erstatter tj.prod.	443,86	434,79	446,11	440,11	437,01	437,01
Overføringer	267,52	191,27	190,94	189,22	189,22	189,32
Avskrivninger	164,64	175,00	197,00	208,00	217,00	218,00
Fordelte utgifter	-52,81	-43,40	-43,10	-43,10	-43,10	-43,10
Sum driftsutgifter (C)	3 580,02	3 535,93	3 622,69	3 648,10	3 670,22	3 675,71
Brutto driftsresultat (D=B-C)	8,53	-19,73	-87,24	-83,88	-94,04	-111,79
Renteinntekter og utbytte	-61,04	-60,50	-44,50	-41,70	-38,60	-36,60
Gevinst på finansielle instrumenter	-19,43	-	-	-	-	-
Mottatte avdrag på utlån	-1,01	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
Sum eksterne finansinntekter (E)	-81,47	-61,50	-45,50	-42,70	-39,60	-37,60
Renteutgifter og låneomkostninger	143,48	136,00	149,50	144,80	146,60	148,10
Tap på finansielle instrumenter	1,50	-	-	-	-	-
Avdrag på lån	145,70	164,30	159,10	166,30	169,70	170,40
Utlån	1,16	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20
Sum eksterne finansutgifter (F)	291,83	301,50	309,80	312,30	317,50	319,70
Resultat eksterne finansieringstransaksjoner	210,36	240,00	264,30	269,60	277,90	282,10
Motpost avskrivninger	-164,64	-175,00	-197,00	-208,00	-217,00	-218,00
Netto driftsresultat (I)	54,26	45,27	-19,94	-22,28	-33,14	-47,69
Bruk av tidl. års regnsk.m. mindreforbruk	-55,18	-0,52	-	-	-	-
Bruk av disposisjonsfond	-52,22	-28,18	-3,28	-	-	-
Bruk av bundne fond	-36,37	-17,44	-2,00	-1,80	-1,42	-1,02
Sum bruk av avsetninger (J)	-143,76	-46,14	-5,28	-1,80	-1,42	-1,02
Overført til investeringsregnskapet	0,81	-	-	-	-	10,20
Dekning av tidl. års regnsk.m. merforbruk	-	-	-	-	-	-
Avsatt til disposisjonsfond	55,18	0,78	23,52	24,08	34,56	38,03
Avsatt til bundne fond	33,00	0,10	1,70	-	-	0,48
Sum avsetninger (K)	88,99	0,87	25,22	24,08	34,56	48,71
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	-0,52	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Økonomisk oversikt - investering (tall i mill. kr)

	R - 14	Bud 15	Bud 16	Bud 17	Bud 18	Bud 19
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-10,93	-41,00	-42,60	-29,10	-35,10	-30,10
Andre salgsinntekter	-2,05					
Overføringer med krav til motytelse	-20,39		-13,60	-10,70	-1,90	-1,90
Kompensasjon for merverdiavgift	-80,63	-69,10	-50,00	-35,00	-15,00	-15,00
Statlige overføringer	-68,45	-159,00	-2,60	-96,80	-16,50	
Andre overføringer	-5,00	-0,18				
Renteinntekter og utbytte						
Sum inntekter	-187,45	-269,28	-108,80	-171,60	-68,50	-47,00
Utgifter						
Lønnsutgifter	3,22	2,37	0,83	1,57	1,27	1,27
Sosiale utgifter	1,04					
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	544,95	829,43	340,27	395,54	255,44	219,44
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon						
Overføringer	82,35	84,06	70,65	39,65	15,65	15,65
Renteutgifter og omkostninger	4,30					
Fordelte utgifter						
Sum utgifter	635,86	915,86	411,75	436,75	272,35	236,35
Finansstransaksjoner						
Avdrag på lån	126,01	47,12	55,00	60,00	65,00	70,00
Utlån	123,58	140,00	150,00	160,00	170,00	180,00
Kjøp av aksjer og andeler	8,78	8,60	10,20	10,20	10,20	10,20
Dekning av tidligere års udekket						
Avsatt til ubundne investeringsfond		0,40				
Avsatt til bundne investeringsfond	6,98					
Sum finansieringstransaksjoner	265,35	196,12	215,20	230,20	245,20	260,20
Finansieringsbehov	713,77	842,70	518,15	495,35	449,05	449,55
Dekket slik:						
Bruk av lån	-639,76	-787,60	-452,95	-425,15	-373,85	-369,35
Salg av aksjer og andeler		-0,40				
Mottatte avdrag på utlån	-50,17	-40,00	-55,00	-60,00	-65,00	-70,00
Overføringer fra driftsregnskapet	-0,81					-10,20
Bruk av tidligere års mindreforbruk						
Bruk av disposisjonsfond	-0,48	-0,68				
Bruk av bundne driftsfond						
Bruk av ubundne investeringsfond	-22,55	-9,02	-10,20	-10,20	-10,20	
Bruk av bundne investeringsfond		-5,00				
Bruk av likviditetsreserve						
Sum finansiering	-713,77	-842,70	-518,15	-495,35	-449,05	-449,55
Udekket/udisponert	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00